

A tanácsrendszer létrehozása és a tanácsok kezdeti tevékenysége Veszprém megyében

(1950—1954)

I.

1944—45-ben a szovjet csapatok felszabadították Magyarországot. Az államgépezet a felszabadulás pillanatában teljesen bénult állapotban volt. Az élet megindításának, az állami tevékenység ellátásának feladatát a kommunista párt kezdeményezésére a nemzeti bizottságok vállalták magukra. Hatáskörük kezdetben igen széles volt. Ideiglenesen olyan feladatokat is elláttak, melyek nem az államhatalom helyi, hanem központi szerveinek jogkörébe tartoztak. A későbbiekben a központi állami szervek létrehozásával már csak helyi államhatalmi és igazgatási tevékenységet fejtettek ki, majd az állam helyi önkormányzati szerveinek kiépítésével közgazgatási szerepük megszűnt.

A közigazgatás újjászervezésére az első lépést a 14/1945. M. E. sz. rendelet jelentette. Kimondta, hogy a rendkívüli helyzetre való tekintettel a kormány csak fokozatosan tudja helyreállítani az államgépezetet. „Éppen ezért szükséges, hogy a helyi önkormányzatok önállóan és a maguk erejéből gondoskodjanak az igazgatási szervek létrehozásáról és működésük biztosításáról.” Az újjáalakítás feladatát a nemzeti bizottságokra bízta, de hangsúlyozta, hogy mint politikai szervek „ne illeszkedjenek be a közigazgatás szervezetébe.” A helyi önkormányzati szervek újjászervezésénél lényeges szempontként jelölte meg azt, hogy bennük a társadalom minden rétege képviselve legyen a demokratikus pártok, szakszervezetek, ill. egyéb érdekképviselői szervek útján.

Lényegében az itt körvonalazott gondolat részletes kifejtését találjuk meg az 1030/1945. M. E. sz., a közigazgatás ideiglenes rendezéséről szóló rendeletben. E rendelet már kifejtette azt, hogy az önkormányzati testületi szervezetekben hivatalból benne levő tagok közül szavazati joggal csak az önkormányzati testület által választott tisztviselők rendelkeznek, a hivatalból résztvevő tisztviselőknek csak felszólalási és tanácskozási joguk van.

A 14/1945., illetve az 1030/1945. M. E. sz. rendeletek tehát felszámolták a felszabadulás előtti önkormányzati testületi szervek működését szabályozó 1929. XXX. tc. legreakciósabb vonásait. Konkrétan azt, hogy a törvényhatósági bizottságok kétötöde virilis, kétötöde választott, egyötöde egyéb (érdekképviselők, hivatalnokok, vallásfelekezetek) úton jelölt személy, illetve a képviselőtestületek fele virilista.

A közigazgatás demokratizálása irányába jelentett lépést a már idézett 1030/1945. M. E. sz. rendelet 22. §-a is. Ennek második bekezdése kimondta, hogy megfelelő képesítéssel rendelkező jelölt hiányában az önkormányzati szerv kérésére a belügyminiszter elengedi az önkormányzati állás betöltéséhez szükséges képesítést — bár itt kétségtelenül korlátozást jelent a 23. §. 1. és 2. bekezdése, melyek szerint az ilyen tisztviselőnek 1 éven belül vizsgát kellett tennie és a vizsga sikertelensége esetén megbízatása megszűnt. Későbbi rendeletek a 22. §-ban kifejtett gondolatot továbbfejlesztve lehetővé tették friss népi erők további beáramlását a közigazgatásba.

Bár a felszabadító szovjet csapatok elől a tisztviselői kar legreakciósabb része nyugatra menekült, a közigazgatás nem tiszutlt meg a reakciós elemektől. A külföldre menekültek egy része is visszaszövárgott, másrészt sokan itthon maradtak, különösen vonatkozik ez a dunántúli megyékre. E reakciós erők kiszűrését kellett volna megoldania a 15/1945. M. E. sz. rendeletnek. Ennek értelmében a tisztviselőknek 1939 szeptember 1-ig visszamenőleg igazolniuk kellett tevékenységüket. Az igazoltatásról szóló rendelet azonban kibúvókra adott lehetőséget, s ezért a gyakorlatban tényleges eredményt alig hozott. Ezt számszerű adat is igazolja: „...korabeli becslések szerint nagy átlagban 2—5 százalék körül mozgott a nem igazoltak száma.”²

A 14/1945, a 15/1945, az 1030/1945. M. E. sz. első rendeletek, s az ezeket követő további rendeletek

sora a közigazgatás megreformálását célozták. Alapvető változásra azonban csak a fordulat évét, a proletárhatalom megteremtését követően kerülhetett sor. A fenti rendelkezések tehát megőrizték a régi formákat, nem eredményeztek gyökeres átalakulást. A magyar népi demokrácia fejlődése viszont egyre sürögősebben követelte a fejlődésnek egyre inkább gátjává váló régi közigazgatás alapvető reformját. Ezt felismerve szögezte le a MKP III. kongresszusának határozata már a következőket: „...a gazdasági reformok mellett a magyar népi demokrácia kifejlesztése és megszilárdítása megköveteli:

a) elmaradt feudális szerkezetű közigazgatásunk demokratikus reformját, erőteljes helyi önkormányzatok kiépítését, elsősorban a dolgozó parasztság érdekeinek megfelelően...”³

A közigazgatás átszervezésének fontosságát már korán felismerték Veszprém megyében is. Pápa polgármestere 1946 júliusában a főispánhoz tett felterjesztéseiben fejtette ki elképzeléseit az önkormányzati szerveket illetően. Hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a reformtervezet elkészítésébe vonják be a közigazgatás gyakorlati szakembereit is. Az átszervezést azért tartotta szükségesnek, mert az önkormányzat alapja az 1886. évi XXIX. tc., illetve az ezt kiegészítő 1929. évi XXX. tc. volt, s az ezeket kiegészítő rendeletek sora. Ezek a törvények azonban már elavultak, új tartalommal nem lehetett megtölteni őket. Elképzeléseit csak általánosságban körvonalazta. Lényege: „...erős önkormányzatokat építsünk ki, de a központi hatalom elsőbbségének elismerésével.”⁴

Természetesen ugyanakkor, amikor a felismerés pozitívumait hangsúlyozzuk, rem szabad egy nagyon lényeges hiányosságról sem megfeledkezni. A tervezetek egyikében sem találni arra vonatkozóan még utalást sem, hogy a nép minél szélesebb tömegeinek bevonása az állami ügyek intézésébe elengedhetetlenül fontos, illetve, hogy az államügyeket a széles néptömegek érdekének megfelelően kell intézni.

A közigazgatás átszervezésével kapcsolatos különféle nézetek közül az MDP I. kongresszusán elfogadott koncepciónak megfelelően történt az államgépezet megreformálása. Az itt elfogadott programnyilatkozat kimondta:

„A Magyar Dolgozók Pártja sikraszáll az államgépezet teljes demokratizálásáért, a közigazgatás oly reformjáért, mely végleg megszünteti a feudális maradványokat.”

Hangsúlyozta annak fontosságát is, hogy az elengedő erőktől tisztítsák meg a közigazgatást, minél szélesebb körben vonjanak be munkásokat és parasztokat a központi és helyi közigazgatásba egyaránt. Olyan közigazgatási reformért szállt síkra, mely azon alapelvből indul ki, hogy „...a nép részvétele a közügyek intézésében nem korlátozódhatik a parlamenti és önkormányzati választásokban való részvételre.”⁵

A cél tehát „...hogy a népi erőket maradéktalanul bekapcsoljuk gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális életünk teljes vérkeringésébe.”⁶

Az elfogadott programnyilatkozattól a közigazgatás alapvető reformjáiig azonban még hosszú volt az út. Ugyanakkor a fordulat évére már igen megnöttek az állami feladatok. Komoly problémaként jelentkezett, hogy a helyi gazdasági feladatok megoldására a szétagolt régi helyi állami szervek nem voltak alkalmasak (kb. 45 féle szerv működött megyénként).⁷ A szétagoltság egy sor párhuzamosságot (pl. adóhivatal, javadalmi hivatal stb.) ez pedig nem egyszer ellentétes rendelkezéseket eredményezett.

A szétagoltság is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy az államgépezetre nagyfokú bürokratizmus volt jellemző. Pl. az egyik belügyminisztériumi vizsgálat azt tapasztalta, hogy az alsófokú közigazgatási szerveknek 974 időszaki jelentés adása volt kötelezően előírva. Ezt 306-ra csökkentették. Ugyancsak a vizsgálat eredményeképpen az állandó nyilvántartások számta 602-ről 130-ra csökkentették. Az ekkor megszüntetett nyilvántartások között olyan is volt, melynek vezetését 70 évvel korábban rendelték el, és senkinek sem jutott eszébe visszavonni.⁸

Ilven közigazgatási körülmények között került sor 1949 augusztus 20-án az Alkotmány elfogadására. Az Alkotmány V. fejezete tartalmazta az államhatalom helyi szerveire vonatkozó alapelveket. Leszögezte:

„Az államhatalom helyi szervei a megyei tanács, a járási tanács, a városi tanács, a községi tanács, a városi kerületi tanács.”

„A helyi tanácsok munkájukban közvetlenül a lakosságra támaszkodnak, biztosítják a dolgozók tevékeny részvételét, kezdeményezését és ellenőrzését az államhatalom helyi gyakorlásában.”⁹

Az Alkotmány 34. §-a kimondta, hogy a tanácsokra vonatkozó részletes szabályokat külön törvény fogja tartalmazni.

Az Alkotmány elfogadását követően megindult a részletes törvény kidolgozási munkálata. Ezzel párhuzamosan a tanácsrendszert előkészítő egyéb intézkedések zajlottak le. Egyes szerveket összevontak, pl. a megyei számvevőseket 1950 április 30-i hatállyal beolvasztották a pénzügyigazgatóságokba.¹⁰ E munkálatok keretében szűnt meg a megyék törvényhatósági és közigazgatási bizottságainak néhány albizottsága.¹¹

Az előkészítő intézkedések közül az egyik leglényegesebb a területrendezés volt. Az új területi beosztásnál alapvető szempontként az szerepelt, hogy a kialakítandó megyék között ne legyenek óriási nagyságbeli eltérések (pl. Pest megye területe 1 000 000 holdnál nagyobb volt, ugyanakkor voltak 300 000 holdnál kisebb területű megyék is),¹² hogy az új megyék és járáások gazdasági egységet képezzenek és a székhelyek jól megközelíthetők legyenek. A „gazdasági egység” követelést azt tette nagyon fontossá, hogy a munkáshatalom megteremtésével a gazdasági szervező, irányító munka központi és helyi állami szerveink feladatává vált.

A területrendezések Veszprém megyét erősen érintették. Igaz, hogy az enyingi járást és még néhány községet elcsatoltak a megyétől, de ugyanakkor a megyéhez csatolták a tapolcai, a sümegi és a keszthelyi járást. A megye kb. 80 000 lakossal és 100 községgel bővült.¹³ A területrendezés feltétlenül növelte a megye súlyát, s egyben a helyi állami szervek feladatait is.

Ilyen előzmények után tárgyalta 1950 május 10–11-én az országgyűlés a tanácsok működését részleteiben szabályozó törvényt, melyet egyhangúlag elfogadtak.

II.

Az 1950-ben elfogadott I. tanácstörvény értelmében a közigazgatás átszervezésének úgy kellett megtörténnie, hogy minél kevesebb zökkenővel járjon. Ennek érdekében úgy rendelkezett, hogy a tanácsválasztásokat ideiglenes tanácsok létrehozása előzze meg. Először létrehozzák a fővárosi és a megyei tanácsokat, majd ezt követően a fővárosi kerületi, járási és a városi tanácsokat. Ezeket nem választják, tagjait a Függetlenségi Népfront megfelelő szervei jelölik.

Az ideiglenes tanácsok létrehozásának részletkérdéseit a 143/1950. V. 18. M. T. sz. és a 196/1950. VII. 25. M. T. sz. rendeletek szabályozták. Úgy ren-

delkeztek, hogy a megyei tanácsokat június 15-én, a járási és városi tanácsokat augusztus 15-én kellett létrehozni.

1950. június 9–10-én kétnapos, konzultációval egybekötött értekezletet tartottak a Belügyminisztériumban a budapesti és a megyei tanácsok munkájának megindításával kapcsolatban, majd az előkészítő munkálatok eredményeképpen június 15-én megalakultak a budapesti és a megyei tanácsok, így a Veszprém megyei is. Tagjaikat a Függetlenségi Népfront Országos Bizottsága delegálta.

A következő lépés a járási és városi tanácsok létrehozása volt. A Függetlenségi Népfront Veszprém megyei Népi Bizottsága 1950 augusztus 5-i ülésén megvitatták a járási és a városi tanácsokba jelöltek névsorát és egy személy kivételével az előterjesztett névsorokat elfogadták. Az egy elutasítás oka: reakciós tevékenység a felszabadulás előtt. A névsorokat ezután eljuttatták a megyei tanácshoz.¹⁵

Az előkészítő munkák következő állomása: augusztus 13-án értekezletet tartottak a megyei tanácsnál a járási és a városi tanácsok munkájának megindításával kapcsolatban.¹⁶ Ezt követően pedig augusztus 15-én megtartotta ünnepi alakuló ülését a veszprémi, a balatonfüredi, a keszthelyi, a tapolcai, a sümegi, a devecseri, a pápai, a zirci járás, illetve Veszprém és Pápa város tanácsa.

Az alakuló üléseken megválasztották a végrehajtó bizottságokat. Ezekre a Függetlenségi Népfront helyi titkára tett javaslatot. A szavazás egyhangúlag történő megválasztást eredményezett mindenhol. Kivételt képezett a devecseri járási tanács alakuló ülése, ahol az egyik végrehajtó bizottsági jelölt ellen egy felszólalás hangzott el, de ezt a többi tanács tag visszautasította.¹⁷

Mind a megyei, mind a járási és a városi tanácsok ünnepi alakuló ülései leszögezték, hogy a nép érdekében kívánnak tevékenykedni. Jövő feladataik között olyanokat hangsúlyoztak, mint a jobb ügyintézés, a tömegekkel való szorosabb kapcsolat, a szocializmus építésének nagy ügye. Leszögezték, hogy minden „...ügynevezett helyi kérdés, még a legjelentéktelenebbnek látszó falusi kérdés is közügy, tehát a dolgozók összességének szent ügye.”¹⁸

Természetesen az ideiglenes tanácsok kezdetben különösen nagy problémákkal küzdöttek. Gondot jelentett például az, hogy községi szinten még nem tanácsok működtek, továbbá tapasztalatlanságuk és az, hogy még ki kellett érdemelniük a dolgozók bizalmát. Sok volt még a bürokratikus gondol-

kodó és dolgozó tisztviselőjük, a fiatal munkás- és parasztkádereknél pedig még hiányzott a közigazgatási gyakorlat. Ugyanakkor viszont a tanácsok feladatai a régi közigazgatáshoz képest igen megnöttek.

A továbbiakban azt kell vizsgálni tárgyává tennünk, hogy milyen feladatok megoldása várt a tanácsokra, és hogyan oldották meg ezeket?

A tanácsok feladatai közül a mezőgazdasági kérdésekkel kapcsolatosak voltak a leglényegesebbek. Az aratási, cséplési munkálatok időben történő elvégzése nem volt könnyű feladat, hiszen 195 000 kat. hold kalászos került aratásra, s ez 8 q-s átlaggal is 15 600 vagont jelentett. A csépléshez 684 cséplőgép állt rendelkezésre, s aratókban is hiány volt.¹⁹ A jó eredményhez tehát jó munkaszervezésre, észszerű átcsoportosításokra volt szükség. Az aratás és behordási munkálatoknál a megye az utolsó lett.²⁰ Ehhez kétségkívül a rossz technikai feltételek is hozzájárultak, de feltétlenül szerepe volt benne egyéb tényezőknek (rossz munkaszervezés, a megye ipari jellege következtében munkaerőhiány stb.) is, amelyen bizonyos határokon belül javítani lehetett volna. Feltétlenül helytelen volt nézetünk szerint pl. az, hogy a munkaerőhiány megoldására munkások felkutatását a tanács egyedül a DÉFOSZ feladatának tartotta, s ehhez segítséget nem nyújtott.²¹

A lemaradásból az ideiglenes tanácsok igyekeztek levonni a megfelelő következtetést az őszi mezőgazdasági munkák jobb végzése érdekében. Pl. a pápai járási tanács végrehajtó bizottsága 1950 szeptember 8-i ülése elhatározta, hogy az összes tömegszervezettel felveszik a kapcsolatot és segítséget kérnek tőlük a vetés érdekében végzett felvilágosító munkához.²²

Nehéz feladatot jelentett a tanácsok részére a begyűjtési munkálatok intézése. A begyűjtési rendszer erre az időszakra már idejét múlt, megfelelő árpolitikával kellett volna felváltani. Mivel e munkák irányítása a tanácsok feladata volt, a későbbiekben egyre inkább egyik okává vált annak, hogy a tanácsok tömegkapcsolatai nem a kívánt mértékben és formában alakultak. Az 1950-es évben a rendkívüli jó termés következtében ez még azonban nem jelentkezett annyira élesen, mint a későbbi években.

Az ideiglenes tanácsok működése idején 25 községben végeztek tagosítást. Ez 1170 dolgozó parasztot érintett. A munkálatot jó eredménnyel sikerült megoldani. A tanács a tagosítás kezdetén felfigyelt arra a helytelen törekvésre, hogy a termelőszövet-

kezetek, illetve állami gazdaságok földjét a faluhoz legközelebb eső, legjobb földeken akarták kijelölni. A körültekintő munka eredményeképpen mindössze egy felszólalás volt a megyében a csereingatlan kijelölése ellen.²³

A mezőgazdasági feladatok mellett fontos feladata a tanácsoknak ekkor az 5 éves terv megvalósításának segítése is a helyi erőforrások feltárásával. Ezen a téren is tudtak eredményeket felmutatni az ideiglenes tanácsok. A megyei útépitésekhez szükséges anyag előteremtéséhez üzembe helyeztek kisebb kőbányákat, Keszthelyen és Borsosgyőrött téglagyárat, Tapolcán, Várpalotán és Márkón mészetot. Tanácsstagok segítettek olyan helyi erőforrások feltárásánál, mint a felhasználatlan gömbvas gyűjtése üzemekből.²⁴

Igyekeztek az ideiglenes tanácsok a lakosság jogos igényeit, kívánságait is minél jobban kielégíteni. Harcot indítottak a bürokrácia ellen. Ennek során derült fény olyan esetekre, mint pl. arra, hogy a pénzügyi osztályon közel 2000 elintézetlen ügy porosodott a szekrényekben.²⁵ A gyorsuló ügyintézésre jó példa volt az, hogy a megyei tanács intézkedésére Badacsonytördemic bányásztelepre 4 nap alatt bevezették a villanyt. (A faluba 1936-ban vezették be a villanyt, de a kb. fél km-re levő 600 lakosú bányásztelepre kérvények hosszú sora ellenére sem kötötték be.)²⁶

A lakosság megsegítésére való törekvést példázza az is, hogy az 1950-es borszöröcsői tüzeset után a megyei tanács a Népjóléti Minisztériumtól 25 000 Ft-ot, az Építügyi Minisztériumtól pedig 91 köbméter épületfát és egyéb építési anyagokat szerzett.²⁷

A tömegkapcsolatok kiépítése érdekében szorgalmazta a keszthelyi járási vb fogadónapok tartásának beindítását a községekben,²⁸ — a kép teljességéhez azonban az is hozzátartozik, hogy ez nem volt általános. Általában a megyei, a járási és városi tanácsok tagjait a vb-ok nem aktivizálták és ezzel lényegében azt érték el, hogy a tömegek a tanácsokat többnyire csak mint hivatali szervezeteket ismerték.²⁹

Az eredmények mellett meglevő hibák között meg kell említeni azt is, hogy a központi előírás következtében szinte minden vb-ülésen napirenden szerepelt a egyűjtés és az aktuális mezőgazdasági munkák kérdése. Pl. a sümegi járásban (de bármely más járást megvizsgálva hasonló eredményre jutnánk) az 1950 augusztus 18-tól október 27-ig (az ún. „vegyes” ügyeket nem számítva), tehát az ideigle-

nes járási tanács vb által tartott ülések napirendjének 59,9 százaléka a begyűjtéssel és az őszi mezőgazdasági munkákkal foglalkozott. Ha ehhez hozzávesszük még az október 22-i tanácsválasztások előkészítésével foglalkozó napirendeket (20 százalék), akkor azt tapasztaljuk, hogy minden egyéb probléma tárgyalására a napirendek 20,1 százaléka jutott. Nézetünk szerint ez két szempontból volt káros. Egyrészt más, ugyancsak igen lényeges kérdésekre nem jutott elég idő. Másrészt a mezőgazdasági munkák állandó tárgyalása következtében ez a tanács munka szempontjából igen lényeges kérdés egyre inkább formális kezelést nyert, ugyanis az egyes üléseken mindig az egész kérdést tárgyalták. Éppen ezért a vele kapcsolatos feladatok körvonalazása csak általánosságokban történt meg, ahelyett, hogy e munkák egy-egy részproblémáját tárgyalták volna meg egy-egy alkalommal. Csak ekkor lehetett volna a munka megjavításáról, a feladatok megoldásáról igazán eredményes, konkrét határozatokat hozni.

Jelentkeztek az előbbieket mellett olyan hiányosságok is (járási és városi szinten), hogy a vb elnök kezéből a vezetés átsúszott a titkár kezébe. Máshol a pártönkívüli elnökhelyettest, illetve elnököt nem vonták be megfelelően a munkába, nem látva a pártönkívüliekkel való megfelelő kapcsolatok kiépítésének fontosságát. Találkozni azzal is, hogy a megyei tanács vb átnyúlt a járási tanácsok felett, pl. közvetlenül, a járási tanács megkerülésével eszközölt pedagógus áthelyezéseket.³⁰ A hivatalos út be nem tartása azonban megvolt a másik oldalról is, községi és járási tisztviselők nemegyszer a megyei tanács megkerülésével küldtek felterjesztéseket a Belsőügyminisztériumba.³¹

III.

A megyei, a járási és városi ideiglenes tanácsok legfontosabb feladatai közé tartozott a tanácsválasztások előkészítése. 1950 augusztus 4-én ülést tartott a Minisztertanács, s itt az igazságügyminiszter előterjesztést tett a tanácstagok választásával kapcsolatban. Az elfogadott (1950. évi 31. számú) törvényerejű rendeletet augusztus 6-án tették közzé. Lényege az volt, hogy a tanácstagokat lajstromos rendszer alapján fogják választani. E rendelet helytelen volta a későbbiekben a gyakorlatban bebizonyosodott. Helytelen volt egyrészt, mert nem tette lehetővé azt, hogy csak egy-egy jelöltet ne szavaz-

zanak meg. Ugyanis, ha valaki valamely jelölttel nem értett egyet, az egész lajstromot el kellett utasítania, hogy ellene szavazhasson. Másrészt a tanácstagok nem voltak kerülethez kötve, nem érezhették egyik körzetet sem magukénak, ahol a munkáért felelősséggel tartoznak, de nem érezhette egyik körzet sem a magáénak a tanácstagot. Ez a választási rendszer már eleve magában rejtette annak veszélyét, hogy nem alakul ki szoros kapcsolat a tanácstagok és választóik között.

A törvényerejű rendelet arra való tekintettel, hogy helyi állami szervek választásáról volt szó, egy megszorítást alkalmazott az országgyűlési választójoghoz képest: a választópolgárnak legalább egy hónapja kellett ott laknia, ahol a helyi tanács tagjait választotta.

Augusztus 21-ével országosan megindultak a választói névjegyzékek összeállításának munkálatai. Minden 20 évet betöltött állampolgár összeíró-lapot töltött ki augusztus 25-ig, ezek alapján állították össze a választási névjegyzékeket. Az ideiglenes névjegyzékek kifüggesztése szeptember 5–7-én történt meg. Akik itt nem szerepeltek, szeptember 5–13-a között kérhették felvételüket a helyi hatóságnál. Az 1950. 31. sz. törvényerejű rendelet 26. §-a értelmében az Elnöki Tanács október 22-ére tűzte ki valamennyi helyi tanács választását.

A helyi tanács végrehajtó bizottságok és a községi előjáróságok szeptember 12-ig közzölték a Függetlenségi Népfront helyi szerveivel a megválasztandó tagok és póttagok számát. A jelöltek listáját a Népfront helyi szerveinek október 6-ig kellett benyújtani a választási bizottságokhoz.

A választási előkészületek olyan feladatai, mint a választási névjegyzékek összeállítása, s még inkább a jelölések eszközölése igen komoly politikai feladat volt. Ilyen munkát még egyetlen választási előkészületnél sem kellett végezni. Igen sok jelöltet kellett kiválogatni (Veszprém megyében több mint 14 ezret), olyan embereket, akikre a lakosság bizalommal tekint, aktívak, politikai szempontból megfelelőek, a lakosság minden rétege képviselve van közöttük. A jelöléseket nehezítette az is, hogy helyi tisztségekre való választásokról lévén szó, személyeskedés, az egyes funkciókért való versengés is jelentkezett.

Ilyen nagy feladat megoldásánál feltétlenül szükséges volt, hogy az ideiglenes tanácsok is nagy segítséget adjanak a munkához. Ugyanakkor viszont azt tapasztalhatjuk, hogy számos tanácsnál olyan helytelen nézet jelentkezett, mely szerint a taná-

csok feladata a választások technikai, adminisztrációs előkészítése, a politikai munka pedig a párt és a tömegszervezetek feladata.³² Sőt volt olyan nézet is, mely nem is látta a tanácsválasztások politikai jelentőségét, adminisztratív feladatnak tartotta, amit meg kell csinálni, „ha már bent van az Alkotmányban.”³³

Mások a választási harcot az 1949-es országgyűlési választások sikere következtében hajlamosak voltak lebecsülni. Az ilyen „fog ez menni” hangulat veszélyességére mutatott rá a pápai járás vb ülése, amikor felhívta a figyelmet arra, hogy az elbizakodottságot az ellenség könnyen kihasználhatja. A keszthelyi járási vb ülésén ugyancsak annak fontosságát hangsúlyozta, hogy a közigazgatási dolgozók erejükhöz mérten vegyék ki szerepüket a politikai munkából.³⁴

Egyes helyeken a tanács az adminisztrációs munkára sem fordított kellő gondot. Pl. Pápán a választók összeírásánál egy egész utcát kihagytak, a zirci járásban voltak olyan községek, ahol csak a lakosság 50 százalékát írták össze.³⁵

A választói névjegyzékek összeállításánál sokkal bonyolultabb feladatot jelentettek a jelölések. A megyében 14 222 tanácstagot kellett jelölni. Ehhez járult még a póttagok száma. A központi irányelveknek megfelelően a tanácstagok 60–70 százaléka pártönkivűli, kb. 30 százaléka nő, 20–25 százaléka pedig 25 évnél fiatalabbnak kellett lennie. A lakosság minden rétegét képviseltetni kellett a tanácsokban.³⁶ Mennyiben sikerült ezeknek az elveknek eleget tenni? A válaszadásnál természetesen nem szabad mereven ragaszkodni a fenti keretszámokhoz, hiszen azok mint keretszámok kisebb eltérést megengednek. Másrészt figyelembe kell venni azt is, hogy a párt politikájában jelentkező baloldali elhajlás a tömegek lebecsülésében is kifejeződött. Ez azt jelentette, hogy nem támaszkodtak eléggé a tömegekre, legjobb esetben is kampányszerű feladatok megoldásába vonták be őket. Éppen azért ilyen széleskörű káderekiválogatási feladat, amit elég rövid idő alatt kellett végrehajtani, igen nehéz munkát jelentett. Már eleve magában hordta annak veszélyét, hogy több esetben a legjobb szándék ellenére sem a megfelelőbbek kerülnek be tanácsagnak. Ehhez járultak hozzá még a kiválogatás során jelentkező hibák. Pl. a balatonfüredi járásban öt községben kevesebb tanácstagot javasoltak az előírtnál. Az indoklás az volt, hogy itt sok a kulák és a nyugdíjas — még felsőbb szervek személyes beszélgetése során sem akarták belátni az egyik

3200 lakosú községben, hogy helytelen az az álláspont, hogy 81 tanácstag helyett csak 51 megfelelő jelölt található a községben.³⁷

Néhány helyen a pártönkivűliek arányszámát tartották magasnak, pl. a tapolcai járásban.³⁸ Az ilyen álláspont lényegében azt jelentette, hogy helyenként nem ismerték fel a pártönkivűliek mozgósításában rejlő hatalmas erőt, lemondtak ezek mozgósításáról.

Ugyancsak baloldali, szektás nézetek jelentkeztek pl. a deveçseri járásban, ahol a középparasztok jelölését hanyagolták el.³⁹ Szintén a deveçseri járásban jelentkezett az a helytelen nézet, hogy más községből vagy járásból akartak elnökjelöltet hozni.⁴⁰ Ez a javaslat felmerült a keszthelyi járásban is a vb ülésen, de ott e nézetet a többség azonnal elítélte.⁴¹

Más helyeken a fentiekkel ellentétben nem fordítottak kellő gondot arra, hogy a jelölt politikai szempontból megfeleljen. Így fordulhatott elő, hogy olyan személyt is javasoltak, akiknek nem volt választójoga.⁴²

Felületes, kapkodó munkára utal az a tény, hogy a jelöltek névjegyzékének összeállítása előtt több helyen nem beszéltek erről az érdekeltekkel. Így fordult elő, hogy a balatonfüredi és a zirci járásban egyesek nem akarták vállalni a jelölést. Egyes helyeken beszéltek ugyan a jelöltekkel, de pl. az elnökjelöltnak nem magyarázták meg, hogy ez függetlenített funkció. Ez történt Kislődön és Veszprémpinkócon. Más elnökjelöltek viszont azért húzódoztak a tisztségtől, mert a jegyző a jövőbeni adminisztrációs feladatok túlzó ecsetelésével ijesztette el őket.⁴³

A jelölésekkel kapcsolatos hibáknál kell még azt megemlíteni, hogy egyes helyeken, elsősorban községekben húzódoztak a nők jelölésétől. Ez volt a helyzet pl. Borszörcsökön. Néhol a fiatalok jelölésétől idegenkedtek, máshol viszont ezt a kérdést helytelenül értelmezve 16–17 éveseket is jelöltek, holott a korhatár 20 év volt.⁴⁴

Ugyanakkor, amikor rámutattunk ezekre a hibákra, nem szabad elfeledkezni arról, hogy a jelöléseket nemcsak ezek, sőt elsősorban nem ezek jelölték. A jelölések aljában véve helyesen történtek. Zömükben becsületes munkások, parasztok, értelmiségiek kerültek be a tanácsokba. Igaz, hogy a jelöltek nem mindegyike váltotta be a hozzáfűzött reményeket, de ebben szerepe volt olyan tényezőknek is, mint a helytelen gazdaságpolitikai és politikai irányvonal, az igazgatási szervek túlsúlyra ju-

tása stb. De szerepe volt annak is, hogy a tanács-
tagok ilyen jellegű munkában járatanok, tapasztalatlanok voltak.

Az előkészítési munkák menete során szeptember 20-án megalakultak a választási bizottságok, melyek feladata a választások irányítása, a választások törvényességének biztosítása és az eredmények kihirdetése volt. Ezt követte október 15-én a szavazatszedő bizottságok létrehozása. Megtörténtek a technikai jellegű előkészítések befejező munkálatai is: ismertették az újságokban, hogyan kell szavazni, biztosították a termeket, urnákat stb. Gondoskodás történt arról is, hogy a választókat kultúrműsor szórakoztassa.

E munkákkal párhuzamosan újságon keresztül, kisgyűléseken (pl. Ajkán közel 30, Várpalotán 7 helyen tartottak kisgyűlést),⁴⁵ népnevelők segítségével folyt a választási agitáció a Népfront jelöltek megválasztásáért. A választási agitációt békeagitációval kapcsolták össze. Választási nagygyűlések zajlottak le Veszprémben, Keszthelyen, Pápán, Sümegyen, Devecserben stb., melyek egyben békenagygyűlések is voltak.⁴⁶

Üzemi, iskolai és honvéd kultúrbrigádok járták a községeket, ahol szívesen fogadták őket.⁴⁷ A megyei újság szeptember—októberi számai szinte kivétel nélkül hírt adnak vállalásokról, versenykihívásokról a tanácsválasztások tiszteletére.

Természetesen voltak olyan emberek is, akik közömbösen néztek a tanácsválasztások elé. Erre utalt a keszthelyi járási tanács végrehajtó bizottságának ülésén elhangzott felszólalás, mely a községekben helyenként meglevő közömbösség megszüntetésére hívta fel a figyelmet.⁴⁸

Mások, akik a régi közigazgatástól csak rosszat tapasztaltak, bizalmatlanok voltak mindennel szemben, ami a „községházával” kapcsolatos — és a tanácsok hosszú és jó működése volt szükséges ahhoz, hogy ez a bizalmatlanság feloldódjon. Ezt a bizalmatlanságot akarták elsősorban céljaikra felhasználni az ellenséges erők. Jelentkezett a megyében is az a nézet, hogy a tanácsok létrehozását követően nem lesz szükség közigazgatási tisztviselőkre. Vagy Csabrendeken azt a rémhírt terjesztették, hogy az összeíró-lapok kitöltése a szavazatok leadásával egyenlő.⁴⁹ Más helyen a tanácstagjelöltek igyekeztek a tisztség vállalásáról lebeszélni, s volt, amikor nem is eredménytelenül.⁵⁰

A fent vázolt körülmények között érkezett el október 22-e, a tanácsválasztások napja. Reggel 7 órakor kezdődött a szavazás. Verseny alakult ki azért,

hogy hol fejezik be elsőnek a szavazást. 7 óra 20 perckor érkezett a jelentés: Óbudavár minden választója leszavazott. 10 órára már 48-ra emelkedett azon községek száma, ahol a szavazást befejezték. A járások között a balatonfüredi lett az első.

A szavazás eredménye a megyében a következő volt:

választásra jogosult	222 845
leszavazott	215 932 (96,9 %)
a Népfontra szavazott	210 108 (97,3 %)
a Népfront ellen szavazott	987 (0,5 %)
érvénytelen szavazat	4 837 (2,2%) ⁵¹

A Népfront jelöltjei tehát elsőprő győzelmet arattak. Az országos eredményeknek kb. megfelelőek voltak a Veszprém megyei eredmények (országosan a szavazók 97,8 százaléka adta szavazatát a Népfontra).

A választásokat követően a rendelkezéseknek megfelelően október 26—27-én tartották alakuló üléseiket a községi tanácsok, ahol a vb-eket is megválasztották. Ezek az ülések általában a Népfront által javasolt végrehajtó bizottságot választották meg, ez pedig a javasolt elnököt, elnökhelyettest és titkárt.

Természetesen akadtak olyan helyek is, ahol a választás eltért az eredeti javaslatától. 239 községi tanácsnál 10 helyen választottak a javaslatától eltérően más elnököt, 2 helyen más elnökhelyettest és 25 vb tagot cseréltek ki.⁵² Ezek a változtatások többségükben helyesek voltak, s a tömegek aktivitásának, a tanácsok iránti érdeklődésének megnyilvánulásai voltak. Csupán néhány helyen jelentkeztek olyan problémák, hogy személyi ellentétek, illetve az elnöki funkcióra való pályázás miatt klikkek alakultak a vb tagok választásánál, vagy felléptek a javasolt személyek megválasztása ellen.⁵³

Ugyancsak a községi tanácsülésekkel kapcsolatosan jelentkeztek olyan problémák, hogy egyes tanácstagok nem akarták elfogadni a megbízatást. Ilyen eset volt pl. Bében, ahol az ellenséges propaganda hatására tizenötön nem akarták vállalni a megbízatást.⁵⁴

De a községi tanácsüléseken nem ezek voltak az általános, jellemző vonások. Az öröm, a választással való egyetértés szép példáit találhattuk pl. Csajágon, Mezőlakon, ahol a megválasztott vb tagokat a levegőbe emelve éltették a jelenlevők.⁵⁵

A községi tanácsok után október 30—31-én mindenhol megalakultak ünnepélyes tanácsüléseken a járási és városi tanácsok is, november 8-án pedig a megyei tanács. A községi tanácsokhoz hasonlóan

megválasztották a végrehajtó bizottságokat, azok pedig az elnökséget. Az alakuló tanácsülések ünnepléses jellegét csak tovább emelték a tömegszervezetek, a különféle intézmények üdvözlő szavai, táviratai.

1950 november 8-án, a megyei tanács megalakulásával a tanácsválasztások befejeződtek, az újonnan megválasztott tanácsok megkezdték négyéves tevékenységüket.

IV.

A tanácsrendszer jelentőségének megértéséhez célszerű rövid összehasonlítást tenni közte és a burzsoá állam helyi szervei között. Hogyan történt a Horthy-korszak burzsoá államában a választás, illetve hogyan választják a tanácsok tagjait?

Az 1929. évi 30. tc. 7. §. 1. bekezdése kimondta, hogy törvényhatósági választójoga annak van, aki országgyűlési képviselők választására jogosult és 6 éve a törvényhatóság területén lakik. Községi választójoga — a 41. §. 1. bekezdése szerint — annak volt, aki a fentiekben túlmenően legalább 2 éve föld-, ház- vagy általános kereseti adót fizet a községben.

A választójognak a korlátozását az uralkodó osztály tagjai ilyen érvekkel indokolták: „... az önkormányzatban is meg kell őriznünk a magyar intelligenciának azt a szupremációját, melyre... minden nép rászorul.”⁵⁶

Annak érdekében, hogy a széles néptömegek bekapcsolódási kísérlete a helyi ügyek intézésébe még kevésbé járjon sikerrel, a választhatóság feltételeit a választójognál is jobban megszorították. Törvényhatósági taggá választható az, akinek törvényhatósági választójoga van, elmúlt 30 éves, állami egyenesadót vagy községi adót fizet és tud írni-olvasni. Amennyiben nőről volt szó, akkor a követelmény még a középiskolának megfelelő végzettség. Községi képviselőtestületi tagságnál községi választójoggal kellett rendelkezni ahhoz, hogy választható legyen valaki, s ugyanakkor be kellett töltenie a 30 évet. Nőt községi képviselőtestületi taggá nem lehetett választani.⁵⁷

Ezzel szemben a tanácsokat általános, egyenlő, titkos választójog alapján választják. Szavazati joga van minden 20 éven felüli állampolgárnak (ezt 18 évre), aki szellemi- és testi egészsége, és büntetett elkövetése következtében nem vonták meg tőle átmenetileg e jogot. E széleskörű választójog következtében Magyarországon a

felnőtt lakosság zöme, kb. 6 millió ember rendelkezett szavazati joggal 1950-ben, az első tanácsválasztások idején, szemben pl. 1926-tal, amikor a lakosság 26,5 százaléka, vagy 1929-el, amikor a lakosság 34,4 százaléka rendelkezett önkormányzati választójoggal.⁵⁸ A választójog egyben választhatóságot is jelentett a tanácsoknál.

A nők teljesen egyenjogúak voltak. Ezt olyan adatok is bizonyítják, mint pl. az, hogy az 1950-es tanácsválasztásoknál Veszprém megye tanácstagjelöltjeiből 4018 nő.⁵⁹ Vagy az 1950-es tanácsválasztásokat követően a járási és a városi végrehajtó bizottságok 22 tagja (20 százalék) nő. Ebből kettő elnöki, kettő elnökhelyettesi, egy pedig titkári funkciót tölt be.⁶⁰ Ugyanakkor azonban ez a példa még azt is bizonyítja, hogy az egyenlő jogok ellenére volt még bizonyos idegenkedés a nők funkcióba állításától (nemegyszer a nők részéről is), hiszen a 20 százalékos arány a választójoggal rendelkező nők számszerű arányához képest még csekély, s ez sem oszlik meg a járások és a városok között egyenletesen. A pápai és devecseri járási vb tagok között csak 1—1 nő volt, a járási MNDSZ titkár.⁶¹

A nőkkel kapcsolatos nem hibamentes gyakorlat értékelésénél azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni azt, hogy a felszabadulás előtti nézetek a nők politikai tevékenységét illetően tovább élnek, hatásukat nem lehet egyik napról a másikra megszüntetni.

Amikor a tanácsrendszerben megvalósuló demokratikus választásokról beszélünk, azt külön hangsúlyozni kell, hogy itt a nép maga közül választja küldöttjeit. Nem az Eszterházyak, Festetichek, Fia-tok, Holitscherek, s a megye más hatalmaságai ülnek benn a helyi szervezetben. Egyetlen megyei példa is igazolja, hogy korábban kik voltak a helyi szervezetek tagjai. Pl. az 1935-ös vármegyei közgyűlés tagjai között egy paraszt vagy munkás nincs, de van 9 gróf, 3 báró, 28 nemes, 12 főpap, 2 egyéb nagybirtokos, 5 vitéz, 83 ügyvéd és bankár, nagyvállalkozó, kereskedő stb.

Ugyanakkor az 1950-es tanácsválasztások Veszprém megyei tanácstagjelöltjei között 4297 munkás, 7452 dolgozó paraszt van.⁶²

A fentiek jelentős tényezői a tanácsrendszer demokratizmusának, de a felszabadulás utáni helyi szervezetekhez képest is hatalmas előrelépés a tanácsrendszerben az, hogy a megválasztott tanácstagok kötelesek beszámolni választóiknak és visszahívhatók. Ez azt jelenti, hogy a választók jogköre nem korlátozódik a választások aktusára, a továbbiak-

ban is szoros kapcsolat van választók és választottak között, és a választók bizalmával visszaélő leváltható.

Az önkormányzati testületi szervek tanácskozó testületek voltak olyan értelemben, hogy az üléseken kívül nem foglalkoztak még a felszabadulást követően sem a dolgozók ügyes-bajos problémáival. Ez a hivatali apparátus feladata volt. A tanácsrendszerben a dolgozók problémáival való foglalkozásnak olyan eszközei is vannak, mint a beszámolók, kisgyűlések, fogadónapok tartása. De lényegében a dolgozók javaslataival, bejelentéseivel foglalkoznak az egyes tanácsi bizottságok is.

Kétségek nélkül komoly jelentősége a tanácsoknak az, hogy a közigazgatás korábbi szétagoltságát megszüntette. Megszüntette az államhatalom helyi és központi szervei közötti kettősséget. A tanácsokra épülnek fel az államhatalom felsőbb szervei. A tanácsok révén valósítható meg a helyi és a társadalmi érdek összhangja, szüntethető meg a szűklátókörű helyi elzárkózás politikája. A tanácsok feladata a helyi ügyek intézése, s ezen túlmenően saját területükön az országos ügyek intézése is. A kettősség megszüntetése lehetővé tette a megyei szinten működő több mint 40féle szerv egységesítését. Olyan szervek hatáskörét vették át az önkormányzati szervek mellett, mint a pénzügyigazgatóság, mezőgazdasági igazgatóság, szociális felügyelőség, népművelési igazgatóság, államépítészeti hivatal stb. Ez lehetővé tette a párhuzamos, sokszor ellentétes utasítások kiküszöbölését, az irányító tevékenység jó koordinálását. Nem mondanak ennek ellent olyan tények sem, hogy párhuzamos intézkedésekkel még a tanácsok létrehozását követően is találkozunk.

A proletárdiktatúrában a törvényhozó hatalomnak van alárendelve a végrehajtó hatalom. A tanácsrendszerben a törvényhozó hatalmat a tanácsülés jelenti. Helyi parlamenthez hasonlítható, melynek rendeletalkotási joga van, — természetesen ezek a rendeletek nem mondhatnak ellent felsőbb szervek által hozott rendeleteknek, törvényeknek.

A végrehajtó szerveket a törvényhozó szervek hozzák létre saját kebelükből. A tanácsstagok végrehajtó bizottságait is a tanácsülés választja a tanácsstagok köréből. A végrehajtó bizottság munkáját a kinevezett tisztviselőkből álló szakigazgatás segítségével végzi. Munkájáról köteles számot adni a felettes végrehajtó szerv mellett az őt megválasztó tanácsülésnek. Munkájának általános irányvonalát a tanácsülések határozatai kell, hogy megszabják.

A nem megfelelő végrehajtó bizottsági tagokat a tanácsülés visszahívhatja.

A tanácsülés jogköre lehetővé teszi tehát, hogy a nép által demokratikusan választott, a választókkal állandóan kapcsolatot tartó tanácsstagok testülete legyen a legfőbb szerv helyileg. A tanácsstagok a hatalmi feladatok gyakorlásán túlmenően részt vesznek a végrehajtásban és a végrehajtás ellenőrzésében is. E munkájuk során szoros kapcsolatot tartanak fenn a tömegekkel, igyekeznek minél szélesebb tömegeket bevonni az államhatalom közvetlen gyakorlásába. A tanácsrendszer egyik leglényegesebb, legjelentősebb vonása éppen az, hogy olyan keretet jelent, ami széleskörű bekapcsolódási lehetőséget teremt a dolgozó tömegek számára az állami ügyek intézésébe. A tömegek bevonását jelenti az a tény is, hogy a tanácsstagok a népet magát jelentik, hogy leglényegesebb feladatuk a dolgozók véleményének, javaslatainak, panaszainak állandó figyelemmel kísérése, a dolgozók bevonása (mint aktívák) a különféle bizottsági munkákba stb.

A tömegkapcsolatok kiépítése nem megy egyik napról a másikra. Lenin ezzel kapcsolatban a következőkre hívta fel a figyelmet: „Az állam, mely évszázadokon át a nép elnyomásának és kifosztásának szerve volt, örökölt hagyta ránk a tömegek óriási gyűlöletét és bizalmatlanságát mindennel szemben, ami állami. Ennek leküzdése nagyon nehéz feladat s csak a Szovjethatalom képes rá, de attól is huzamos időt és rendkívüli állhatatosságot követel.”⁶³

Ugyanakkor a tömegkapcsolatok kiépítése, egyre szélesebb tömegek bevonása az állami ügyek intézésébe, elengedhetetlen feladata a szocialista államnak, s elengedhetetlen feltétele az állam elhalásának, a társadalmi öngazgatás megteremtésének.

A tömegkapcsolatok megteremtése, az államszervezet feudális szétagoltságának megszüntetése megteremti annak lehetőségét is, hogy a tanácsok mint az egységes államhatalom helyi szervei minél tökéletesebben oldják meg gazdasági, politikai, kulturális feladataikat. Nem szabad azonban arról elfeledkezni, hogy a tanácsok fiatal szervek, éppen ezért nem szabad tőlük azonnal túl sokat követelni. Különösen fontos, hogy e szempontot ne tévesszük szem elől a tanácsok első periódusának (1950—54) vizsgálatánál. Mielőtt a Veszprém megyei tanácsok működését 1950—54-ben megvizsgálánk, egy kérdést még érinteni kell, s ez a magyarországi tanácsrendszer és a szovjet viszonyának a kérdése.

Mind a magyarországi tanácsrendszer, mind a szovjetek lényege azonos: a szocialista állam szervei. „Bármennyire különfélék a szocializmus építésének időszakában az új, népi államhatalom formái, egy a lényegük, a proletárdiktatúra...”⁶⁴ Éppen ebből adódóan igen sok hasonló vonás található a szovjetek és tanácsaink között. Ilyen, lényegét érintő hasonlóságok: a törvényhozó hatalomnak alá van rendelve a végrehajtó hatalom, a tanácsstagok, illetve a szovjetek kötelesek beszámolni választóiknak és visszahívhatók, lényeges közös vonásuk a tömegszervezeti jelleg stb. A hasonlóságok ellenére azonban tanácsaink nem azonosak a szovjetekkel, a proletárdiktatúra más-más formáit jelentik.

Mik azok a leglényegesebb vonások, melyekben a két forma eltér egymástól? Az egyik ilyen lényeges eltérés: egészen más történelmi viszonyok között alakultak ki. A szovjetek alulról, népi kezdeménnyel létrehozott forradalmi harci szervezetek voltak, melyek fegyveres felkeléssel jutottak hatalomra. Fejlődési körülményeikre rányomta bélyegét, hogy működésük kezdetén többéves polgárháborúval és intervencióval kellett megküzdenie. Az itt elért győzelmet követően is egyetlen ország volt, ahol a szocializmust építették, és ez különböző gazdasági, politikai, társadalmi feladatok megoldását a nagyfokú feudális elmaradottság mellett csak tovább nehezítette.

Ugyanakkor Magyarországon nem fegyveres, hanem viszonylag békés úton történt a proletárhatalom győzelme. Az államgépezet szétzúzása fokozatosan történt, s ezt a folyamatot zárta le 1950-ben a tanácsrendszer felülről való megteremtése. Az ellenforradalmi intervenciót és polgárháborút a szovjet csapatok jelenléte kilátástalanná tette. Államunknak nagy segítséget jelentett, hogy nem egyedüli orszádként építette a szocializmust.

Magyarország történeti fejlődésének sajátosságai-
ból és abból, hogy Magyarországon mások voltak a belső osztályviszonyok, más volt a nemzetközi helyzet, mint Oroszországban 1917-ben, következnek olyan további sajátosságok, mint pl. a Parlament és a Népfront létezése.⁶⁵

V.

A szocialista államra jellemző egyik alapelv: a törvényhozó és végrehajtó hatalom szoros kapcsolata. E viszonyban a végrehajtó hatalom alá van rendelve a törvényhozó hatalomnak. Ez az alapelv

nemcsak a központi szerveket illetően, hanem az állam helyi szerveire, a tanácsokra is érvényes. Az államhatalmi oldal megtestesítője a tanácsülés, az államigazgatási oldalé pedig a vb szakigazgatással. Természetesen ez a szétválasztás nem lehet merev, mert a gyakorlatban sem jelentkezik ilyen élesen. A vb az egyes tanácsülések közben gyakorolhat hatalmi funkciót is, s egyes esetekben hasznos lehet az is, ha szorosabban véve az igazgatáshoz tartozó kérdéseket megvitát a tanácsülés. Itt csupán a helyes arányok megtalálása a fontos, nehogy pl. a tanácsülés igazgatási részproblémákat tárgyalgató szervvé váljon, mely nem tudja tulajdonképpeni szerepét, feladatát betölteni, illetve a vb átvegye a tanácsülés szerepét.

A tanácsok államhatalmi jellegének a tárgyalását azonban nem helyes elválasztani tömegszervezeti jellegének vizsgálatától. A kettő között szoros kapcsolat, kölcsönhatás van. A tanácsok hatalmi ténykedésének eredményessége nagyrészt attól függ, hogy mennyire sikerül széles tömegeket bevonni a feladatok megoldásába. Ugyanakkor viszont a tömegek bevonására annál nagyobb a lehetőség, minél inkább látják, hogy a tanácsok valóban a helyi hatalmi szervek, hogy a tanácsok eleget tudnak tenni és eleget is tesznek a hatalmi funkcióból rájuk háruló feladatoknak.

A tanácsok államhatalmi és tömegszervezeti jellegének kibontakoztatása szempontjából nagy jelentősége van a tanácsülésnek. Mennyiben tudtak ezen feladatnak megfelelni Veszprém megyében 1950—54-ben a tanácsok? A választásánál az I. tanács-törvény idevonatkozó rendelkezéseiből kell kiindulnunk. A törvény értelmében a tanácsokat a Minisztertanács alá rendelték. A törvénnyel együtt ismertetett 143/1950. V. 18. M. T. sz. rendelet ezt a jogkört átruházta a Belügyminisztériumra. Nézetünk szerint a kérdés elemezésénél nem az az oldal tart-hat érdeklődésre számot, hogy „elvi hiba”, vagy „átmeneti-közvetítő” megoldás eredményeképpen történt-e ez így.⁶⁶ Ez a kétségkívül hibás intézkedés a gyakorlatban egy sor további hiba jelentkezéséhez járult hozzá. Hasonló irányban hatottak a tanács-törvény egyéb cikkelyei is. Így a 30. §. 1. bek. a tanácsülések közti időre teljes hatalmi jogkörrel ruházta fel a vb-t. A tanács nevében hozhatott rendeleteket, bár ezeket a tanácsülésnek be kellett mutatnia, — azt viszont nem szabta meg a törvény, hogy mikor. Tehát még csak arra sem kötelezte a vb-t, hogy a rendelet meghozatalát követő tanács-ülésen azt be kell mutatnia.

Ezek, a nézetünk szerint helytelen rendelkezések nagyon elősegítették, hogy a hatalmi és igazgatási oldal közti helyes viszony a tanácsoknál elmosódott, helyenként súlyosan eltorzult. A tanácsülések nem tudták azt a szerepet betölteni, ami szükséges lett volna. Ezt a központi gazdaságpolitikában, politikában egyre erősebben jelentkező baloldali torzulások is táplálták.

Abban, hogy egy-egy tanácsülés mennyiben tud feladatának megfelelni, mennyiben jelent tömegmozgósító erőt, nagy szerepe van annak is, hogy milyen alapos előkészítő munka előzi meg. Ha ilyen szempontból vesszük vizsgálat alá a Veszprém megyei tanácsokra vonatkozó anyagokat, érdekes dolgot tapasztalunk. A tanácsok megalakulásától kezdve hangsúlyozták a tanácsülések jó előkészítésének fontosságát. A még tapasztalatlan községi tanácsi vezetőket a járási instruktori rendszer, a járási vezetőket a megyei instruktori rendszer révén kívánták segíteni. A tanácsok alakuló ülését követő sümegi járási vb ülésen a vb tagok felosztják egymás között a községek instruálási feladatait.⁶⁷ A megyei tanács végrehajtó bizottsága is hozott olyan értelmű határozatot a községi tanácsülésekről tartott napirendi pontnál, hogy az instruálást nagy gonddal kell végezni, lehetőleg egy-egy helyre mindig ugyanaz a megyei, illetve járási instruktor menjen ki.⁶⁸ A tapolcai járási tanács vb határozata is arról szólt, hogy a járási vezetők minden segítséget adjanak meg a községi vezetőknek, hogy a tanácsülések a tanácsstagok megjelenését, aktivitását, a tanácsülés eredményességét tekintve 100 százalékosak legyenek.⁶⁹

Ez így első pillanatra igen helyes, teljes egészében a célnak megfelelő intézkedésnek tűnik. Az elvileg helyes állásfoglalás a községi tanácsülések messzemenő segítségét illetően a gyakorlatban nem valósult meg hibátlanul. A jelentkező problémák egyikét a tanácsi vezetők is hamar felismerik. „A községi tanácsok instruálására kiküldött aktívákat nem válogatják ki elég gondosan, feladataikra nem oktatják ki őket...” — állapította meg a megyei tanács végrehajtó bizottságának 1951 május 29-i ülése. S valóban a községi tanácsülések előkészítését segítő instruktorok munkája sok esetben nem volt kielégítő. Nagyon gyakori volt az az eset, hogy 1—2 órával a tanácsülés előtt, vagy éppen a tanácsülésre érkeztek ki a községbe.⁷⁰ Így az előkészítési munkában nem tudnak segítséget nyújtani. Előfordult, hogy a járási instruktor időben kiérkezett pl. az 1950 december végén tartott községi tanácsülésre

Nagygyimótra. Meg is állapította a felkészületlenséget, de nem adott segítséget arra hivatkozva, hogy utasítása szerint neki nem segíteni, hanem ellenőrizni kell.⁷¹ De nem ritkán olyan instruktor ment ki egy-egy községbe, aki még soha tanácsülésen nem vett részt, s akinek a szubjektív segítő szándéka nem vonható kétségbe, de objektív segítséget adni sem az előkészítésnél, sem a tanácsülésen nem tudott.⁷² Nem helyeselhető viszont a segítségadásnak az a formája sem — amivel szintén találkozhatunk —, hogy az instruktor készíti el a beszámolót a helyi vb munkájáról a tanácsülésre.⁷³ Ez olyan segítséget jelentett, hogy önállótlanásra szoktatta a községi vb elnököt, sőt lazaságot, nemtörődömséget is válthatott ki belőle annak tudata, hogy legrosszabb esetben majd helyette megoldják mások a feladatokat. Másrészt a beszámolást formálissá tette.

Nézetünk szerint azonban legalább ennyire komoly problémát jelentett az, hogy az instruktor a tanácsülésen nemegyszer átvette a vezető, irányító szerepet,⁷⁴ ténykedésével általa meghatározott irányba terelte a tanácsülés menetét.⁷⁵ Itt tulajdonképpen annak a koncepciónak a továbbvitelével találkozhatunk, melynek alapján — bár átmeneti jelleggel — a tanácsokat felső szinten igazgatási szervnek rendelték alá. E koncepciónak megfelelően pl. az instruktorok révén a járási tanács vb, vagy gyakran a szakigazgatás irányítja az alsóbb szintű községi tanácsülés munkáját, pedig a törvény értelmében a községi tanácsülés csak a járási tanácsülésnek alárendelt szerv. A felsőbb tanácsi igazgatási szervnek az alsóbb tanácsi hatalmi szerv irányában jelentkező irányító, ellenőrző tevékenysége azonban természetesen nemcsak az instruktori rendszeren keresztül jelentkezett. A hatalmi és igazgatási szervek közti helytelen viszony, az igazgatási oszály túlsúlyra jutása jelentkezett pl. abban is, hogy a határozatokat többször a tanácsülés után szövegezték, hogy a napirendi pontok tárgyalása sokszor formális volt, nem jelentett elvi irányítást a vb számára. Egyáltalában az, hogy a tanácsülések reprezentatív ülésekké váltak.⁷⁶ A fentieket segítették még olyan tényezők is, hogy a tanácsülés elnöke a vb elnöke volt, s ez bizonyos befolyásolási lehetőséget adott a végrehajtó hatalom számára. Ebből a szempontból Veszprém megyében már 1952-ben megindult egy egészséges törekvés: különösen megyei szinten, de más tanácsüléseken is egyre gyakrabban elnököt választanak a tanácsülés levezetésére.

Visszatérve előző kérdésünkre, a tanácsülésekkel kapcsolatos instruálás az egyes problémák ellenére is helyes volt. A községi tanácsi vezetők nagy része közigazgatási tapasztalattal nem rendelkezett, és a hibák nem magából az instruálási rendszerből szükségszerűen fakadóak voltak. Ezt bizonyítják az instruálással kapcsolatos pozitív példák. Jónéhány községben az instruktor munkája is sokat segített abban, hogy a tanácsülések eredményesebbek legyenek.⁷⁷ A hibák az instruktori rendszer helytelen értelmezéséből, illetve sokszor formális kezeléséből fakadtak.

A tanácsülések előkészítő munkálatainál igen lényeges, hogy az egyes napirendi pontoknál a beszámolók, és egyáltalán a napirendi pontok témái megfelelőek, az érdeklődést felkeltőek legyenek, s a tanácsstagok felkészülve jelenjenek meg a tanácsüléseken.

Nézzük először a beszámolók kérdését. Itt is sok probléma jelentkezett. Az egyes beszámolók elkészítéséhez a községi tanácsi vezetők központilag elkészített szempontokat kaptak. Sok helyen előfordult, hogy az elnök vagy a titkár ezeket az irányelveket olvasta fel beszámolóként. Máshol a beszámolók az utolsó napon, szinte a tanácsülés előtti percekben készültek el.⁷⁸ A legtöbb helyen nem tárgyalták meg előzőleg vb ülésen,⁷⁹ tehát gyakorlatilag a vb egy vagy két tagjának, s nem a vb-nek a beszámolóját jelentette, és elesett attól a lehetőségtől, hogy sok értékes szemponttal, észrevétellel gazdagítsák a vb tagjai. Pedig különösen az apparátushoz nem tartozó vb tagok, állandó bizottsági elnökök, aktívabb tanácsstagok bevonásával készített beszámolók sokkal élénkebb vitát, a napirendi pontokban szereplő kérdések különböző oldalainak jobb megvilágítását tették volna lehetővé. Ezt felismerve a 115—1/1953. II. 4. B. M. sz. rendelet leszögezi, hogy a beszámolók és határozati javaslatok készítésébe az érdekelt állandó bizottságokat is vonják be. A beszámolók elkészítése a tanácsstagoknak a vitára való jó felkészülését is akadályozta. Pl. az 1950 december végi községi tanácsülésre a beszámolót sok helyen a tanácsülés megkezdése előtt egy órával kezdte az elnök és a titkár összeállítani.⁸⁰ Nézetünk szerint feltétlenül helyes, ha a tanácsstagok községi szinten is megkapják a határozati javaslatok szövegét legalább egy-két nappal a tanácsülés előtt. A későbbiekben az ilyen irányú változás meg is történt.

A tanácsülések sikere szempontjából fontos az is, hogy az elnök helyesen vezesse le az ülést. Ez azt

jelentí, hogy az egyes napirendi pontok vitáinak vezetését kézben tudja tartani. S itt ismét az elnökök közigazgatási járatlanságára kell hivatkoznunk. Különösen eleinte több helyen találkozni gyenge elnöklés miatt félresikerült tanácsülésekkel, ahol nem lehetett egy-egy felszólalást érteni, mert egymás szavába vágó, egymást túlkiabáló csoportok alakultak ki, s a hozzászólások is sokszor nem a megvitatandó kérdést érintették.⁸¹

Nem segíti a tanácsülések eredményességét, a jó előkészítő munkát a felsőbb szervek részéről sokszor az utolsó percben kiadott kapkodó intézkedés sem. Pl. az 1950 december második felében tartandó tanácsülés időpontját a keszthelyi járási tanács december 6-án közli a községi tanácsokkal. Az időpont: december 18—19. December 16-i keltezéssel a Belügyminisztérium rendelkezésében új időpontot jelölt meg, mégpedig december 27—30-át. Ezt a keszthelyi tanács (de a többi járási tanács is) távmondásban is csak a tanácsülések napján tudta továbbítani a községi tanácsoknak.⁸²

Hasonló, vagy talán még ennél is helytelenebb szervezésre utal, hogy a járási tanácsülések előtt való nap délután háromnegyed 5 órakor közölték, hogy a járási tanácsüléseket más időpontban kell megtartani megyei nagykövetség miatt. Ekkor viszont már nem volt idő a tanácsstagok értesítésére, azok tehát másnap beutaztak a járási székhelyre.⁸³

Ami a tanácsstagoknak a tanácsülésen való megjelenését illeti, itt volt a legtöbb probléma. S ez a kezdeti induláshoz képest visszaesést jelentett. Az első tanácsüléseken ugyanis általában nagy az érdeklődés, jó a hangulat. Az alakuló tanácsüléseken a tanácsstagok megjelenése jó volt, a lakosság köréből is többen felszólaltak, pl. Sümegen 25-en, Keszthelyen 20-an, és támogatásukról biztosították a tanácsokat. Sőt Sümegen az egyik idős dolgozó paraszt verset írt az alakuló ülésre.⁸⁴ A lelkesedés, a tanács mindenben való támogatása volt jellemző a legtöbb helyen az 1950 december elején tartott községi tanácsülésekre is. A tapolcai és a sümegi járásokban 90 százalékos volt a megjelenés. Sok helyen felajánlások születtek, bizottságokat alakítottak különféle feladatok elvégzésére,⁸⁵ pl. Jásdon 8 tagú bizottságot alakítottak, akik felkeresték a hátralekös gazdákat, hogy felvilágosító munkával elérjék a C-beadás teljesítését is.

Az 1950 december végi községi tanácsüléseken a hozzászólásokban sok konkrét, jó javaslat hangzott el. Csabrendeken pl. a nagytárkánypusztai iskola nagyobbítására ajánlottak fel társadalmi munkát,

Gyepükajánon a kultúrház építéséhez. Mihályfán az ifjúság jobb összefogása érdekében a kultúrházban rendszeres előadások indításáról tárgyaltak,⁸⁶ és lehetne sorolni még példákat. A későbbiek során viszont az egyik legnagyobb szervezői munkát igényelte, hogy a tanácsstagok határozatképes számban megjelenjenek. S minden szervezői tevékenység ellenére sem alakult kedvezően a megjelenési százalék a tanácsüléseken. Néhány példa erre: 1950 december elején községi tanácsülések vannak. Ezek a megjelenés megyei átlaga 80—85 százalék, ami nem rossz eredmény. Háromnegyed év múlva, az 1951 szeptemberi tanácsüléseken 70—75 százalékos a megjelenés, és 14 helyen első összehívásra határozatképtelen a tanácsülés.⁸⁷ Az október 21-i, egyéves évfordulót ünneplő tanácsüléseken sem jobb a helyzet: a keszthelyi járásban 9, a balatonfürediben 4, a zirci járásban 3 tanácsülés határozatképtelen az első alkalommal. Megjelenés szempontjából a legjobb volt a helyzet a pápai járásban, ahol a tanácsstagok 86 százaléka, a leggyengébb a zirci járásban, ahol a tanácsstagok 55 százaléka jelent csak meg.⁸⁸

Nem hoztak különösebb javulást a novemberi tanácsülések sem. Tizenhét községben kellett későbbi időpontra halasztani határozatképtelenség miatt az ülést.⁸⁹ Javulást jelentettek az 1951 decemberi községi tanácsülések, amelyeken a tanácsstagok 78 százaléka részt vett, egyetlen helyen kellett csak új időpontban összehívni a tanácsülést.⁹⁰ A további községi tanácsülések látogatottsága ettől nem tért el különösebben (kivételesen az 1954 júniusi községi tanácsülések látogatottsága, ahol igen magas a határozatképtelenség miatt elhalasztott ülések száma).

Községi tanácsülések:⁹¹

	Megjelent tanácsstagok száma %/0-ban:	Határozatképtelenségért elhalasztott ülések száma:
1952 január	74,5%/0	3
1953 május	80,0%/0	5
1953 szeptember	76,0%/0	4
1953 december	80,0%/0	1
1954 június	70,8%/0	22
1954 szeptember	70,0%/0	6

Ami a látogatottságot illeti a városi, a járási és a megyei tanácsüléseknél még rosszabb a helyzet.

Városi és járási tanácsülések:⁹²

A megjelent tanácsstagok száma %/0-ban:

	Városi tanácsülésen:	Járási tanácsülésen:
1952 január	58,0%/0	64,8%/0
1953 szeptember	58,0%/0	59,0%/0
1954 július	53,0%/0	59,0%/0
1954 szeptember	51,0%/0	58,0%/0

Különösen rossz a helyzet a megyei tanácsüléseken. Az 1952 január 30-ra összehívott tanácsülésen a tagoknak mindössze 39,5 százaléka jelent meg. Készen állapította meg az 1952 április 28-i megyei tanácsülés beszámolója, hogy országos viszonylatban egyedülálló rossz példát produkált a megyei tanácsülés, mert az első negyedévben határozatképtelenség miatt újra össze kellett hívni. Az 1952 július 26-i ülésen 49,9 százalékos volt a megjelenés, az ülést tehát ismét el kellett halasztani határozatképtelenség miatt. Különösebb javulása későbbiekben sem tapasztalható. 1954 február 13-ra már harmadszor hívták össze a szokásos negyedévi tanácsülést, s az ismét csak határozatképtelen volt.⁹³ Az 1954 júniusi tanácsülés is éppen csak határozatképes, a tanácsstagok 52 százaléka jelent meg.⁹⁴

A nem megfelelő megjelenésben számos tényezőnek van szerepe. Pl. annak, hogy a felsőbb szervek részéről a tanácsülések idejének beütemezése mechanikusan történt. Badacsonytördemicen pl. délután 5 órára, amikor a tanácsstagok jelentős része este 9 óráig műszakon van.⁹⁵ Volt, ahol a munkahely akadályozta a dolgozókat tanácsügyi kötelezettségeik teljesítésében. Pl. az eplényi és a dudari bányászati üzem csak akkor engedte el tanácsstag dolgozóit a tanácsülésre, ha helyettes beállításáról gondoskodtak.⁹⁶

A járási és megyei tanácsüléseknél feltétlenül rontotta a látogatottságot, hogy a tanácsstagok jelentős része nem lakott helyben. A tanácsstagok között voltak olyanok is, akik nem érezték e megtisztelő megbízatásból rájuk háruló kötelezettségeket. A legfontosabb tényező azonban véleményünk szerint a napirendek kérdése volt. Egy-egy tanácsülésen sok

napirendi pontot érdemlegesen nem lehet megtárgyalni. Ugyanakkor a Belügyminisztérium átlag 2, sőt néha 3 témát megadott a tanácsulésekre. Ezek tárgyalása kötelező volt. Zömmel a begyűjtés, az aktuális mezőgazdasági munkák, illetve az adózás kérdéseivel foglalkoztak. Jellemző, hogy a központi utasítások még az olyan napirendi pontoknál is, mint a „Beszámoló a vb munkájáról” szempontként elsősorban a begyűjtés, az adófizetés, aktuális mezőgazdasági munkák állása kérdéseket jelölték meg.

A fenti napirendek a lakosság többségének körében nem váltottak ki kellő érdeklődést. Sőt az a törekvés, hogy a tanácsuléseken minél több vállalás és versenykihívás szülessen a begyűjtéssel kapcsolatosan,⁹⁷ a paraszti tanácstagok körében nemegyszer olyan véleményt váltott ki, hogy célszerűbb a tanácsulésekre nem elmenni.⁹⁸ A begyűjtéssel kapcsolatos helytelen politika kedvezett az ellenséges erőknél. Olyan rémhíreket röppentettek fel pl., hogy általános rekvirálás lesz, s ezt a tanácstagoknak kell elvégezni. Mások azt terjesztették, hogy a tanácsulésen meg fogják alakítani a tszcs-t stb.⁹⁹ Az ilyen rémhíreket követően visszaesés jelentkezett a tanácsulések látogatásában az előzőekhez képest is.

A központilag előírt sok napirendi pont, és a kérdésben jelentkező hatásköri problémák azt eredményezték, hogy a községek lakosságát közvetlenül érintő, érdeklődésüket elsősorban felkeltő kérdéseket ritkán tűzték napirendre, s az ilyen irányú javaslatok elintézése is sokszor megakadt a tanácsok hatásköri problémáin, szűk jogkörükön. A hatásköri problémák károsan éreztették hatásukat a munkások és a tanácsok kapcsolatánál is. A tanácsok korlátozott jogkörük következtében jogos szociális igényeket is csak gyengén tudtak kielégíteni. Ez viszont azt eredményezte, hogy sokszor a tanácsot okolták olyan igények kielégíthetlenségéért is, mely kívülálló tényezőktől függött.¹⁰⁰ Általában a kezdeti várakozások ellenére egyre többen hivatali szervezetet kezdtek látni a tanácsokban.¹⁰¹ S ez a vélemény vissza is hatott a tanácsok munkájára. A tömegek visszahúzódása erősítette a bürokratikus vonásokat, gyengítette a tanácsok államhatalmi és tömegszervezeti jellegét.

Az a helytelen álláspont, mely a tanácsulés egyik alapvető feladatának a begyűjtési munka segítségét tartotta, a kommunális feladatokat pedig elhanyagolta, abban is tükröződött, ahogy az értékelő jelentések írtak e kérdéstről 1950–52-ben. Azokat a ta-

nácsuléseket tartották csak pozitívnak, ahol begyűjtéssel, vagy időszerű mezőgazdasági munkák elvégzésével kapcsolatos versenykihívás vagy felajánlás volt. Ezek aprólékos, részletekbe menő felsorolása is megtalálható e jelentésekben, ugyanakkor közérdekű javaslatról, helyi problémák megoldásáról nemigen szólnak. Ilyen jellegű kérdésekkel gyakrabban csak 1952-től találkozunk. Ezzel párhuzamosan a vállalások, versenykihívások száma csökkenni kezd az egészséges szint felé. 1953 második felétől a fokozatosan előtérbe kerülő jobboldali elhajlás következtében a vállalások és versenykihívások olyan nagyfokú visszaesése következik be, ami az ezen a területen korábban jelentkező hibákhoz hasonlóan súlyos, ellenkező előjelű hiba. Mindkét hibás álláspont hatását tekintve azonos: az egészséges kezdeményező szellem elfojtását eredményezi.

Központi és helyi vezetők részéről egyaránt lépések történtek annak érdekében, hogy a tanácsulések látogatottságát emeljék, a tanácsulések elfoglalják az őket megillető helyet, kiéremeljék a dolgozók bizalmát. Ez nem volt könnyű feladat, tudatosító, felvilágosító munka volt szükséges ennek érdekében, s az alapvető: a tanácsok munkájának a megjavítása. Ezt a felismerést tükrözte az 1951 március 31-i megyei tanácsulésen tartott beszámoló azon kitétele, hogy a tanácstagokat jobban be kell vonni a munkába, mert csak a széles tömegek alkotó kezdeményezésének szabad kibontakozásával válhatnak a tanácsok hivatali szervezetből tömegszervezetté. S bár ez a helyes elv a gyakorlatban nem került következetes megvalósításra, mégis lassan megindult egy helyes fejlődési folyamat. Ennek eredményeképpen a helyi problémák kezdetben szórványosan jelentkező felvetése egyre gyakoribbá vált. Az 1951 decemberi tanácsulések legtöbbször már szerepeltek ilyen kérdések. Felvetették pl. az állattenyésztés fejlődését akadályozó tényezők között, hogy a tenyészállatok átvétele nem történik határidőre. Farkasgyepűn a kultúrház rendbehozatalának szükségességét hozzák elő, s rögtön társadalmi munkát is ajánlottak fel hozzá.¹⁰² Jó ivóvizű kutak fúrása, a kenyérellátás megjavítása, közvilágítás, kultúrotthon, fásítás, utak javítása a leggyakrabban szereplő problémák közé tartoznak. Egyre inkább nő az érdeklődés a további helyi fejlődést tartalmazó tervek iránt. A várpalotai városi tanácsulésen hiányolják is, hogy a vb nem ismeri a város távlati fejlesztési tervét.¹⁰³ Nőtt a további fejlődés érdekében tett javaslatok száma is.

A hozzászólások alakulása:¹⁰⁴

	Községi			Járási		
	Hozzászólások száma	Ebből vállalat	Ebből javaslat	Hozzászólások száma	Ebből vállalat	Ebből javaslat
1953 május	1457	754	278	—	—	—
1953 szeptember	1526	231	413	95	8	19
1954 szeptember	1777	150	416	89	7	20

	Városi			Megyei		
	Hozzászólások száma	Ebből vállalat	Ebből javaslat	Hozzászólások száma	Ebből vállalat	Ebből javaslat
1953 május	—	—	—	8	1	1
1953 szeptember	86	1	18	—	—	—
1954 szeptember	55	—	22	9	—	8

A még meglevő hiányosságok abból adódtak, hogy még ebben az időben sem foglalkoztak a legtöbb tanácsülésen kellő súllyal a helyi problémákkal. Ennek a helyes elvnek a felismerése tükröződött a 115—1/1953. II. 4. B. M. sz. rendeletben, mely előírta, hogy a begyűjtéssel és az aktuális mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozó napirendi pontok mellett más gazdasági szervező, kulturális, nevelő feladatokkal is foglalkozni kell, s lehetőleg minden ülésen szerepeljenek községpolitikai kérdések is.

A hozzászólások, ezen belül a javaslatok számának lassú növekedése mellett az egészséges irányba történő fejlődés más jeleivel is találkozhatunk. Jobban bírálják már a vb munkáját, mint korábban. Pl. Somlójenőn felvetették, hogy nem történt meg az utak, hidak javítása, pedig erre ígéretet tett előző tanácsüléseken többször a vb. Sümegprágán a vízellátás megoldatlanságáért bíralták a vb-t.¹⁰⁵ Az ilyen bírálatok nyomán került a korábbiaknál fokozottabban előtérbe az a követelmény, hogy a vb a tanácsüléseken számoljon be az előző tanácsülés határozatainak végrehajtásáról, másrészt az a feladat, hogy, a tanácsülések határozatait a tanács tagok kisgyűléseken ismertessék a lakossággal.¹⁰⁶

A tanácsülések látogatottsága növelése érdekében a másik út lényegében felszíni kezelést jelentett. Sok helyen kultúrműsort iktattak be az ülés elejére. Ez meglehetősen elterjedt és dicsért intézkedés a tárgyalt időszakban. Arra a helytelen nézetre utal, mely csupán külsőségekre, látszateredményekre törekedett. Olyanokra pl., hogy a tanács tagok és érdeklődők létszáma a tanácsüléseken minél nagyobb legyen. Ami a vendégek tanácsülésen való részvételét illeti, a kérdés pozitív és negatív oldalaira egyaránt fel kell figyelni. Egyértelműen helyeselhető az, hogy a tanácsülések zömmel nyilvánosak, itt bárki a lakosság köréből mint érdeklődő megjelenhetett. Ez még olyan szempontból is jó hatású volt, hogy a választók jelenléte feltétlenül nagyobb aktivitásra serkentette a tanács tagokat (különösen fennáll ez a körzetenkénti választás esetén). Nem helyes viszont, hogy egyik legnagyobb pozitívumnak tartották az igazgatási szervek, ha valahol az érdeklődők száma 100 fő fölé emelkedett.¹⁰⁷ Nézetünk szerint nagyon fontos, hogy kisgyűléseken, tanácsági beszámolókon minél többen részt vegyenek, viszont tanácsülésen az érdeklődők túl nagy száma nem kívánatos és nem is egészséges. Ilyen esetekben ugyanis tanács tagok és érdeklődők között elmosódik a határ. Különösen akkor történik ez, ha az érdeklődőknek meg is adják a felszólalásra való jogot — s ez általában így történt.¹⁰⁸ Ezzel a tanácsülés népgyűléssé válik. Ennek károságát példák sora bizonyítja.¹⁰⁹ Nem kívánatos tehát az érdeklődők túl nagy száma, mert gátolja a tanácsülést tényleges feladatainak gyakorlásában. De nem is egészséges, mert néhány ritka kivételtől eltekintve nem a tanácsülés iránti spontán érdeklődés állt mögötte. Ezt bizonyítják olyan példák is, mint az, hogy Felsőörsön kb. 110-en jelentek meg, de hozzászólás egy sem volt.¹¹⁰

Lényegében a reprezentációs tanácsülések szervezésére való törekvést erősítette a Belügyminisztériumnak a tanácsülések közti versenyre való felhívása. A versenyben olyan eredményeket pontoztak, mint: hány tanács tagot hívtak meg személyesen a vb tagok, hány tanács tag jelent meg, volt-e kultúrműsor, milyen volt a dekoráció, vagy pl. minden hozzászólás két pontot jelentett a versenyben.¹¹¹

Ennek az intézkedésnek a hibáit a későbbiekben a felsőbb szervek is feismerték, s a versenymozgalmat a tanácsülések között leállították.¹¹²

A reprezentatív tanácsülések szervezésére való törekvés talán legkirívóbb példája, hogy 15 községben minta tanácsülést szerveztek a községi tanács

vb elnökök, titkárok és az állandó bizottsági elnökök részére.¹¹³ Nem ez a helyes módja a tapasztalatcserének — amire kétségtelenül szükség van —, hanem az, amit az ilyen félresikerült kísérletek mellett már kezdettől csináltak a megyében, csak nem eléggé következetesen. A helyes módszer, amikor járási vagy megyei szinten értékeli az előző tanácsülések tapasztalatait, rámutatnak az egyes községekben jelentkező hibákra, megkeresik e hibák okait, hogy máshol ne ismétlődhessenek meg. Az 1950 december elején tartott községi tanácsülések eredményeit és hibáit a keszthelyi járásban ismertették a községi tanácsok vezetőivel.¹¹⁴

Akkor, amikor a tanácsülésekkel kapcsolatosan jelentkező hibákból felvetünk néhányat, s hiányoljuk, hogy e problémák elemzése, feltárása a tárgyalt időszakban nem történt meg kellő mélységgel, egy dologról nem szabad megfeledkeznünk. Nevezetesen arról, hogy e hibák nagyrészt a központi politikában jelentkező torzulások következményei voltak. Feltárásuk teljes mélységükben csak akkor történhetett, amikor az országos pártvezetésben jelentkező hibákat feltárták. Ez viszont 1950—54-ben nem történt meg következetesen. Kétségtelen tény, hogy 1953—54-ben egyre többet foglalkoztak e problémával. Azonban a baloldali torzulások elleni harc nem helyes álláspontból, hanem jobboldali oppozícióból történt. Épp ezért a hibákat nem felszámolta, hanem ellenkező előjelű újakkal tetézte.

A tapasztalatok alapján a fentiek ellenére jó kezdeményezések is születtek. Ezek a MDP III. kongresszusát, e kongresszusnak a tanácsokkal kapcsolatos, alapjában helyes útmutatását követően erősödtek. Külön ki kell emelni itt a II. tanácstörvényt. Ez az első tanácstörvénynek a tanácsülésekkel kapcsolatos hibáit is kijavította. A 3. §. értelmében közvetlenül az Elnöki Tanácsnak rendelte alá a tanácsokat. A vb tevékenységét is megfelelően szabályozta, a tanácsülést csorbító jogkörét elvette. A politika területén jelentkező hibák azonban 1954 után is fennmaradtak, a tanácsok helyes fejlődése éppen ezért csak később bontakozhatott ki teljes mértékben.

Hasonlóan a tanácsülésekhez, az állandó bizottságok is testületi szervek a tanácsrendszeren belül. Feladatuk részben az államhatalmi, részben a tömegszervezeti jelleg erősítése terén van. Egyrészt segítik és ellenőrzik az igazgatási szervek munkáját, másrészt az egyik összekötő kapocsot jelentik a tanács és a tömegek között. Az első tanácstörvénybe foglaltakat részletesen az 5200—8/1950. II. 8.

B. M. sz. rendelkezés fejtette ki. Előírta, hogy 1950 december 30-ig a községekben is létre kell hozni az állandó bizottságokat. A rendelkezés értelmében a megyei tanácsok mellett 10, a járási tanácsok mellett 6, a községi tanácsok mellett 5 állandó bizottság volt szervezendő. A megyei és járási állandó bizottságok számában azonban rövidesen változás következett be, az új rendelkezés értelmében megyei szinten 12, járásoknál 8 állandó bizottságot kellett szervezni. Tagjai csak tanácstagok lehettek, a nem tanácstag dolgozók bekapcsolódása e munkába aktívahálózat útján történik.

Az állandó bizottságok a tanácsülésnek vannak alárendelve, feladatuk tanácsülések közben az igazgatási apparátus felett a folyamatos ellenőrzést biztosítani. Ennek az elvnek a következetes érvényesülését gátolták azok a rendszabályok, amelyek előírták, hogy az egyes állandó bizottságok időnként számoljanak be a vb-nek a munkájukról,¹¹⁵ kötelezték egyes kérdéseknél (pl. albizottságok felállítása) a vb jóváhagyásának kikérésére. Az igazgatási szerveknek az állandó bizottságok területén is a hatalmi szerv fölé növést segítették elő olyan tényezők is, hogy előadói minőségben a megfelelő szakigazgatási osztályról egy-egy tagja volt az állandó bizottságoknak, bár igaz, hogy csak tanácskozási joggal.¹¹⁶

Az állandó bizottságok tapasztalataikat és a lakosság véleménye alapján javaslatokat tesznek a vb-nak, amiket az köteles záros határidőn belül megtárgyalni. Az állandó bizottság jogköre azonban a vb felé csak ellenőrző és tanácsadó, utasításokat nem adhat. Ez nagyon helyes is, hiszen ellenkező esetben a hatalmi szerv megkettőzése állana elő, sőt az is könnyen előfordulhatna, hogy a különböző állandó bizottságok egymásnak ellentmondó utasításokat adnának a vb-nak.

A továbbiakban az állandó bizottságok megszervezésének és működésének Veszprém megyében jelentkező néhány problémáját tesszük vizsgálat tárgyává. Kiindulásunknál nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a tanácstagok egy része — még pedig nem is jelentéktelen része — a tanácsülésen sem fejt ki különösebb tevékenységet.

Az állandó bizottságok megszervezése Veszprém megyében az 1950 decemberi tanácsüléseken történt. A megyei tanács vb 1950 december 8-i ülésének 3. napirendi pontja foglalkozott az állandó bizottságok felállításával kapcsolatos kérdésekkel, s a vb tagok elé terjesztette a javasolt állandó bizottsági tagok névsorát.¹¹⁷ A vb ülést követően 1950 december 13-án a megyei tanácsülésen sor került a 10 megyei

állandó bizottság megszervezésére. Ismertették az állandó bizottságok feladatát, hatáskörét stb., majd ezt követően a vb elnök javaslatot tett az állandó bizottsági tagokra. Az előterjesztett javaslat eltért a vb ülésen elfogadottól. Azon ugyanis a BM-nak a vb ülés után kézhez kapott határozata alapján változtatásokat eszközöltek. Az eredeti javaslat szerint ugyanis az egyes állandó bizottságokba bekerültek a szakigazgatás megfelelő osztályainak a vezetői. Az utóbbi kézhez kapott BM utasítás viszont megtiltotta, hogy ez előforduljon. A megyei módosított javaslat az első hibáin azonban úgy „segített”, hogy az osztályvezetőket meghagyja állandó bizottsági tagoknak, csupán nem az osztály melletti állandó bizottságokban. Az állandó bizottságok ilyen összetétele is elősegítette azt a veszélyt, hogy a vb, illetve a szakigazgatás függvényévé válnak, s tulajdonképpen feladatuknak, a végrehajtás ellenőrzésének nem tudnak megfelelni.

S valóban, már igen korán jelentkezett az igazgatási szervek részéről ilyen helytelen törekvés. Erre utal pl. a megyei tanács vb ülés következő határozata a népművelési állandó bizottsággal kapcsolatban: „... január hó folyamán részleteiben is tárgyalja meg a versenytervet — (az országos téli falusi kultúrverseny megyei tervéről van szó) — és a megyei bemutató február 11-i szervezését és előkészítését.”¹¹⁸

Másrészt hibás véleményünk szerint azért is az osztályvezetők állandó bizottsági tagságának a fenti formában történő fenntartása, mert egy-egy szakterület problémáival foglalkozó osztályvezető nem valószínű, hogy eltérő szakterületen működő állandó bizottságban az eltérő feladatok iránt messzemenő érdeklődést mutasson.

A járási tanácsok végrehajtó bizottságai december 6-án, illetve 9-i üléseiken foglalkoztak az állandó bizottságok megszervezésének kérdésével. Érdekes a keszthelyi járás vb ülés, ahol arra hívták fel a figyelmet, hogy még komoly problémák vannak a tanácsstagok aktivitását illetően. Éppen ezért vigyázni kell, nehogy hasonlóképpen alakuljon a helyzet az állandó bizottságoknál. Határozatban utasította a vb ülés a vb titkárt, hogy személyesen vegyen részt segítségadás céljából a járási állandó bizottságok alakuló ülésein, ott az állandó bizottságok feladatait részletesen ismertesse.¹¹⁹

A december 14-i tanácsüléseken megvitatták a járási és városi állandó bizottságokat. A megyei tanácsüléshez hasonlóan ezeken a tanácsüléseken is általában hozzászólás nélkül elfogadják a javasolt

neveket. Ilyen szempontból kivételt jelentett a sümegi járási tanácsülés, ahol három hozzászólás volt a napirendi ponthoz. A hozzászólók igen helyesen a tömegkapcsolatok szempontjából hangsúlyozták az állandó bizottságok fontosságát.¹²⁰

A községi állandó bizottságok megalakítása 1950 december utolsó napjaiban tartott községi tanácsüléseken történt. A megalakulás előkészítése a későbbi munka szempontjából igen fontos volt. A jó előkészítés azt eredményezte, hogy a jelöltek szívesen elfogadták az állandó bizottsági tagságot, és nemegyszer már a tanácsülésre is konkrét javaslatokkal jöttek el pl. a zirci járásban. Hasonló volt a helyzet a sümegi járásban is. Mihályfán olyan javaslat hangzott el, hogy az iskoláskorú leányoknak szervezzen az állandó bizottság kézimunka tanfolyamat. Gyepükajánon a kultúrház építésére való mozgósításban várnak sokat a megalakult állandó bizottságoktól.¹²¹

Az előkészítő munkálatok azonban nem voltak mindenhol megfelelőek. Ennek következtében kivívó esetek is előfordultak pl. Papkeszin. Itt tanácsülésen az állandó bizottságokat „... minden hozzászólás nélkül elfogadták azzal, hogy nem is tudják mi az, de így kell lenni, hát jól van.”¹²² Olyan állandó bizottságtól aktivitást, jó munkát várni nem lehet, melynek tagjai nincsenek tisztában feladataival, szerepével és jelentőségével.

Más jellegű hibák is előfordultak az állandó bizottságok alakítása kapcsán. Több helyen pl. nem beszéltek meg az illető tanácsstaggal, hogy állandó bizottsági taggá választják. Az sem érvényesült kellően, hogy a tanácsstagokat érdeklődésüknek megfelelő bizottságba válasszák be. Ennek következtében egyes jelöltek nem akarták vállalni a tagságot. Sőt a rossz szervezés olyan esetével is találkozhatunk, hogy az egyik tanácstagot megválasztották a megyei közegészségügyi és népjóléti állandó bizottságba akkor, amikor 1951 szeptember 1-ig Gödöllőn tanult a mezőgazdasági akadémián.¹²³

Részen az állandó bizottságok szervezése körül elkövetett hibák, részben nem kielégítő munkájuk, részben pedig új osztályok létrehozása következtében 1951 márciusban átszervezték az állandó bizottságokat. A megyei tanács mellett működő bizottságok számát kettővel felemelték. Az újjászervezés azonban nem javította ki következtében a decemberben elkövetett összes hibát. A megyei állandó bizottságokban pl. továbbra is részt vettek az előadókön kívül az apparátusból osztályvezetők, illetve egyéb apparátusi dolgozók. A legrosszabb helyzet

ilyen szempontból a 7 tagú begyűjtési állandó bizottságnál volt, ahol az ipari osztály vezetője mellett tagként megtalálható volt a begyűjtési osztály egyik főelőadója. Ezeken túlmenően a bizottság mellé hivatalból kirendelt előadó a begyűjtési osztály helyettes vezetője volt.¹²⁴

Ugyanakkor, amikor az igazgatási szervek részéről beavatkozási kísérletek tapasztalhatók az állandó bizottságok munkájába, találkozni olyan jelenséggel is, hogy a vb nem segítette kellően a még tapasztalatlan testületeket. Ilyen irányú panasz hangzott el pl. az 1951 márciusi balatonfüredi járási tanácsülésen az állandó bizottságok újjászervezésekor.¹²⁵

Az állandó bizottságok újjászervezésével foglalkozó községi tanácsüléseket illetően a BM. 5203—2/1951. II. 8. sz. leirata igen helyesen úgy rendelkezett, hogy a vb munkáját ismertető beszámoló sokoldalúan elemezze az állandó bizottságok eddigi munkáját, hogy a pozitívumokból és a negatívumokból egyaránt tanuljanak az elkövetkező időben.¹²⁶

Egyes községekben nem okultak a decemberi hibákból: újból rossz volt az előkészítés. Gyulafirátóton, Lovason pl. a javasoltak nem akarták vállalni az állandó bizottsági tagságot. Sőt Lovason a tanácselnöknek az ülés befejezésekor jutott eszébe, hogy a begyűjtési állandó bizottságot elfelejtették megszervezni.¹²⁷ Ugyanakkor olyan példakkal is találkozhatunk, ahol a tanácsstagok átértékelték a kérdés jelentőségét, pl. Bakonygyirőten az összes tanácsstag részvételével lezajlott tanácsülés elhatározta, hogy az újjászervezett állandó bizottságok munkájába aktívan be fognak kapcsolódni.¹²⁸

Mi jellemezte a továbbiakban az állandó bizottságok munkáját? Bár kétségkívül találni jól működő állandó bizottságokat is, nagyon sokra közülük az volt jellemző, ami a tanácsülések jó részére. A tanácsstagok aktivitásának kibontakozásához sok tényező szükséges. Szükséges az, hogy feladatuk az érdeklődésüket felkeltő legyen, lássák munkájuk értelmét, eredményét, érezzék a tanácstagi megbízatással járó felelősséget, és legyen, aki segít nekik az indulás kezdeti, nehéz lépéseit megtenni.

E feltételek nem voltak az állandó bizottságok többségénél mind adottak. Az érdeklődésüket felkeltő feladatok néha azért hiányoztak, mert a tanácstag állandó bizottságba való beosztásánál mechanikusan jártak el, az ilyen szempontokat elhanyagolták. Máskor az jelentett problémát, hogy nem állandó bizottsági munkát végeztek a tagok. Pl. a begyűjtési és pénzügyi állandó bizottságokkal sok-

szor népszerűtlen, operatív feladatokat végeztek. Volt, ahol a munka értelmét nem látták, mert kezdeti tevékenységük megakadt a vb-n, vagy hatásköri problémákon. Volt, ahol az első lépésekhez nem kapták meg az igényelt segítséget, máshol viszont a segítség káros gyámkodássá fajult.

A káros gyámkodás az igazgatási szervek és az állandó bizottságok közti helytelen kapcsolat káros voltára a megyei tanács felhívja a figyelmet:

„...az állandó bizottságokkal kapcsolatban egyes osztályokon belül téves nézetek alakultak ki... előfordult, hogy egyik osztály »javaslatokkal látta el« az állandó bizottságot...”¹²⁹ Ugyanakkor a megyei tanács részéről arra nem figyeltek fel, hogy a helytelen nézet jelentkezéséhez erősen hozzájárult a BM-től a megyei tanácsra keresztül érvényesülő szellem, mely „utasítást” ad ki pl. arra, hogy a községi állandó bizottságok az őszi gabonabegyűjtési időszakban hetenként tartsanak ülést.¹³⁰

Igaz, hogy ezen utasítás az alárendelt vb-k felé szólt, de ezzel is csak elősegítette, hogy a vb-k tevékenyen beavatkozzanak az állandó bizottságok munkájába.

A helytelen szemlélet következtében néha egészen szélsőséges formában jelentkezett az igazgatási szervek irányító törekvése. A megyei begyűjtési állandó bizottság ülésén hangzott el olyan javaslat, hogy a községi állandó bizottsági elnökök parasztemberek, járatlanok az elnöklésben, tehát a községekben az állandó bizottsági ülést a vb titkárnak kellene levezetni.¹³¹ Ez a helytelen elv valósult meg néhol a gyakorlatban, sőt pl. a megyei mezőgazdasági állandó bizottság nem egy ülésén az elnök jelenléte ellenére az előadó vezette le az ülést, és az elnök csak egyszerű hozzászólóként szerepelt.¹³²

A vb és az állandó bizottságok közötti viszony helytelen értelmezése következtében fordult elő olyan eset 1951 első felében a keszthelyi járási pénzügyi állandó bizottságon, hogy mind a négy megtartott ülésen olyan beszámoló hangzott el, melyet a vb már előzőleg megtárgyalt.¹³³

A kép teljessége kedvéért azt is meg kell mondani, hogy bár ritkán, de ennek az ellenkezőjével is találkozni. Pl. a megyei kereskedelmi állandó bizottság különféle intézkedések megtételére (húsipari dolgozók részére értekezlet összehívása, áruellátással kapcsolatos panaszok kivizsgálása stb.) „utasítja” határozatában a megyei tanács kereskedelmi osztályát, pedig csak javaslattevő, észrevételvező jogköre lenne.¹³⁴

Az elkövetett hibák visszahatottak az állandó bizottsági tagok aktivitására. Több helyen komoly problémát jelentett az állandó bizottságok havonta egyszer kötelezően tartandó ülésének összehívása. Az 1951 október 10-i megyei tanácsülés arról panaszkodott, hogy a harmadik negyedévben a megyei állandó bizottságok csak 1–2 ülést tartottak, és ezeken is csak a tagok töredéke jelent meg, s van kilenc olyan megyei állandó bizottsági tag, aki megválasztása óta még egyetlen ülésen sem vett részt.¹³⁵ 1952-ben a szociálpolitikai bizottság elnöke tanácsülésen arról panaszkodott, hogy van, amikor az állandó bizottsági tagok közül senki nem jelenik meg az ülésen.¹³⁶ De még az olyan jól működő állandó bizottság elnöke, mint a megyei egészségügyi, azt kénytelen az 1953 április 8-i állandó bizottsági ülésen megállapítani, hogy a látogatottság nem kielégítő. Eppen ezért kéréssel fordultak a vb-hoz, hogy két, rendszeresen hiányzó tagot váltson le.¹³⁷

Nem volt jobb a helyzet járási, városi, községi szinten sem. A veszprémi járási tanács állandó bizottságai — a pénzügyit kivéve — 1951 márciusi újjászervezésüktől 1951 május 29-ig még egyetlen ülést sem tartottak. S ezért felelősség terhelt a járási tanács vb vezetőit is, akik semmit nem tettek ez ellen, sőt azzal védekeztek, hogy ilyen kérdésekre nincs idejük.¹³⁸ Itt kívánjuk megjegyezni, hogy e szemlélettel több tanácsi vezetőnél találkozni ebben az időben. Lényegében azt jelenti, hogy az állandó bizottságokban rejlő lehetőségeket nem ismerték fel, nem látták jelentőségét, sok időt elvevő szervezési feladatnak tartották, amely hasznot nem hoz.

Az állandó bizottságokkal való törődés elhanyagolására utal, hogy pl. a keszthelyi járási tanácselnök és egyes osztályvezetők még 1951 május végén sem tudták, hogy hány járási állandó bizottságuk van.¹³⁹ Vagy 1951 augusztusában a pápai, zirci, deveseri, keszthelyi és a sümegi járás egyetlen járási állandó bizottsága sem tartott ülést.¹⁴⁰

Nem volt jobb községi szinten sem a helyzet. A megyei begyűjtési állandó bizottság munkáját tárgyaló 1951 júliusi vb ülés megállapítja, hogy a községi állandó bizottságok néhány kivételtől eltekintve (Zalavár, Mihályfa, Vindornyaszlós stb.) nem működnek.¹⁴¹

A bőven jelentkező problémák ellenére azonban már 1952-ben fejlődésnek indultak az állandó bizottságok, bár ez a fejlődés igen lassú és nem mentes az ingadozásoktól.

A VESZPRÉM MEGYEI ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGOK 1952 ÁPRILIS 15-ÉN:¹⁴²

	Hány állandó bizottságnak kell működni	Hány működik	Aktívák száma
Megyei	12	9	99
Járási	72	52	96
Városi és kerületi	40	28	157
Községi	1204	827	3725
Összesen:	1328	916	4017

Az utolsó évnegyedben ismét emelkedett az állandó bizottsági aktívák és a működő állandó bizottságok száma:

AZ ÁLLANDÓ BIZOTTSÁGOK MŰKÖDÉSE 1952. OKT. 1—DEC. 31 KÖZÖTT:¹⁴³

	Megyei	Járási	Városi	Községi	Összesen
Kell működni:	12	64	33	1232	1341
Működik:	9	58	19	1104	1190
Albizottságok száma:	12	32	13	556	613
Aktívák száma:	83	370	76	4890	5419

A lassan meginduló fejlődés is arra utal, hogy a hibák ellenére vannak jól működő állandó bizottságok is. Elsősorban az egészségügyi állandó bizottságokat kell itt megemlíteni. Az 1951 október 10-i megyei tanácsülés beszámolt arról, hogy a megyei egészségügyi állandó bizottság eredményesen foglalkozott olyan kérdésekkel, mint az élelmiszer feldolgozás és kiszolgálás, a gyermekek tejjelátása, tszcs-k, állam igazdaságok, gépállomások egészségügyi helyzetének megjavítása, közterületek tisztántartása stb. Az oktatási állandó bizottságok az „Építsük, szépítsük iskolánkat!” mozgalomba kapcsolódtak be.¹⁴⁵

Ugodon az oktatási állandó bizottság általános és szakirányú előadások szervezéséről gondoskodott.

Sőt, a tanácsstagoknak is szervezett előadásokat, hogy munkájukat a továbbiakban jobban végezhesék.¹⁴⁶ A nagyvázsonyi oktatási és népművelési állandó bizottság a könyvtár társadalmi megsegítésével történő fejlesztéséért tett sokat.¹⁴⁷ Gógánfán fontos feladatuknak tekintették, hogy az ifjúsággal megszeretessék a kultúrotthont.¹⁴⁸ A megyei népművelési állandó bizottságnak — bár munkája nem volt kifogástalan — jól működő albizottságai voltak (közönségszervező, könyvtári, művészeti).¹⁴⁹

A pénzügyi állandó bizottságok munkája ugyan többnyire az adóbehajtás és takarékoság szorgalmazására korlátozódott, de sokszor igen hasznosan bekapcsolódtak a vb költségvetésének összeállításába, rendszeres ellenőrzésébe pl. Hajmáskéren, Várpalotán.¹⁵⁰

A tótvázsonyi egészségügyi és szociálpolitikai állandó bizottság kezdeményezésére társadalmi munkával rendbehoztak egy utcát, és propagandát fejtek ki, hogy a lakosság vegyen részt rákszürovizsgálaton.¹⁵¹ A tapolcai a tisztasági mozgalom mellett figyelemmel kísérte a magános öregek sorsát, s minden tőle telhetőt megtett azért, hogy helyzetükön segítsen.¹⁵² A sümegi egészségügyi és szociálpolitikai állandó bizottság javaslatára bővítették a községi vízvezetékhalózatot.¹⁵³ Balatonkenesén az egészségügyi állandó bizottság segítségével zöldkeresztes rendelőt biztosítottak. A bizottság javaslatot tett a vb-nak a lakáskiutalásokra is.¹⁵⁴ A szentgáli egészségügyi állandó bizottság javaslatára idénybölcsődét biztosítottak a községnek. Az anyagi feltételek megteremtéséhez kultúrműsort is rendeztek.¹⁵⁵

A badacsonytomaji mezőgazdasági állandó bizottság nagy gondot fordított a mezőgazdasági munkák határidőre történő elvégzésére, de ezen túlmenően arról sem feledkezett meg, hogy ismertesse a termelés növelését segítő legújabb termelési módszereket.¹⁵⁶ A csajági mezőgazdasági állandó bizottság 3 hónapos munkaterv szerint dolgozott. Több albizottsága volt, s ezek közül még széles aktívahálózat a jól dolgozó gazdákból.¹⁵⁷ A mihályfai mezőgazdasági és kereskedelmi állandó bizottság a lakosság azon panaszána járt utána és intézte el eredményesen, hogy aratás idején is megfelelő legyen a falu áruellátása.¹⁵⁸

A jól működő állandó bizottságok sorsa e rövid felsorolással még nem ért véget. Mellettük azonban sok gyenge, vagy egyáltalán nem működő található. Az ezekkel kapcsolatban jelentkező hibák kijavítására már kezdettől törekedtek a tanácsok, elsősor-

ban a megyei tanács. Hangsúlyozta a nagyobb segítségadás fontosságát. A megyei tanács már 1951 januárban felhívta a járási vezetők figyelmét arra, hogy beszéljék meg a feladatokat az állandó bizottsági elnökökkel, adjanak az állandó bizottságoknak konkrét feladatot.¹⁵⁹

1951 májusában újra felhívta a megyei tanács a járási vb elnökök figyelmét arra, hogy kísérik nagyobb figyelemmel az állandó bizottsági munkát.¹⁶⁰ Az 1951 július 1-től szeptember 30-ig tartó munkatervében azt hangsúlyozza, hogy az osztályvezetők felelősek szakterületük állandó bizottságának munkájáért, és azért, hogy havonta legalább egyszer megszabják az állandó bizottságok munkáját, ellásák konkrét feladatokkal.¹⁶¹

Ugyancsak a fenti munkaterv tartalmazta, hogy a megyei vb tagók havonta egy-egy állandó bizottsági ülésen részt vesznek és ott segítséget nyújtanak, sőt az ülésekről elmaradókkal személyesen elbeszélgetnek az állandó bizottsági tagsággal járó feladatokról.

Az állandó bizottságok messzemenő segítségének fontosságát hangsúlyozta a megyei tanácselnökök 1952 január 23-án a BM-ban tartott értekezletén a belügyminiszter is.¹⁶² Ezt követően január 27-én a megyei osztályvezetők és a járási vb elnökök számára tartott értekezlet ismételtén leszögezte, hogy a tanácselnökök és titkárok nemigen törődnek — különösen községi szinten — az állandó bizottságokkal. Feladatuk szabták éppen ezért a felsőbb tanácsai vezetőknek, hogy községi kiszállásaikkor keressék meg az állandó bizottsági elnököket is, beszélgessenek el velük feladataikról és adjanak tőlük telhető módon segítséget.¹⁶³

Az állandó bizottsági munka javítása érdekében a fenti értekezleten a megyei tanács utasította a járási vezetőket, hogy vb ülésen havonta tárgyalják meg egy-egy állandó bizottság munkáját. Az alapvető szempont tehát: rendszeres, segítő munkával eredményesen működő állandó bizottsági hálózat kialakítása.

E tevékenység során két problémára fel kell figyelniünk. Az egyik, hogy az osztályvezetők felelősek az állandó bizottság munkájáért, a másik, hogy az állandó bizottságok működéséről rendszeresen beszámolnak a vb előtt. Nézzük először az első problémát. Ez az I. tanácstörvény azon hibás elvének továbbvitelét jelenti, amely úgy rendelkezett, hogy az osztályok mellett kell létrehozni az állandó bizottságokat. Az osztályvezetők felelőssé tételének olyan káros visszahatásai vannak, hogy az osztá-

lyok hívják össze az állandó bizottsági üléseket, igyekezzenek mutatós üléseket levezettetni. Ennek érdekében pl. az előadó készíti el a beszámolót, vezeti le az ülést az állandó bizottsági elnök helyett. Ez az elv lehetetlenné tette azt, hogy az állandó bizottságot ellenezzék az osztályok munkáját, az állandó bizottságok osztályoktól való függőségének kialakulását segítette.

Ami a kérdésnek azt az oldalát illeti, hogy a vb ülésen havonta egy-egy állandó bizottság munkáját meg kellett tárgyalni, szintén az I. tanácstörvényben megtalálható gondolat (21. §. 4. bek. szerint: „Az Állandó Bizottság működéséről a... vb-nak számol be...”) továbbvitele. Az előzőkhöz hasonlóan ellentmondásos intézkedés, hiszen annak a szervnek köteles az állandó bizottság beszámolni, melynek ellenőrzése a feladata. Ebből következnek olyan esetek, hogy pl. a zirci járási tanács vb-nek a megyei tanács vb 1951 október 31-i ülésére készített beszámolója úgy veti fel a kérdést, hogy az állandó bizottságok csak rendszeres beszámoltatás esetén dolgoznak.¹⁶⁴ Ez a beszámoltatási jog szintén csak azt segíti, hogy rajta keresztül a vb irányító tevékenysége érvényesüljön.¹⁶⁵

A helyes segítségre nagyon nagy szükségük van az állandó bizottságoknak. Nagyon hasznos lehet ilyen szempontból az állandó bizottsági tagok oktatása, szakmai képzése. Ilyen igény jelentkezésével találkozhatunk állandó bizottsági tagok részéről is. Pl. a megyei népművelési állandó bizottság egyik tagja felveti 1952-ben bizottsági ülésen ennek szükségességét. Azzal indokolja ezt, hogy a tanácsstagok jelentős része a felszabadulás előtt nem tudott tanulni hozzá hasonlóan. Igazán megfelelni a tanácsi munka követelményeinek csak akkor tudnak, ha a megyei tanács gondoskodik szakmai oktatásukról.¹⁶⁶

A szakmai oktatás kérdéséhez kapcsolódik a tapasztalatcsere értekezletek problematikája. Lényegében hasonló a szerepük. Céljuk a munka során szerzett jó tapasztalatok kicserélése. Érdekes kezdeményezéssel találkozhattunk e téren a pápai városi tanács állandó bizottságánál. Javaslatot tettek Veszprém, Komárom, Szekszárd és Makó városok állandó bizottságainak, hogy rendszeresen cseréljék ki egymással az ülések jegyzőkönyveit, ami további munkájukhoz jó tapasztalatokkal fog szolgálni.¹⁶⁷

Az állandó bizottságok 1951 márciusi újjászervezését követően már 1951 március 31-én a Pápa városi tanács tapasztalatcsere értekezletet tart az állandó bizottsági elnökök, elnökhelyettesek, előadók

részére.¹⁶⁸ Ilyen értekezletekkel gyakrabban csak 1952-től találkozunk. 1952 január 27-én a megyei tanács vb értekezletet tartott a megyei osztályvezetőknek és a járási vb elnököknek. Itt a tanácsok 1951-es munkáját tárgyalták. Megállapították, hogy az állandó bizottsági munka megjavítása érdekében tapasztalatcsere értekezleteket kell tartani.¹⁶⁹ Ezt követően fellendült az ilyen irányú tevékenység. Áprilisban és májusban tapasztalatcsere értekezletet tartottak, a mezőgazdasági állandó bizottságok elnökei (76,2 százaléka jelent meg), és a pénzügyi állandó bizottságok elnökei részére. Ezen utóbbi értekezlet alapelvére jellemző, hogy szinte csak a jó adófizetési eredmények eléréséhez szükséges módszerek, tapasztalatok kicserélése történt meg.¹⁷⁰

Ezek az értekezletek 1953–54-ben is tovább folytatók, kétségkívül nem is eredménytelenül, bár az eredményeket csökkentette a számszerűsítésre való törekvés és különféle szervezési hibák előfordulása. Pl. 1953 augusztus 13–17 között kellett tartani járásonként a községi oktatási és népművelési állandó bizottságok tapasztalatcsere értekezletét. Már az sem helyeselhető, hogy a Helyi Tanácsok Titkársága írta elő központilag ezek időpontját. Az eredményességet viszont még az is nehezítette, hogy az erre vonatkozó rendelet augusztus 10-én jelent meg. A tapasztalatcsere értekezlet a legjobban a batatonfüredi és a tapolcai járásban sikerült, ahol 22 állandó bizottsági elnökből 18, ill. 37-ből 16 jelent meg. Elmaradt a devecseri és a veszprémi járásban, ahol 42-ből 5, ill. 26-ből 4 elnök jelent meg. Bár megtartották, de igen gyengén sikerült a zirci és a pápai járásban, ahol 25-ből 4, ill. 49-ből 9 elnök jelent meg.¹⁷¹

A segítségadásba felsőbb állandó bizottságok is igyekeztek bekapcsolódni. Azonban itt téves nézetek is jelentkeztek. Egyes felsőbb állandó bizottságok ugyanis nemegyszer neki alárendelt szervként akarják kezelni az első periódusban az alsóbb állandó bizottságokat. Bár a megyei tanács többször felhívta a figyelmet, hogy téves az a nézet, mely szerint a megyei, járási, városi, községi állandó bizottságok között alá- és fölérendeltségi viszony van,¹⁷² végig találkozni ezzel a nézettel, törekvéssel. Pl. a megyei begyűjtési állandó bizottság 1953 január 22-i ülésének jegyzőkönyve olyan határozatot tartalmaz, mely nemcsak a megyei, hanem a járási és községi állandó bizottságoknak is előírja az ülések tartásának gyakoriságát. Ugyanez a határozat tartalmazza azt is, hogy a járási állandó bizottsági tagokat „...kötelezni kell arra, hogy men-

jenek ki a községekbe.”¹⁷³ A megyei egészségügyi állandó bizottság 1953 október 5-i ülésén elfogadott határozat is „utasítani” kívánta az alsóbb állandó bizottságokat.¹⁷⁴

Az állandó bizottsági munka fellendítésének terén jelentős előrelépés volt a II. tanács törvény, amely igen helyesen módosította az első több hibáját. Módosította atekeintben is, hogy az állandó bizottságokat nem az osztályok mellett kell szervezni. Szabályozta az állandó bizottság és a vb kapcsolatát. A 21. §. 1—3. bekezdése a következő alapelveket tartalmazza: az állandó bizottság a tanácsnak (és nem a vb-nek) köteles működéséről beszámolni, a vb felő javaslattevő joga van, és javaslatait az köteles 30 napon belül megtárgyalni. Végül leszögezi, hogy „Az állandó bizottság és a végrehajtó bizottság egymást segíti és tájékoztatja.” A törvényben foglaltakat részletesen a 18/1954. és a 19/1954. M. T. sz. határozatok fejtik ki. A második törvényben és a fenti határozatokban kifejtett elvek az állandó bizottsági munka fejlődéséhez a szervezeti kereteket biztosította. A fejlődést azonban nemcsak a szervezeti elvek, hanem a központi politikában jelentkező bal- és jobboldali elhajló irányzatok is gátolták, lassították, bár megakadályozni nem tudták. Az állandó bizottsági munka szabad kibontakozásához le kellett küzdeni ezeket a helytelen nézeteket is. Ez az ellenforradalom leverését követő helyes fejlődési irányvonal megteremtésével valósult meg.¹⁷⁵ A fejlődés tendenciája az állandó bizottságok egyre javuló munkája, aktívahálózatának széleseése — és ezzel párhuzamosan a tanácsok tömegkapcsolatainak állandó javulása, a tanácsdemokrácia további növekedése.

A tanács tagok tevékenységének igen fontos részét képezik azok a feladatok, amelyek a lakosság körében végzett munkát jelenti. E területen sok szempontból hátrányosan éreztette hatását az első tanács törvény rendelkezése a tanács tagok lajstromos választásáról.¹⁷⁶ Lényeges területe a tanács tagi munkának a tanács tagi beszámolók tartása. A burzsoá alkotmányokkal ellentétben Alkotmányunk (32. §. 2. bek.) előírja, hogy a tanács tagok évente legalább kétszer kötelesek választóiknak beszámolni. Ennek az igen helyes elvnek a megvalósítása Veszprém megyében sem történt problémamentesen. Itt kell megemlíteni a túlzott centralizációs törekvések e téren való jelentkezését is. Ez abban nyilvánult meg, hogy egy-két hónapos terminust szabtak meg országosan a tanács tagi beszámolók tartására. Pl. az 1953 I. félévi beszámolók tar-

tását a BM. február 20—április 15-re ütemezte be. Sőt március közepén ezt úgy módosította, hogy március 29-cel be kellett fejezni a beszámolókat.¹⁷⁷ Nyilvánvaló, hogy az ilyen elkésett módosító utasítás eredménye csak az lehet, hogy a beszámolók az utolsó 10 napban összehüldtek, másrészt az eredetileg áprilusra beütemezett beszámolók jó előkészítése már nem volt biztosítható.

A fenti hibán az 1954 I. félévi beszámolóknál már pozitív irányban változtattak: az erre a félévre eső beszámolókat a negyedévre egyenletesen elosztva lehetett megtartani.¹⁷⁸ Ez egyébként már korábban többször elhangzott kérésként a megye tanácsai részéről.¹⁷⁹

A másik jelentkező probléma: a dolgozó paraszt és munkás tanács tagok közül többen idegenkedtek a nyilvános szerepléstől, a „szónoklástól.”¹⁸⁰ Előfordult nemegyszer olyan eset, hogy a tanács tag elvállalta a beszámoló tartását, de nem ment el megtartani. Ez történt pl. az 1953 II. félévi beszámolóknál Olaszfalun, Herenden. Az ilyen esetek a megjelent érdeklődőkre igen rossz hatással voltak.¹⁸¹ Káros még akkor is, ha a tanács vezetői az összegyűlt érdeklődőknek a helyzet mentése érdekében gazdaggyűlést tartanak, mint pl. az 1953 I. félévi beszámolóknál a járási, illetve megyei tanács tag meg nem jelenésekor Nagyesztergár, Szápár, Zirc, Bakonyoszip községekben.¹⁸²

A beszámolóktól való húzódozásnak egy másik oka is volt. Konkrétan az, hogy jó néhány tanács tag nem végzett egyáltalán, vagy nem megfelelően végzett tanács tagi munkát, s úgy érezték, nincs miről beszámolniuk. Lényegében ugyanez a probléma szerepelt a megyei tanácsnak az 1953 I. félévi tanács tagi beszámolókról a Helyi Tanácsok Titkárságához küldött jelentésében is.¹⁸³

A fent vázolt problémák miatt a beszámolók több helyen nem érték el a kívánt színvonalat. Ennek volt még olyan oka is, hogy a vb nem nyújtott kellő segítséget. Pl. Herenden az 1953 II. félévi beszámolóknál nem adtak ki beszédvázlatot.¹⁸⁴ Több helyen viszont a tanács tagok a központilag kapott beszédvázlatot olvasták fel, és ezt az általános keretnek alkalmas beszámolót nem töltötték meg konkrét adatokkal, helyi példákkal.¹⁸⁵

Problémaként jelentkezett az is, hogy a beszámolók még nagyon új módszert jelentettek a lakosság számára, következésképpen jó eredmények (látogatottság, javaslat) elérése érdekében alapos szervező, előkészítő munka végzése volt szükséges.

A tanácstagi beszámolók megjavítása érdekében a megyei tanács 1951 III. negyedévi munkaterve előírta, hogy a járási és a községi vb elnökök személyesen foglalkozzanak a tanácstagokkal.¹⁸⁶ A munka megjavítása érdekében hozott határozatokat a megyei tanács vb 1951 novemberében is.¹⁸⁷

A szervezési munka, a beütemezés sokszor túl mechanisztikusan történt. Nem beszéltek meg egy-egy tanácstaggal, hogy mikor lenne neki is megfelelő a beszámoló időpontja, csak kiértésítették, hogy tartsa meg.¹⁸⁸ Az ilyen intézkedések következtében az is előfordult, hogy olyan tanácstagot is beütemeztek beszámoló tartására 1953-ban (Gyulafirátóton, Hajmáskéren, Hidegkúton, Nagyvázsonyban), akik megválasztásuk óta még tanácsülésen sem voltak. Nem lehet csodálkozni, hogy ezek a beszámolókat nem tartották meg.¹⁸⁹ A rossz szervezés következménye, amikor a hallgatóságra nincsenek tekintettel az időpont kijelölésénél. Az 1952 II. félévi tanácstagi beszámolóknál 19 megyei tanácstag nem tudta beszámolóját megtartani érdeklődők hiányában. Sőt Tapolca, Balatonfüred, Magyarpolány községekben kétszer is megjelentek a megyei tanácstagok.¹⁹⁰

A községi vb elnökök közül sokan a beszámolók tartását, megszervezését terhes kötelezettségnek tekintették, melynek célját, értelmét nem látták.¹⁹¹ Éppen ezért előfordult olyan eset is, hogy a vb tagok, sőt a vb vezetők sem tartottak beszámolót pl. 1953 I. félévében Balatonszöllősen, Bakonycsernyén, Nyírádon, Kislődön, Ajkarendeken, Apácatornán, Nemesgörzsönyben stb.¹⁹² Nem volt egyszer sem beszámoló 1953 II. félévében pl. Taliándörögd, Balatonhenye, Lókút, Tüskevár községekben.¹⁹³ Egyes helyeken a beszámolókat fogadónappal, panasznappal, kisgyűléssel keverték össze. Pl. 1953 I. félévi beszámoló megtartására kikerkezett tanácstagnak Veszprémvársány, Olaszfalu, Lókút községekben panasznap meghirdetésével kívántak érdeklődőket szervezni. Az eredmény az volt, hogy mindössze néhány panaszos ment el.¹⁹⁴ Olyan esetek is előfordultak, amikor a vb feleslegesen gyámkodott a beszámolók tartásánál a tanácstagok felett.¹⁹⁵

A fentiek szemelőtt tartásával kell tehát az első beszámolókat és az első eredményeket értékelni. A legkisebb eredmények is jelentősek, mert járatlan úton érték el őket, de ezek a kezdeti lépések egyre határozottabbá válnak, és az e téren jelentkező eredmények a tanácsok demokratizmusának, a tömegek bekapcsolódásának szélesedését eredményezik.

A TANÁCSSTAGI BESZÁMOLÓK EREDMÉNYEINEK ALAKULÁSA A MEGYÉBEN.¹⁹⁶

Év	Beszámoló szám	Részt- vevők	Hozzá- szólások	Közérdekű javaslat, panasz
1951	1415	28 763	4476	607
1952 I. félév:	2301	38 595	4712	985
1952 II. félév:	2869	49 951	5781	900
1959 I. félév:	3180	68 099	5915	nem ismert
1953 II. félév:	3627	61 552	7987	2521
1954 I. félév:	2207	34 134	4565	1726
1951-ben	egy beszámolón átlag		20-an,	
1952 I. félévben	egy beszámolón átlag		16—17-en,	
1952 II. félévben	egy beszámolón átlag		17-en,	
1953 I. félévben	egy beszámolón átlag		21-en,	
1953 II. félévben	egy beszámolón átlag		16—17-en,	
1954 I. félévben	egy beszámolón átlag		15-en	

jelentek meg.

Nézetünk szerint nem lenne helyes az értékelésnél egyedüli szempontként a számszerűséget figyelembe venni, ugyanis így több helytelen következtetésre jutnánk. Az 1953 I. félévi kiugró látogatottságú tanácstagi beszámolóknál a leggyengébb a hozzászólások átlaga beszámolónként (1, C). Másrészt, ha csak számszerű eredményekből indulnánk ki, a legjobbnak az 1951-es eredményeket is vehetnénk, hiszen a hozzászólások aránya (átlagosan 3) ott a legjobb. Az 1954 I. félévi beszámolók számának és látogatottságának csökkenését magyarázza nézetünk szerint az, hogy ebben az időszakban már nem találkozni a korábbiakhoz hasonlóan erős mértékben számszerű eredményekre való törekvéssel. Másrészt feltétlenül szerepük van benne olyan tényezőknek is, hogy a megyében is jelentkeznek helytelen, jobboldali nézetek, melyek a beszámolók számát a tanácstagok felkészületlenségére hivatkozva csökkenteni akarják.¹⁹⁷

A helytelen törekvések ellenére szép eredményekkel zárható az 1950—54-es tanácstagi beszámolók mérlege. Az itt elhangzott kérések közül a tanács sokat orvosolt. Pl. 1952-ben Csesznekben is bevezették a kenyér árusítását, hogy ne kelljen a lakosságnak Bakonyszentkirályra gyalogolni. Pápán az uta-

kat és a közvilágítást javítják.¹⁹³ Sármelléken, Mihályfán, Sümeprágán, Zalagalsán, Lázin darálót helyeztek 1953-ban üzembe. Szentgyörgyvár földművesszövetkezeti üzletet, Vindornyalak autóbuszjáratot kapott.¹⁹⁹ Sok helyen társadalmi munkát is felajánlottak a kért intézkedések megvalósításához.²⁰⁰ Ezek a felajánlások 1952–53-tól szaporodtak. Az 1953 II. félévi tanácstagai beszámolókon pl. utak javításához Aszófón, Balatonalmádiban, Tihanyban, Hévízen, Szentgálon, Papkeszin, Tésén ajánlanak fel társadalmi munkát. Hasonló módon állítottak helyre hidakat Hajmáskéren, Vindornyaszőlősen, Pápakovácsin, Pápateszén, Dörgicse és Lovas közkúthoz, Litér iskolához, Gyulafirátót sportpályához tett társadalmi munka felajánlást.²⁰¹

Egyes tanácsok, pl. Pápa város tanácsa a beszámolókat arra is felhasználták, hogy a következő évi költségvetést széles tömegek vitassák meg, tegyék meg hozzá javaslataikat.²⁰² Úgy véljük, ez a néhány kiragadott példa is bizonyítja, hogy a tanácstagai beszámolók minden hiányosságuk ellenére már ebben a szakaszban is igen sok pozitívummal rendelkeztek.

A beszámolók mellett fontos eszköz a tanácstag és a lakosság közötti állandó kapcsolat tartására a fogadóórák tartása is. A sajátos községi viszonyok községi tanácstagok számára nem teszik feltétlenül szükségessé fogadóórák tartását. Itt e forma nélkül is megvan a lehetőség a választók és tanácstagok gyakori találkozására. Éppen ezért véleményünk szerint is egészségesebb, ha itt a kapcsolatot nem szűkítik le a fogadóórákon, beszámolókon stb. való találkozásra.

A fogadóórák beindítása a megyében 1951 nyarán történt. A megyei, járási, városi tanácstagok és egy-két nagyobb község (Ajka, Várpalota) tanácstagjai tartották. A megyei tanács vb 1951 július 4-i ülése hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a fogadónapokat sajtó és egyéb eszközök segítségével népszerűsítsék a lakosság körében.²⁰³

A beindulás itt is problémákkal járt a beszámolókhöz hasonlóan. Még az 1952 februári megyei tanácsülési beszámoló is azt állapította meg, hogy e területen komoly hiányosságok vannak.²⁰⁴ A fogadóórákkal való törődés első eredményei 1952-től jelentkeznek. Ez év második negyedében 754 fogadóórát tartottak, amelyen 2968-an vettek részt, tehát egy-egy fogadóórán kb. hárman.²⁰⁵

Nagyon jó kezdeményezés a fogadóórák összekapcsolása a beszámolókkal. Pl. az 1952 II. félévi tanácstagai beszámolók előtt kb. 2 héttel, egy hónap-

pal a beszámolót tartó tanácstag ott, ahol a beszámolót tartani fogja, fogadóórát tartott. Ez lehetővé tette, hogy a konkrét helyi feladatok, problémák elintézéséről is beszámolhasson. Ez a — sajnos nem általános — módszer lehetővé tette tehát a lajstromos választásból adódó negatívumok csökkentését.²⁰⁶

1954-re már jelentős javulás tapasztalható. Erre mutatnak a következő adatok is a megyében tartott tanácstagai fogadóórák és az itt megjelenők számának alakulásáról.²⁰⁷

	Megtartott fogadóóra	Megjelentek száma	A fogadóórán megjelenetek átlaga
1954 július	143	644	4,5
1954 augusztus	117	562	4,8
1954 szeptember	123	741	6,0

Ezek a szép eredmények vetették meg az alapját tanácsaink e területen ma elért szép eredményeinek.²⁰⁸

Ahhoz, hogy a tanácsok — amellet, hogy az állam helyi szervei — széles tömegszervezetek is lehessenek, be kell vonniuk a dolgozó tömegeket az állami feladatok gyakorlásába. Ehhez a bevonáshoz nagy segítséget adhatnak a tanácsoknak a különféle tömegszervezetek és a Népfront, pl. aktívahálózat kiépítéséhez stb. Ezen együttműködéshez adotak voltak-e a feltételek? Hogyan valósult meg ez az együttműködés?

A Népfront mint széles tömegeket átfogó politikai tömegmozgalom²⁰⁹ igen jelentős a tanácsok tömegkapcsolatai szempontjából, segítségével az szélesebb alapokra helyezhető. Nagy szerepe van a tanácsválasztások lebonyolításában. Ezen túlmenően a tanácsok egész tevékenységét politikailag alátámasztja, a meggyőzés és a felvilágosítás eszközével neveli a tömegeket, hogy állampolgári kötelezettségeiket betartsák és éljenek azon jogukkal, hogy bekapcsolódhatnak közvetlenül az állami ügyek intézésébe.

Az 1949–54-es időszakban a Népfront formális szervként létezett, s éppen ezért a tanácsok számára szükséges, a tanácsok tevékenységét politikailag alátámasztó feladatait nem tudta ellátni. Ebbe az irányba hatott az a tény is, hogy a személyi kultusz, a baloldali elhajlás ezen éveiben a meggyőző

munka helyett egyre inkább előtérbe kerültek, uralkodóvá váltak az adminisztratív módszerek — a Népfrent-tevékenység pedig épp meggyőzést és nem adminisztratív módszereket követelt volna. Az országos helyzetnek megfelelően alakult Veszprém megyében is a helyzet. A Népfrent nem tudott segítséget adni a tanácsnak.

1954-ben, a Népfrent átszervezését követően változások következtek ugyan be, ekkor viszont a jobboldali elhajlók igyekeztek a Népfrentot saját céljaikra felhasználni. Bár a második tanácstörvény is hangsúlyozta a tanácsok és a Népfrent kapcsolatának a fontosságát, ez ebben az időszakban sem változott meg. Csak az ellenforradalom leverését követően sikerült a Népfrent-mozgalom ezen problémáit leküzdeni, csak ekkor válhatott a tanácsok segítőjévé.

Az 1950 októberi tanácsválasztást előkészítő agitációs munkába megyeszerte bekapcsolódott az MNDSZ és a DISZ is. Kisgyűlések előkészítéséből, kultúrnműsor szervezéséből kivették a részüket. A választások után azonban problémák jelentkeztek a kapcsolatban. Egyik oldalról a tanácsok nem igénylik eléggé a segítséget, illetve nem a tömegszervezetek jellegének megfelelő feladatokkal, hanem operatív tevékenységgel kívánják megbízni őket. Másrészt a tömegszervezetek gyakran nem adták meg a kért segítséget.

A központi irányvonal két helytelen nézete befolyásolta különösen e kapcsolatok alakulását. Az egyik, a Népfrent-mozgalomnál már említett tényező, hogy az adminisztratív módszerek előtérbe kerültek. A másik: a tanácsok központi feladata ekkor a begyűjtés, ennek és az adófizetésnek megoldására nagy erőket kellett mozgósítani. Épp ezért e feladatok megoldására kívánták sokszor felhasználni, mintegy „aktívagárdaként” a tanácstagok mellett a tömegszervezeteket. E módszer hibás voltát a későbbiek során maguk a tanácsai vezetők is felismerték. Erről tanúskodik a megyei tanács 1953 december 31-gyel keltezett levele a nők körében végzendő politikai munka megjavításáról.²¹⁰ Ebben felhívta a járási és a városi tanácsai vezetők figyelmét, hogy az MNDSZ-el (de ez vonatkozik a többi tömegszervezetre is) való nem kielégítő kapcsolat oka elsősorban az, hogy nem az állami feladatok megvalósításának politikai munkával való alátámasztását kérték, hanem sok esetben konkrét adminisztratív feladat végrehajtását. Példaként említi erre a következő munkákat: adóbehajtási eljárásnál közreműködés, fizetési felhívások kézbesítése, be-

adási kötelezettségekkel kapcsolatos hatósági eljárás. A levél nagyon helyesen, hangsúlyozza ezek megszüntetését, helyette politikai támogatás kérésének fontosságát.

A tanácsok részéről jelentkező másik probléma, hogy nem fejtették ki mindenhol kellő törekvést a tömegszervezetekkel való kapcsolat megteremtésére. Nem szükséges pl., hogy járási szinten a tömegszervezeti vezetők vb tagok legyenek, de célszerű vb ülésre olyan napirendi pontokhoz meghívni őket, ahol támogatást várnak tőlük. A megyei tanács vb 1951 május 29-i ülésére készített jelentés a veszprémi járási tanács munkájáról megállapította, hogy:

„A járási vb ülésekre a DEFOSZ és a DISZ titkárait nem hívták meg. A legfontosabb feladatokat is csak rendszertelenül egyes esetekben beszéli át — mint pl. a beiskolázásnál — a DISZ-szel, vagy más területen a DEFOSZ-szal.”²¹¹

Hasonló problémával találkozhatunk a devecseri járás munkáját tárgyaló 1951 június 26-i megyei vb ülésen.²¹² A zirci járási tanács munkájával foglalkozó jelentés azt állapítja meg, hogy járási szinten jó a kapcsolat, de a községeknél a tanácsok — Bakonyzentlászló, Zirc, Csetény, Lázi, Bakonygyirót kivételével — nem támaszkodnak a tömegszervezetekre.²¹³ Egyes községekben, pl. Vonyarcvashegyen a tanácsai vezetők úgy vélekedtek a DISZ tagokról „...mind gyerekek, komolytalanok”, s erre hivatkozva nem akarták őket semmilyen feladattal megbízni.²¹⁴

Bár a tanácsok és a tömegszervezetek kapcsolatát illetően sok hiányosság tapasztalható, természetesen szép számmal találhatunk pozitívumokat is, amikor egy-egy tömegszervezet eredményesen segítette a tanácsokat gazdasági, politikai, kulturális feladataik végrehajtásában.

Jó munkát végzett pl. a keszthelyi járásban a DEFOSZ a növényápolási munkák terén.²¹⁵ Az MNDSZ a tszcs-k szervezésére irányuló agitációból vette ki a részét.²¹⁶ A DISZ több helyen és néhány helyen az MNDSZ és a DEFOSZ is bekapcsolódott a kulturális forradalom feladatainak végrehajtásába, pl. a devecseri járásban Szabad Föld Téli Esték tartásába.²¹⁷ Sokat jelentett egyes tömegszervezetek segítsége az „Építsük, szépítsük iskolánkat!” mozgalom sikerénél.²¹⁸ A keszthelyi járás oktatási állandó bizottságainak munkájához Zalaváron, Sármelegén, Hévízen szép segítséget nyújtott óvodák berendezésével az MNDSZ, a KTSZ-ek és a szülői munkaközösség.²¹⁹

A javuló kapcsolatok nemcsak a tanácsok, a tömegszervezetek számára is hasznosak. Pl. az MSZT részéről ismertették a megyei tanács vb ülésen a barátsági hónap megrendezésével kapcsolatos feladatokat, s ehhez a tanácsok segítséget adtak.²²⁰

VI.

A tanácsok államigazgatási tevékenységének kérdése Veszprém megyében végtelenül sokrétű, a szer-
teázó problémák hosszú sorát veti fel. E dolgozat keretében — hangsúlyozva a tanácsok igazgatási tevékenységének igen nagy jelentőségét — a kérdésnek csak néhány vonatkozását kívánjuk megvilágítani. Csupán olyan szempontból kívánjuk megközelíteni a kérdést, hogy a Veszprém megyében működő tanácsok igazgatási feladatai, tevékenysége, e feladatok megoldásánál alkalmazott munkastílusa hogyan hat a tanácsok tömegkapcsolatainak alakulására.

A burzsoá államokkal szemben a tulajdonviszonyok alapvető megváltozása következtében a proletár állam igen lényeges gazdasági funkciókkal rendelkezik. Lényeges proletár államunk helyi szerveinek, a tanácsoknak gazdasági funkciója is. Természetesen az országos fontosságú vállalatokat helytelen lenne a tanácsok kezelésébe adni, de nagyon fontos feladatokat kell megoldaniuk a mezőgazdaság, a helyi ipar és a kereskedelem területén.

A helyi mezőgazdasági, ipari, áruellátási, kulturális, egészségügyi feladatok megoldása azért is igen lényeges, mert a dolgozók elsősorban ezen keresztül mérik le a tanácsok munkáját, itteni tapasztalataik nagyban befolyásolják, hogy mennyire érzik a nép szervének a tanácsokat.

A tanácsok gazdasági tevékenységét illetően megszervezésükkor jelentkezett az a helyes álláspont, hogy a gazdasági feladatok leadása fokozatosan kell történjen, nehogy a termelésben zavar álljon elő.²²¹ Ezt a helyes elvet azonban a központi szakigazgatási szervek nemegyszer túlzott centralizációs törekvéseik elvi alátámasztására használták fel, arra, hogy egyes hatásköröket helytelenül megtartsanak, illetve a hatáskörök leadását végtelenül lelassítsák. E probléma megoldására már 1954-től történtek intézkedések, de megnyugtató elintézkést csak 1957 után nyertek.

Erősen rányomta bélyegét a tanácsok igazgatási feladatainak alakulására a begyűjtés. Az a helytelen nézet, hogy a lakosság tervszerű ellátását csak

a begyűjtési rendszer fenntartásával lehet biztosítani, súlyosan érezte hatását a tanácsok munkájában. A tanácsai munka központi kérdésévé a begyűjtés vált, a más területeken jelentkező feladatokkal való foglalkozásra a tanácsoknak nem volt elég idejük, mert a feszített tervek teljesítésére kellett minden erejüket összpontosítani.²²² A begyűjtési munkálatok mellett az időszerű mezőgazdasági feladatok is gyakori napirendi pontok vb üléseken. A tanácskozások azonban e kérdéssel általában túlságosan általánosságokban mozgó, egy-egy speciális feladat megtárgyalására ritkán kerül sor. Hiányosság e téren az is, hogy a fejlett agrotechnikai módszerek népszerűsítését elhanyagolták.²²³

Itt kell említést tenni a tszcs-k szervezéséről is. A mezőgazdaság szocialista átszervezésénél jelentős feladatok hárultak a tanácsokra. A tanácsrendszer megteremtése idején még e nagy feladat megoldása éppen csak elkezdődött. Az 1950 december 13-i megyei tanácsülés adatai szerint a tsz-mozgalom helyzete a következő: 83 tszcs van a megyében, 2881 taggal 20 603 kat. hold földön gazdálkodnak. Nagyon helyesen a tszcs-kr megerősítésének fontosságára hívta fel a megyei tanács már 1951 májusában a járási tanácsok figyelmét.²²⁴ A tszcs-k erősítésének jelentőségét hangsúlyozták további vb és tanács-
ülések is:

A tszcs-vel kapcsolatban vannak hiányosságok is a tanácsok munkájában. Ezek részben szakemberhiányból adódnak. Másrészt a fő figyelmet Veszprém megyében is újabb tszcs-kr alakítására és nem a már létrehozottak segítésére fordították.

A korábbiakban már említettük, hogy a jó tömegkapcsolatok kiépítését illetően a munkásosztály körében is jelentkeztek problémák, s ezek az áruellátás, különféle szociális igények nem kellő kielégítésének következményei voltak. Ami az áruellátás kérdését illeti, itt a hibák jelentős része nem a tanácsokon múlt. A kereskedelmi hálózat fejlesztésében igen szép eredményeket is tudott a tanács felmutatni.²²⁵ A problémát itt elsősorban az jelentette, hogy egyes áruféleségekből a szükséges minimum nem állt a megyei szervek rendelkezésére. Az 1950 november 14-i megyei tanács vb ülés a megye húsellátásának helyzetét tárgyalva egy súlyos problémára mutatott rá: a területrendezés következtében a megye területe erősen megnőtt, de ezzel nem emelkedett arányosan a megyei húskeret. A helyzetet még rontotta az is, hogy a vágóállatban gazdag enyingi járást csatolták el. Sőt azt sem szabad elfelejteni, hogy a megye az erősen iparosodó

megyék közé tartozik, ami ismét csak az áruellátás terén jelentkező igények növekedését jelenti, tehát újabb problémákat.

De nemcsak a húst illetően jelentkezett nehézség az igények kielégítésénél. Hasonló volt a helyzet a tej, a zöldség, a burgonya stb. ellátása területén is. Pl. Veszprém város 1951 októberében sem kapta meg még a hivatalosan megállapított keretet sem húsból, sem tejből.²²⁶

Helyesen hangsúlyozta a megyei tanács vb 1951 május 29-i ülése, hogy nagy gondot kell fordítani az ipari üzemek, építkezések ellátására, de az áruellátásban jelentkező hiányosságok jelentős részén a tanács saját erejéből nem tudhatott javítani. Természetesen vannak olyan hibák is, amin lehetett volna segíteni az áruk ésszerűbb, szervezettebb elosztásával stb.²²⁷ A kérdés megoldását csak még erőteljesebb tette, hogy 1952 elejére 25–30 százalékkal emelkedett a dolgozók vásárlóereje a megyében.²²⁸

Szorosban kapcsolódik a lakosság áruellátásának kérdéséhez a helyi ipar problémája, hiszen a lakosság mindennapi életében jelentkező javítások, szolgáltatások ellátására a nagyipar képtelen. A helyi ipart illetően két káros nézetet találkozhatunk. Az egyik a már más vonatkozásban említett hatásköri probléma. A felsőbb szervek viszonylag kevés vállalatot adtak át a tanácsok hatáskörébe, e téren is alapvető változás csak 1957 után következett be.²²⁹ Másrészt a tanácsi irányítás alá tartozó vállalatok elsősorban nem a lakosság szükségleteinek kielégítésére dolgoztak, a minisztériumok által leadott tervek teljesítése kapacitásukat szinte teljes egészében kimerítette.²³⁰ Sőt maguk a tanácsi helyi ipari vállalatok sem akartak sok helyen munkaigényes, apróbb közszükségleti cikkek gyártására áttérni, mivel ez több munkát és alacsonyabb termelési értéket eredményezett volna.²³¹

Nehezítette az igények jobb kielégítését a magán kisparral szemben alkalmazott hibás országos politika. Pl. Veszprém megyében 1950-től kezdve a tanács nem adott ki új kispari igazolványt, sőt 1951-ben 91-et vissza is vont.²³² Ugyanakkor a lakosság szükségleteinek kielégítésére a kispári termelőszövetkezetek még nem voltak képesek. 1951-ben mindössze 10 kispári termelőszövetkezet volt a megyében, számuk 1952-ben is csak 68-ra emelkedett. Ez még így is nagyon kevés, pedig azt is figyelembe kell vennünk, hogy ezek tervük 51 százalékát fordították csak a lakosság szükségleteinek kielégítésére.²³³

A hibák ellenére jelentősen fejlődött a megyében a helyi ipar is. Ezt bizonyítja olyan adat, hogy míg pl. 1950 III. negyedévében 181 000 Ft-ot, addig 1953 III. negyedévében 4 860 000 Ft-ot használhattak fel a tanácsok a helyi vállalatok nyereségéből. (A tanácsok működésük első három évében 124 000 000 Ft értékben eszközöltek beruházásokat.)²³⁴

A megyei tanács költségvetésének jelentős százalékat fordította kulturális és egészségügyi kiadásokra. Pl. az 1951-es költségvetésből 17 611 250 Ft-ot (40 százalék), az 1954-es költségvetésből 122 238 400 Ft-ot (45 százalék). Ez utóbbinál kulturális célra fordítottak 63 175 100 Ft-ot.²³⁵

Milyen eredmények születtek ennek nyomán? Az óvodák számának emelése lehetővé tette, hogy az óvodások számát az 1950-es 2700-ról 1953-ra 4300-ra emeljék. A középiskolások számára az 1950/51-es tanévi 2838-ról az 1953/54-es tanévre 4200-ra emelkedett. 1950-ben 5 kultúrotthon volt a megyében, 1953-ban már 4 járási és 173 községi kultúrotthon. 1950-ben 35 mozi, 1953-ban 201, 1950-ben 45 falusi népkönyvtár, 1953-ban 1 megyei, 3 járási és 263 községi könyvtár működött.²³⁶

Emelkedett a kultúrmműsorok száma. Míg 1952 novemberben 285 előadás volt 20 500 nézővel, addig 1953 novemberben 314 előadás volt 37 700 nézővel. A kultúrotthonokban 1954 elején 178 szakkör működött.²³⁷

Nem von le a tanácsok e téren szervezett érdemeiből semmit az, hogy előfordultak olyan esetek is, mint pl. ami Bakonycsernyén történt, ahol a községi tanács azzal utasította el a falusi könyvtár létrehozását: „...mással is elég dolgunk van, nem-hogy még a könyvtár is gondot okozzon.”²³⁸ Vagy pl. Tihanyban elvették a könyvtár helyiségét.²³⁹

Szép eredmények születtek az egészségügy területén is. A tbc-halálozás a megyében 3 év alatt 45 százalékkal csökkent. 56-tal nőtt a tanácsok felügyelete alá tartozó kórházak ágyszáma. A tanácsok javaslatára 16 új üzemorvosi rendelőt hoztak létre.²⁴⁰

A tanácsok munkastílusának kérdését három vonatkozásban célszerű megvizsgálni. Egyrészt a tanácsok kapcsolatát a legfelsőbb állami szervekkel, másrészt az alsóbb- és felsőbbfokú tanácsok kapcsolatát, végül a tanácsoknak a lakossággal kapcsolatos ügyintézési módját. A három kérdés egymással szoros összefüggésben van.

A legfelsőbb állami vezetés és a tanácsok kapcsolatára alapvetően rányomta bélyegét a túlzott centralizációs törekvés. Ebből adódtak a korábbiak-

ban már említett hatásköri problémák. Ebből adódott, hogy az apró rész kérdéseknek is központilag történő előírása a helyi sajátosságok figyelembevételét, a helyi kezdeményezés kibontakozását nem tette lehetővé. Az egyes minisztériumok szak-sovinizmusára jellemző, hogy amíg a sütőipar a tanács hatáskörébe tartozott, jelentéktelen összegeket kapott beruházásra, majd miután az Élelmiszeripari Minisztérium hatáskörébe került, az év utolsó három hónapjában 22 millió forint hitelt kapott kereten felül.²⁴¹

A felső állami szervek és a tanácsok közötti kapcsolat szempontjából káros volt az is, hogy a felsőbb szervek túl sok rendeletet küldtek a tanácsokhoz. Egyetlen adatot erre: 1951 július 1—július 21-e között a Veszprém Megyei Tanács VB egyes osztályai a következő mennyiségű rendeletet kapták:²⁴²

Pénzügyi osztály	198
Terv és statisztikai osztály	130
Igazgatási osztály	24
Ipari osztály	162
Kereskedelmi osztály	274
Begyűjtési osztály	58
Mezőgazdasági osztály	391
Építési osztály	77
Közlekedési osztály	122
Oktatási osztály	172
Egészségügyi osztály	260
Munkaerőgazdálkodási osztály	48
Népművelési osztály	127
Összesen:	2038

Az egyes feladatok határideje általában igen rövid volt. Ez a végrehajtást abba az irányba tolta, hogy az előírt feladatokat számszerűen teljesítették bármi áron és módszerekkel is. Másrészt a rendeletek megválaszolása az apparátus jelentős részét az íróasztalhoz kötötte.

A határidők néha annyira rövidek voltak, hogy ezért nem lehetett megoldani a feladatokat. Pl. 1950 november 28-án a FM-től rendelet érkezett, amely előírta, hogy november 28-án tartsanak a tszcs-k fejlesztésének problémájával foglalkozó értekezletet.²⁴³ Vagy pl. a KSH 84 051/1951. sz. rendelete a mezőgazdasági építkezések műszaki teljesítésével kapcsolatban elrendelt adatgyűjtés határidejét július 15-ben szabta meg, az ennek elvégzéséhez szükséges kérdőívek viszont csak július 17-én érkeztek meg.²⁴⁴

Ugyancsak a felsőbb szervek részéről jelentkező kapkodó munkára jellemző, hogy pl. 1953 decem-

ber 17-én a Helyi Tanácsok Titkársága visszavont egy nem elég átgondolt rendeletet a községi tanácsülések előkészítéséről — ez Veszprém megyében „...400 telefonbeszélgetést tett szükségessé a községekkel, és amellett komoly zavarokat is okozott.”²⁴⁵

A fenti problémák károsan befolyásolták az alsóbb és felsőbb szintű tanácsok kapcsolatát. Egyrészt az egyes tanácsok közötti kapcsolatban is jelentkeztek hatásköri problémák, a megyei tanács sem szívesen adott le hatáskört a járásoknak.²⁴⁶ Másrészt az ügyiratok tömkelege, a határidők rövidsége miatt a megyei vezetők sem tudtak megfelelő segítséget adni az alsóbb tanács vezetőknek.²⁴⁷ Idejük jelentős részét kötötte le az adminisztrációs munka és az értekezletek.²⁴⁸ Kiszállásaik során is sokszor a fő cél az adatgyűjtés volt valamilyen jelentéshez. Ilyenkor végzett ellenőrzéseik éppen ezért nem voltak alaposak és főleg nem sok segítséget adhattak, általában az ellenőrzés is csak a hibák utólagos megállapítására szorítkozott.²⁴⁹ Máskor viszont nagyon helytelenül azt jelentette a kiszállás, hogy a felsőbb tanács szervek dolgozói operatív feladatokat is elvégeztek a községi tanácsok helyett.²⁵⁰

Az ellenőrzésnél gyakran párhuzamosságok is jelentkeztek. Pl. 1953-ban Tótvázsonyban 1 hét alatt 70, illetve 1 nap alatt Tihanyban 16, Monostorapátiában 11 instruktor fordult meg.²⁵¹ Ezen kívántak segíteni azzal, hogy a megyei tanácsapparátus intézkedéseit a vb titkárnak kellett összehangolni.²⁵² Kezdetől fogva volt törekvés arra is, hogy tartalmasabb segítséget adjanak a járásoknak,²⁵³ pl. tanácskozási joggal meghívtak megyei vb ülésre járási elnököket és titkárokat.²⁵⁴ A jobb segítség érdekében osztották fel a járásokat is az instruktorok között,²⁵⁵ vagy tárgyalták meg vb üléseken egy-egy tanács munkáját.

Természetesen akadtak szép számmal olyan mulasztások, bürokratikus intézkedések, amelyek oka más tényezőben keresendő. Az ilyen jelenségeknél feltétlenül szerepet játszott, hogy sok a fiatal, szakmai gyakorlattal, tapasztalattal nem rendelkező közigazgatási dolgozó. A bürokrácia jelentkezését segíti a tanács szerveken belüli nagy fluktuáció,²⁵⁶ de sokszor egyszerűen a hanyagság.²⁵⁷

A túlzott centralizáció csökkentette a tanácsok önállóságát, hatáskörét, növelte a bürokratizmust. Káros volt olyan szempontból, hogy a tanácsok jogkör híján gyakran nem tudták a lakosság jogos kéréseit elintézni. Tehát a felsőbb és alsóbb állami szervek közti nem helyes kapcsolat komoly befo-

lyást gyakorolt a tanácsok és a tömegek kapcsolata is. Ezt a problémát vetette fel a megyei tanács 1954 július 13-i jelentése a Helyi Tanácsok Titkárságához az I. félévi tanácstag beszámolókról.²⁵³

Természetesen a panaszok, javaslatok rossz intézésébe az is közrejátszott, amikor egyes tanácsi vezetők csak az ügyiratot és nem az embert látták. Szerepük volt benne olyan eseteknek is, mint pl. a Keszthelyi Városi Tanács előirata, hogy a dolgozók fogadása csak 8–10-ig történik.²⁵⁹ A keszthelyihez hasonló a mihályházi eset, ahol a tanács kidoboltatta, hogy panaszokkal csak csütörtökön foglalkoznak, más napokon ilyen ügyben az utcán sem állítható le tanácsi dolgozó.²⁶⁰

A lakosság bejelentéseivel, panaszaival való foglalkozást rendeletileg szabályozták. Ezt írta elő az 1004/1951. III. 17. MT. sz. határozat is. A határozatra hivatkozva a BM. 1951 szeptember 11-én leiratot intézett a megyei tanácsokhoz, melyben megállapította, hogy az észrevételekkel, panaszokkal a tanácsok nem foglalkoznak.²⁶¹ Az ilyen esetek elkerülését célozta a 194/1951. XI. 10. MT. sz. rendelete, mely előírta a panaszkönyvek felfektetését.²⁶² Ebbe a panaszon kívül az elintézés módját is be kellett vezetni.²⁶³

A lakosság bejelentései, panaszai szempontjából jelentős szerepe van a tanácstag beszámolóknak, fogadóóráknak is. Az itt elhangzottakat a tanácstag továbbítja elintézésre a vb-hoz, és figyelemmel kíséri az elintézés. Természetesen a panaszok, javaslatok feljegyzése és továbbítása még nem jelent megoldásra tett ígéretet, s igen lényeges az is, hogy a tanácstagok ne tegyenek felelőtlen ígéreteket.²⁶⁴ Nagyon lényeges viszont az is, hogy a tanácsok vb-ai minden kis panasszal lelkiismeretesen foglalkozzanak, mert e téren kifejtett tevékenységük erősen befolyásolja a dolgozók róluk való véleményalkotását. Ennek szellemében hangsúlyozta a megyei tanács vb 1951 december 27-i ülése, hogy még az el nem intézhető kérelmeket sem szabad válasz nélkül hagyni.²⁶⁵

Kezdetben a fogadóórák látogatottságánál, de a tanácstag beszámolóknál is van néhány helyen tartózkodás, az emberek panaszaikkal zömmel az apparátushoz fordulnak. A bizalom kialakítása szempontjából igen fontos, hogy a panaszok gyors elintézését nyerjenek. S itt szép eredmények is vannak. Pl. az 1952 második félévi megyei tanácstag beszámolókon 109 intézkedést igénylő hozzászólás hangzott el. December 31-ig 67 elintézésről az érdekelteket már értesítették, a többi ügy elintézése folya-

matban volt.²⁶⁶ 1953 január 30-án a megyei tanácsülés arról számol be, hogy 95-re adtak már választ, és a fogadóórákról beküldött 44 panaszból elintézészt nyert 27.

A községi tanácsok közül jó néhány a panaszokat nem vette nyilvántartásba, ezért elintézésük sem ellenőrizhető.²⁶⁷ De a felsőbb szintű tanácsoknál is előfordultak hasonló problémák. A megyei újságban 1953 áprilisában olyan panaszról olvashattunk, amivel 1952 június 17-én fordultak a Veszprém városi tanácshoz, de az még nem is válaszolt.²⁶⁸

Az ilyen esetek elkerülése, illetve megszüntetése érdekében hangsúlyozta a megyei tanács a járási és a városi tanácsok felé, hogy az 1953 májusi vb üléseken a tanácstag beszámolókon elhangzott panaszokból egyenként foglalkozzanak azokkal, amelyek még nem nyertek elintézészt, s indokolják is meg, hogy mi ennek az oka. Mindezt rögzítsék a vb jegyzőkönyvbe is.²⁶⁹

Ilyen előzmények után meglepő, hogy a BM. 1953 április 30-i keltezéssel valamennyi megyei tanácshoz küldött leirata kirívóan rossz esetként említette a Veszprém megyeit. A megyei jelentés szerint ugyanis a fogadóórákon elhangzott panaszokból nagyon kevés nyert elintézészt. A jelentés szerint:²⁷⁰

1953 januárban	58 javaslatból elintéztve 4
1953 februárban	86 javaslatból elintéztve 4
1953 márciusban	78 javaslatból elintéztve 20

E számadatok megközelítőleges pontosságát viszont valószínűvé teszi a megyei tanács 1953 május 15-i leirata a járási és városi tanácsokhoz, ahol komoly és általános hiányossággként említette, hogy a járási és a városi tanácsok a fogadóórákon elhangzott panaszok közül csak igen keveset intéztek el, az elintézetlen panaszokat nem tartják nyilván, utólagos elintézésükről nem gondoskodnak.²⁷¹

Az 1953 szeptemberi tapolcai járási tanácsülésen is azért bírálták meg a vb-t, mert a fogadóórákon elhangzó panaszokat többször késéssel intézte.²⁷²

A fenti problémák ellenére pl. 1953 február közepétől október közepéig 714 panasz, javaslat érkezett be a megyei tanácshoz, ezek egy része közérdekű problémák megoldását segítette elő.²⁷³ Ennyi panasz, javaslat beérkezéséhez hozzájárult az, hogy a hibák ellenére sok panaszt, javaslatot időben és jól elintézték a tanácsok. Pl. Veszprém városában ilyen javaslatok alapján, illetve hatására javítottak a köztisztaságon, utak javítására 1 700 000 Ft-ot fordítottak, fásítást végeztek (ehhez társadalmi mun-

kával hozzájárultak a dolgozók is), megjavították a kenyér minőségét stb.

Hasonlóképpen elégedettséget váltottak ki az ilyen intézkedések a falusi lakosság körében is. Az egyik dolgozó paraszt Láziban elmondta, hogy a dolgozók kívánságainak teljesítése meggyőzte őt a tanácsi munka, e munkába való aktív bekapcsolódás fontosságáról. Olyan apró dolgok váltották ki benne ezt a hatást, mint egy daráló megjavítása, a pásztorház tatarozása.²⁷⁴

A panaszok elsikkadását volt hivatott megakadályozni az az intézkedés is, hogy minden beszámolóról jegyzőkönyvet kellett készíteni.²⁷⁵ Ez irányú intézkedések sorába illeszkedett az országgyűlés 1954 január 22-i ülésén elfogadott törvény a panaszírodák szervezéséről.²⁷⁶

VII.

A tanácsok pártirányítása is ezen a lenini elven alapul, hogy a proletárdiktatúra szervei a párt vezetésével fejtik ki tevékenységüket. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a pártszervek átveszik az állami szervek feladatait.

A pártirányítás kérdéseinek tárgyalásánál abból kell kiindulnunk, hogy a pártvezetésben bal- és jobboldali elhajlás jelentkezett. Ezek a hibák szükségszerűen jelentkeztek az országos politikának megfelelően dolgozó megyei szervek munkájában is. Ez elsősorban abban mutatkozott meg, hogy az országosan súlyponti feladatként kezelt begyűjtési munkára fordították az erők nagy részét, hogy egyes helyeken megsértették a szocialista törvényesség elvét, adminisztratív munkamódszerek kerültek előtérbe stb. Jelentkeztek az országos politika hibái a tanácsok pártirányításában is. E téren Veszprém megyében a következő hibák adódtak. Egyrészt a tanácsok pártirányítását egyes helyeken leszűkítették a tanácselnökök és a párttitkár személyére.²⁷⁷ Néhol nem jelentkezhetett a párt ellenőrző tevékenysége a tanácsok felett, mert a párttitkár és a tanácselnök azonos személy volt.²⁷⁸ Egyes helyeken a párttitkárok elhanyagolták a tanácsok ellenőrzésének munkáját.²⁷⁹ Máshol viszont ez nem kívánatos mértéket öltött, utasították a tanácsokat.²⁸⁰ Voltak olyan esetek, amikor a tanács akarta a pártszerveket irányítani,²⁸¹ de olyanok is, amikor a pártszervezet a tanács feladatát végezte.²⁸² Éppen azért, mert a pártszervezet gyakran apró részfeladatok, operatív intézkedéseket kívánó tanácsi mun-

kák végzésében elaprózta magát, gyakran nem tudta tökéletesen betölteni irányító és ellenőrző funkcióját. Sok helyen viszont jó kapcsolat alakult ki már kezdetől a párt és a tanácsi szervek között.

Természetesen legtöbb segítséget megyei szinten kapott a Veszprém megyei tanács a pártbizottságtól. Ez a segítség jelentkezett abban is, hogy a megyei pártbizottság titkára részt vett a vb üléseken, a megyei tanácselnök pedig a megyei pártbizottságnak volt tagja. Itt felszólalásaik révén igen fontos kérdésekre hívták fel a tanácsi vezetők figyelmét. A megyei pártbizottság részéről hangzott el pl. az a javaslat az 1950 december 12-i tanács vb ülésén, hogy helyes lenne, ha a megyei tanácsülésen a vb beszámoló rövid értékelést adna a községi tanács-ülésekről is.

A megyei pártbizottsági üléseken olyan lényeges, a tanácsi munkát érintő kérdéseket vitattak meg, mint pl. a megye kenyér- és lisztellátása,²⁸³ a megyei tanács oktatási osztályának feladatai,²⁸⁴ a tszcs-k megerősítésével és fejlesztésével kapcsolatos feladatok.²⁸⁵ Itt tárgyalták meg a megyei tanács személyzeti munkáját is, rámutatva, hogy sem politikai, sem szakmai szempontból nem kielégítő a káderekkel való foglalkozás.²⁸⁶ De itt hívták fel a tanácsi vezetők figyelmét lényeges munkamódszert-beli kérdésekre is, pl. arra, hogy tervszerűbben végezzék munkájukat, számolják fel, hogy túlnyomórészt apró napi feladatokra aprózzák el magukat. Rámutattak, hogy a megyei tanács vb munkáját:

„...nem elsősorban a párt és a kormány határozatainak helyi viszonylatra való konkrétizálásával hosszabb időre építi, hanem különböző minisztériumoktól a különböző osztályokhoz jövő rendeletek alapján rövidebb-hosszabb időre vb üléseken határozza meg.”²⁸⁷

Az ilyen egy hétre történő feladatmeghatározás mellett — hívják fel a tanácsi vezetők figyelmét — nagyon erős az íróasztalhoz kötődés veszélye.

A pártirányítás lenini elve teljes következetességgel azonban ekkor még nem valósult meg, ez csak az Országos Pártértekezlet és a Politikai Bizottság 1957 júliusi, a tanácsok pártirányításával foglalkozó határozatot követően tudott kibontakozni.

VIII.

A tanácsok létrehozásának és 1950–54-es tevékenységének összegezésénél néhány főbb szempont-ra kell figyelemmel lennünk. Bár a dolgozat

célja a megyei sajátosságok vizsgálata volt, ezt csak is az országos helyzetbe ágyazva lehet megtenni. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy a tárgyalt időszak a magyar proletárdiktatúra fejlődésének egyik legtöbb problémát felvető szakasza. Az ekkor jelentkező hibák elemzése és kijavítása kellő mélységgel nem ekkor, hanem később, a bal- és jobboldali elhajlás felszámolását követően történhetett csak meg.

A hibák mellett azonban nem szabad arról megfeledkezni, hogy a tárgyalt időszaknak komoly pozitívumai is vannak, és a hibák kijavítására az első lépések sok kérdésben már ekkor megtörténtek.

Ami magát a tanácsok kérdését illeti: a tanácsrendszer létrehozása nagy előrelépést jelentett, lényegében befejező aktusa volt a burzsoá államgépzet szétzúzásának, a szocialista állam megteremtésének. Ugyanakkor kezdő aktust is jelent, elindulást a szocialista állam fejlődése, demokratizmusa szélesítése terén. A tanácsrendszer megteremtése egy olyan kedvező formá megteremtését jelenti, amely lehetővé teszi mind szélesebb tömegek bevonását az állami ügyek közvetlen irányításába. Olyan keretet jelent, melynek tartalma állandóan fejlődik, mely a legmegfelelőbb forma, hogy a fejlődés egy magasabb fokán az össznépi állam szakaszán keresztül az állam elhalását, a társadalmi öngazgatás megvalósítását előkészítse.

Ha a tanácsok első 4 éves periódusának eredményeit és hibáit vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy ez a szakasz az, amiben a legtöbb hiba található. Elsősorban a tanácsok államhatalmi tevékenységének háttérbe szorulása, az államigazgatási oldal túlsúlyra jutása, a túlzott centralizációs törekvések, s

az ebből adódó hatásköri problémák, bürokratizmus, a szocialista törvényesség megsértése, és végül, de nem utolsósorban mindezek következtében a tömegek bevonásának, aktivitásának nem kielégítő foka az, amit meg kell említeni.

Ha azonban figyelembe vesszük azt, hogy ez a szakasz az új úton megtett első, hazai tapasztalatokkal alig rendelkező lépéseket jelenti, igen nagyok az eredmények. Bár a tömegkapcsolatok nem kielégítőek, mégis sokkal jobbak, mint korábban, a tanácsrendszer megteremtése előtt. Bár a községgel általában háttérbe szorul, mégis e téren is vannak komoly eredmények. Külön ki kell emelni a falvak kulturális fejlődése terén tett nagy előrelépést is. Ha mindezt figyelembe vesszük, megállapíthatjuk, hogy a tanácsok már az első fejlődési szakaszukban is komoly eredményeket értek el. Ezen eredmények megsokszorozódását segítette az MDP útmutatásának alapján létrehozott II. tanácstörvény. E törvény részben az első tanácstörvény hibáit javította ki, részben pedig proletárdiktatúránk 4 éves fejlődését figyelembe véve eszközölt az állam helyi szerveinél a fejlődésnek megfelelő módosításokat.

Az eredmények tették lehetővé, hogy minden hiba ellenére a tanácsok az 1956-os ellenforradalom viharában is fennmaradtak, hogy a tanácsok a proletárdiktatúra helyi szerveire háruló funkcióknak lényegében eleget tudtak tenni. A tanácsokban rejlő lehetőségek sokkal eredményesebb kibontakoztatása azonban csak a baloldali, majd az ezt követő jobboldali elhajlás felszámolását, az ellenforradalom leverését követően indulhatott meg.

B. Blickle Ilona

¹ A dolgozat a Szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán megvédett doktori disszertáció rövidített és részben átdolgozott változata.

A dolgozat célja a Veszprém megyei tanácsok létrejöttének és első 4 éves működésének vizsgálata volt. A tanácsok tevékenységét illetően a fő súlyt államhatalmi és tömegszervezeti jellegük elemzésére helyeztem. Államigazgatási tevékenységükkel csak a tömegkapcsolatok alakulása szempontjából foglalkoztam.

Az egyes kérdések elemzésénél elsősorban megyei pártdokumentumokra, a tanácsok levéltári iratanyagára, a Veszprém megyei Tanács VB Titkárságán található megyei tanácsülési és vb ülési jegyzőkönyvekre, az országos és megyei sajtóanyagra támaszkodtam.

E helyen is szeretnék köszönetet mondani dr. Hardy Zoltánnak, a Veszprém megyei Tanács VB titkárnak, hogy a szükséges anyagokat rendelkezésemre bocsátotta.

² Beér János: A helyi tanácsok kialakulása és fejlődése Magyarországon (1945–1960), Bp. 1962. 99. o.

³ Az MKP III. kongresszusának határozata III. fejezet (Olvasókönyv a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom történetének 1945–1963 tanulmányozásához, Kossuth 1964 62. o.)

⁴ Pápa megyei város várospolitikai tervének ismertetése (1946 júl. 20.)

Pápa város községpolitikájának általános irányelveiről (1946 júl. 20.)

Veszprémi Állami Levéltár (a továbbiakban VÁL) Főispáni iratok 324/1946. III. 14/1949.

⁵ Az MDP programnyilatkozata. (Az MKP és az SZDP egyesülési kongresszusának jegyzőkönyve. Bp., 1948 349. o.)

⁶ U. o. 239. o.

⁷ Szabad Nép, 1950 jún. 11.

⁸ Falu és Város, 1949 3. sz. 1. o. (Kádár János belügyminiszter költségvetési beszédéből.)

⁹ A Magyar Népköztársaság Alkotmánya 30. § 1. bek. és 32. § 1. bek. Bp., 1959 41. és 43. o.

¹⁰ Falu és Város 1950/10. sz.

¹¹ Falu és Város 1950/4. sz.

¹² Falu és Város 1950/1 sz.

¹³ Veszprémmegyei Népújság, 1949 dec. 21.

¹⁴ VÁL, Megyei Tanács VB Titkárság iratai (a továbbiakban MTVB Titk.) 5205–9/1950. és 5201–1/2–1950.

¹⁵ VÁL, MTVB Titk. 5205–1/1950.

¹⁶ VÁL, MTVB Titk. 5205–9/1950.

¹⁷ VÁL, MTVB Titk. 5205–1/12–1950 — a devecseri járási tanács 1950 aug. 15-i alakuló ülésének jegyzőkönyve.

¹⁸ VÁL, MTVB Titk. 5205–1/10–1950 — a pápai járási tanács 1950 aug. 15-i alakuló ülésének jegyzőkönyve.

¹⁹ Veszprémmegyei Népújság, 1950 júl. 2.

²⁰ Veszprémmegyei Népújság, 1950 júl. 30.

²¹ Az 1950 szept. 21-i megyei tanácsülés jegyzőkönyve.

²² VÁL, A pápai járási tanács 1950 szept. 8-i vb ülésének jegyzőkönyve.

²³ Az 1950 szept. 21-i megyei tanácsülés jegyzőkönyve.

²⁴ U. o.

²⁵ U. o.

²⁶ Veszprémmegyei Népújság, 1950 okt. 22.

²⁷ A megyei tanács 1950 nov. 8-i alakuló ülésének jegyzőkönyve.

²⁸ VÁL, A megyei tanács 1950 szept. 21-i ülésének jegyzőkönyve.

²⁹ VÁL, A keszthelyi járási tanács 1950 szept. 15-i vb ülésének jegyzőkönyve.

³⁰ A megyei tanács 1950 szept. 21-i ülésének jegyzőkönyve.

³¹ VÁL, A pápai járási tanács 1950 szept. 1-i vb ülésének jegyzőkönyve.

³² VÁL, MTVB Titk. 5210–1/1950 — a megyei tanács 1950 júl. 10-i leirata az alárendelt helyi szervek vezetőinek.

³³ VÁL, A pápai járási tanács 1950 aug. 19-i vb ülésének jegyzőkönyve.

³⁴ A megyei tanács 1950 szept. 21-i ülésének jegyzőkönyve.

³⁵ VÁL, A pápai járási tanács 1950 szept. 15-i vb ülésének jegyzőkönyve.

³⁶ VÁL, A keszthelyi járási tanács 1950 okt. 20-i vb ülésének jegyzőkönyve.

³⁷ A megyei tanács vb 1950 szept. 12-i ülésének jegyzőkönyve.

³⁸ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — a Veszprém megyei Pártbizottság 1950 szept. 12-i ülésének jegyzőkönyve.

³⁹ A megyei tanács 1950 szept. 21-i ülésének jegyzőkönyve.

⁴⁰ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1950 szept. 15-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

⁴¹ U. o. az 1950 szept. 20-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

⁴² A megyei tanács vb 1950 szept. 26-i ülésének jegyzőkönyve.

⁴³ A megyei tanács 1950 szept. 21-i ülésének jegyzőkönyve.

⁴⁴ VÁL, A keszthelyi járási tanács 1950 nov. 10-i vb ülésének jegyzőkönyve.

⁴⁵ A megyei tanács 1950 szept. 26-i ülésének jegyzőkönyve.

⁴⁶ U. o.

⁴⁷ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1950 szept. 12-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

⁴⁸ Veszprémmegyei Népújság, 1950 okt. 22.

⁴⁹ Veszprémmegyei Népújság 1950 okt. 11. és okt. 18.

⁵⁰ Veszprémmegyei Népújság, 1950 okt. 15.

⁵¹ VÁL, A keszthelyi járási tanács 1950 okt. 6-i vb ülésének jegyzőkönyve.

⁵² A megyei tanács 1950 okt. 25-i vb ülésének jegyzőkönyve.

⁵³ U. o.

⁵⁴ Szabad Nép, 1950 okt. 25.

⁵⁵ A megyei tanács 1950 nov. 8-i ülésének jegyzőkönyve.

⁵⁶ A megyei tanács 1950 nov. 8-i ülésének jegyzőkönyve.

⁵⁷ VÁL, A keszthelyi járási tanács 1950 okt. 28-i ülésének jegyzőkönyve.

- ⁵⁴ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1950 okt. 31-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.
- ⁵⁵ A megyei tanács 1950 nov. 8-i ülésének jegyzőkönyve.
- ⁵⁶ Gr. Bethlen István: Beszédei és írásai Bp., 1933. II kötet 167. o.
- ⁵⁷ 1929. 30. tc. 7. §. 3. bek.
42. § 1—2.bek.
- ⁵⁸ Szabad Nép, 1950 szept. 21.
Csizmadia Andor: Helyi választások egykor és ma. Bp., 1954 2. o.
- ⁵⁹ Veszprém megyei Népújság, 1950 okt. 15.
- ⁶⁰ VÁL, MTVB Titk. 5203—10/1950.
- ⁶¹ U. o.
- ⁶² Veszprém megyei Népújság, 1950 okt. 15.
- ⁶³ Lenin: A Szovjet-hatalom soronlevő feladatai. (Művei 27. kötet Bp., 1952 248. o.)
- ⁶⁴ Az SZKP programja. (Az SZKP XXII. kongresszusa — jegyzőkönyv). Bp., 1962 744—745. o.
- ⁶⁵ A dolgozat nem tűzte céljául e sajátosságok részletes elemzését, csupán röviden utalni kívánt rájuk.
- ⁶⁶ A kérdést így veti fel Beér János: 1. m. 159. o.
- ⁶⁷ VÁL, A sümegi járási tanács 1950 nov. 3-i ülésének (vb) jegyzőkönyve.
- ⁶⁸ A megyei tanács 1951 júl. 25-i vb ülésének jegyzőkönyve. (A júl. havi községi tanácsülésekről.)
- ⁶⁹ VÁL, A tapolcai járási tanács 1951 szept. 15-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- ⁷⁰ VÁL, MTVB Titk. 5204—22/18—1951 — ellenőri jelentés az 1950 dec. végi községi tanácsülésekről.
VÁL, MTVB Titk. 5203—2/5—1951 — ellenőr jelentése az 1950 dec. végi községi tanácsülésekről. (Bakonygyepes.)
VÁL, MTVB Titk. 5203—2/6—1951. (Pápai járás.)
VÁL, MTVB Titk. 5203—16/5—1950 — ellenőr jelentése az 1950. dec. eleji községi tanácsülésekről (Gyepükaján).
VÁL, MTVB Titk. 5205—44/9—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. novemberi tanácsülésekről.
VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — ellenőr jelentése az 1951. december végi tanácsülésről.
VÁL, MTVB Titk. 5203—24/5—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. áprilisi tanácsülésekről.
VÁL, MTVB Titk. 5204—51/2—1951. (A devecseri járás 1951. júliusi tanácsüléseiről.)
- ⁷¹ VÁL, MTVB Titk. 5203—2/—1951 — megyei ellenőr jelentése az 1950. dec. végi községi tanácsülésekről.
VÁL, MTVB Titk. 5203—24/8—1951 — jelentés a BM-nak az 1951 májusi tanácsülésekről.
- ⁷² VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951 — jelentés a veszprémi járási tanács munkájáról. (1951. máj. 29.)
- ⁷³ VÁL, MTVB Titk. 5205—53/2—1951 — jelentés megyei vb-re a devecseri járási tanács munkájáról. (1951. jún. 23.)
- ⁷⁴ Pl. a zirci járásnál egészen helytelen e kérdésben az álláspont. Véleményük szerint: „Csak abban az esetben kell az önálló vezetést a vb elnökre bízni, ha az ülés zavarjalán levezetése biztosítottnak látszik.” — a megyei tanács vb nagyon helyesen megtiltotta ennek végrehajtását.
VÁL, MTVB Titk. 5203—24/12—1951 — a megyei tanácstól 1951. júl. 23-i keltéssel levél a zirci járási tanács-elnököknek.
- ⁷⁵ VÁL, MTVB Titk. 5203—16/5—1950 — megyei ellenőr jelentése az 1950. dec. eleji gyepükajáni tanácsülésről.
VÁL, MTVB Titk. 5203—24/1951 — ellenőr jelentése az 1951. januári vindornafoki tanácsülésről.
- ⁷⁶ Érdekes, míg egyik oldalról (és ez az általános) azt tapasztaljuk, hogy a tanácsülések nem élnek kellően az-

zal a jogukkal, hogy helyileg kötelező érvényű rendeleteket hozhatnak, addig egyes helyeken e jogkört hibásan értelmezik. Pl.:

Vigantpetenden az elnök tanácsülésen szavazásra akarta bocsátani, hogy legyen-e árverés az adóbehajtásnál vagy sem.

VÁL, MTVB Titk. 5203—16/5—1950 — ellenőr jelentése. A balatonfüredi községi tanács felsőbb jóváhagyás nélkül államosított, a csékvíti tanács a tejbeadási rendeletet törölte el.

Az 1950. dec. 13-i megyei tanácsülés jegyzőkönyve.

⁷⁷ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/8—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. májusi tanácsülésekről.

VÁL, MTVB Titk. 5204—51/2—1951 — beszámoló a sümegi járási vb-n az 1951. júl. 1-i községi tanácsülésekről.

⁷⁸ VÁL, MTVB Titk. 5204—22/16—1950 — megyei ellenőr az 1950. december végi községi tanácsülésekről.

VÁL, MTVB Titk. 104—1/26—1954 — ellenőr jelentése az 1954. jún. tanácsülésekről.

VÁL, MTVB Titk. 5205—44/4—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. márciusi járási tanácsülésekről.

⁷⁹ A megyei tanács ezt az 5203—18/1951. II. 8. BM. sz. rendeletre hivatkozva előírta.

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/17—1951.

⁸⁰ VÁL, MTVB Titk. 5203—2/5—1951 — ellenőri jelentés az 1950 december végi községi tanácsülésről.

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/9—1951 — jelentés az 1952. januári tanácsülésekről (Sármellék, Vonyarcvashegy)

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/8—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. májusi tanácsülésekről.

⁸¹ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/11—1951 — jelentés a balatonfüredi járástól az 1951. jún. tanácsülésekről. (Alsóórs.)

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/9—1951 — jelentés a tapolcai járásból az 1952. jan. tanácsülésekről.

VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — megyei ellenőr az 1951. decemberi tanácsülésekről. (Zánka, Tagyon.)

VÁL, MTVB Titk. 5203—2/6—1951 — megyei ellenőr az 1951. december végi tanácsülésről.

VÁL, MTVB Titk. 5204—22/18—1951 — megyei ellenőr az 1950. december végi várpalotai tanácsülésről.

VÁL, MTVB Titk. 5203—22/12—1951 — ellenőr jelentése a lovasi tanácsülésről.

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/6—1951 — jelentés az 1951. májusi vörösberényi tanácsülésről.

⁸² VÁL, MTVB Titk. 5204—22/16—1950.

VÁL, MTVB Titk. 5203—22/1950.

⁸³ VÁL, MTVB Titk. 104—76/2—1953 — az 1953. nov. 24-i megyei nagyaktíva ülés jegyzőkönyve.

⁸⁴ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1950. okt. 31-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

⁸⁵ VÁL, MTVB Titk. 5203—16/5—1950 — telefonjelentés az 1950. december eleji községi tanácsülésekről.

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/1951 — ellenőr jelentése az 1951. jan. csékvíti tanácsülésről.

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/11—1951 — (az 1951. júliusi tanácsülésekről.)

VÁL, MTVB Titk. 5203—24/8—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. máj. tanácsülésekről.

VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952.

VÁL, MTVB Titk. 5205—44/9—1951 — levél a BM-tól az 1951. novemberi tanácsülésekről.

⁸⁶ VÁL, MTVB Titk. 5203—2/6—1951 — jelentés a sümegi járási tanácstól az 1950. december végi tanácsülésekről.

⁸⁷ VÁL, MTVB Titk. 5204—5/5—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. aug. tanácsülésekről.

- ⁸⁸ VÁL, MTVB Titk. 5205—44/9—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. októ. tanácsülésekről.
- ⁸⁹ VÁL, MTVB Titk. 5205—44/9—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. nov. tanácsülésekről.
- ⁹⁰ VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952.
- VÁL, MTVB Titk. 5204—110/1951 — jelentés a BM-nak az 1951. dec. tanácsülésekről.
- ⁹¹ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/17—1951.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/7—1953 — jelentés a BM-nak az 1953. májusi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/20—1953 — jelentés a Helyi Tanácsok Titkárságának az 1953. dec. tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/14—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/20—1954.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/25—1954.
- ⁹² VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — jelentés a BM-nak az 1952. januári járási és városi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/19—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/22—1954.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/25—1954.
- ⁹³ VÁL, MTVB Titk. 104—7/5—1954.
- ⁹⁴ VÁL, MTVB Titk. 104—1/20—1954.
- ⁹⁵ VÁL, MTVB Titk. 5204—22/16—1950 — megyei ellenőr az 1950. december végi tanácsülésekről.
- ⁹⁶ VÁL, MTVB Titk. 5203—16/5—1950.
- ⁹⁷ Jellemző ilyen szempontból a megyei tanács BM-hoz küldött jelentéséből (1951. aug. tanácsülésekről) néhány sor: „Hiányosságként mutatkozott még az is, hogy egyes tanácselnökök nem voltak tisztában azzal a körülménnyel, hogy az eredményes tanácsülések előbbre viszik a begyűjtési tervek teljesítését és a tszcs. fejlesztését is, nem beszélve arról, hogy az augusztus havi tanácsüléseknek tulajdonképpen ez lett volna a lényege.”
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/16—1951.
- ⁹⁸ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/1951 — a keszthelyi járástól jelentés az 1951. januári tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/11—1951 — a devecseri járás az 1951. júniusi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 5204—88/1951 — a Veszprém városi tanács jelentése az 1951. okt. 2-i ünnepi tanácsülésről.
- ⁹⁹ VÁL, MTVB Titk. 5203—23/1951. (1951. jan. tanácsülés: Lesencetomaj, Lesenceistvánd)
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/13—1951 — jelentés a zirci járástól az 1951. aug. tanácsülésekről.
- ¹⁰⁰ VÁL, MTVB Titk. 5203—22/12—1951.
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/8—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. máj. tanácsülésekről.
- A megyei tanács 1951. jan. 26-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- Szabad Nép 1954. aug. 4.
- ¹⁰¹ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/11—1951 — távmondattal a BM-nak az 1951. júl. tanácsülésekről.
- ¹⁰² VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — a pápai járási tanács az 1951. decemberi tanácsülésekről.
- ¹⁰³ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/9—1951 — a zirci járási tanács jelentése az 1952. januári tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — a sümegi járás jelentése az 1952. jan. tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — a balatonfüredi járás jelentése az 1952. jan. tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 5205—44/10—1952 — jelentés az 1952. jan. városi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/7—1953 — jelentés a BM-nak az 1953. máj. községi tanácsülésekről.
- ¹⁰⁴ A megyei tanács 1952. aug. 2-i ülésének jegyzőkönyve.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/7—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/14—1953 — jelentés a BM-nak az 1953. szept. községi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/25—1954 — jelentés a BM-nak az 1954. szept. községi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/19—1953 — jelentés a BM-nak az 1953. szept. járási és városi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/20—1954 — jelentés a BM-nak az 1954. szept. járási és városi tanácsülésekről.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/11—1953 — jelentés az 1953. ápr. megyei tanácsülésről a BM-nak.
- VÁL, MTVB Titk. 104—1/20—1954 — jelentés a BM-nak az 1954. jún. megyei tanácsüléséről.
- ¹⁰⁵ VÁL, MTVB Titk. 115—2/20—1953 — jelentés az 1953. dec. tanácsülésekről a Helyi Tanácsok Titkárságának.
- ¹⁰⁶ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/11—1951 — az 1951. júliusi tapolcai járási tanácsülésekről.
- A megyei tanács 1952. okt. 11-i ülésének jegyzőkönyve.
- VÁL, MTVB Titk. 115—2/14—1953.
- Helyes elvi állásponttal egyébként már korábban is találkozhattunk. Pl. a megyei tanács 1951. aug. 22-i vb ülésének határozata leszögezte, hogy a tanácsülések határozatait a lakossággal ismertetni kell, ahol ez nem történt meg, ott a tanácsstagok használják fel erre becsatolóikat és fogadóórákat.
- ¹⁰⁷ Vendégek száma pl. Nyirádon 400.
- VÁL, MTVB Titk. 5203—22/12—1951 — jelentés az 1951. márc. tanácsülésekről.
- Kövágóórsön 120, Balatonedericsen 150.
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/5—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. ápr. tanácsülésekről.
- Balatonfőknájár 200.
- VÁL, MTVB Titk. 5204—51/2—1951 — jelentés az 1951. júl. tanácsülésekről.
- Tapolca 425, Cserszegtomaj 300, Sármellék 500, Lázai 234, Sümegcehi 204, Vonyarcvashegy 200, Gógánfa 195.
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/11—1951.
- ¹⁰⁸ Pl. az 1951. ápr. tanácsülésekről a BM-nak adott jelentés arról ír, hogy egyes helyeken még előfordulnak olyan „helytelen” esetek, hogy a vb elnök az érdeklődőket kizárja a vitából.
- VÁL, MTVB Titk. 5203—24/5—1951.
- ¹⁰⁹ VÁL, MTVB Titk. 5204—22/18—1951 — megyei ellenőr jelentése az 1950. december végi papkeszi tanácsüléséről.
- ¹¹⁰ VÁL, MTVB Titk. 5203—24/13—1951 — távmondattal a BM-nak.
- ¹¹¹ VÁL, MTVB Titk. 115—1/1953. II. A. BM. sz. rendelet.
- VÁL, MTVB Titk. 115—3/1953. vb. sz. leirat a járási és városi tanácsokhoz
- ¹¹² VÁL, MTVB Titk. 115—3/9—1953 — leirat a járási és a városi tanácsokhoz.
- VÁL, MTVB Titk. 115—1/1953 — leirat a Helyi Tanácsok Titkárságától.
- ¹¹³ A megyei tanács 1952. aug. 2-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹¹⁴ VÁL, MTVB Titk. 5203—16/5—1950 — jelentés a BM-nak az 1950. december eleji községi tanácsülésekről.
- ¹¹⁵ 5204—178/1951. II. 8. BM. sz. rendelet.
- ¹¹⁶ Természetesen az állandó bizottság előadója igen pozitív szerepet is betölthet.
- ¹¹⁷ A megyei tanács 1950. dec. 8-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- ¹¹⁸ A megyei tanács 1951. jan. 9-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- ¹¹⁹ A tanács vb 1950. dec. 8-i ülésének jegyzőkönyve a keszthelyi járásban.

- ¹²⁹ VÁL. MTVB Titk. 5204—22/14—1950 — az 1950. dec. 14-i sümegi járási tanácsülés jegyzőkönyve.
VÁL. MTVB Titk. 5204—22/15—1950 — jelentés a BM-nak a megyei, járási és városi állandó bizottságok megalakulásáról.
- ¹³¹ VÁL. MTVB Titk. 5203—22/4—1951 — a zirci járási tanács-tól jelentés az 1950. december végi tanácsülésekről.
VÁL. MTVB Titk. 5203—2/6—1951 — jelentés az 1950. december végi tanácsülésekről a sümegi járástól.
- ¹³² VÁL. MTVB Titk. 5204—22/18—1951 — ellenőr jelentése az 1950. december végi papkeszi-i tanácsülésről.
- ¹³³ VÁL. MTVB Titk. 5204—22/18—1951 — ellenőr jelentése az 1950. december végi berhidai és várpalotai tanácsülésekről.
VÁL. MTVB Titk. 5204—22/17—1950.
- ¹³⁴ A megyei tanács 1951. márc. 31-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹³⁵ VÁL. MTVB Titk. 5205—44/4—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. márc. járási tanácsülésekről.
- ¹³⁶ VÁL. MTVB Titk. 5203—22/10—1950.
- ¹³⁷ VÁL. MTVB Titk. 5203—22/12—1951 — megyei ellenőr jelentése az 1951. márc. tanácsülésekről (veszprémi járás).
VÁL. MTVB Titk. 5203—22/12—1951 — ellenőr jelentése az 1951. márc. lovasi tanácsülésről.
- ¹³⁸ VÁL. MTVB Titk. 5203—22/12—1951 — megyei ellenőr jelentése az 1951. márc. tanácsülésekről (zirci járás).
- ¹³⁹ VÁL. MTVB Titk. 104—42/2—1952.
- ¹⁴⁰ A megyei tanács 1951. júl. 18-i ülésének jegyzőkönyve.
VÁL. MTVB Titk. 104—54/2—1953 — leirat 1953. szept. 4-én a járási és városi tanácselnökökhöz.
- ¹⁴¹ VÁL. MTVB Titk. 104—16/1953 — a megyei begyűjtési állandó bizottság 1953. jan. 22-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁴² VÁL. MTVB Titk. 104—64/1953 — a megyei mezőgazdasági állandó bizottság 1953. júl. 29-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁴³ VÁL. MTVB Titk. 5200—5/62—1951. (a keszthelyi járási tanács munkájáról)
- ¹⁴⁴ VÁL. MTVB Titk. 104—83/1953 — a megyei kereskedelmi állandó bizottság 1953. nov. 6-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁴⁵ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/17—1951 — a megyei szociálpolitikai állandó bizottság 1951. szept. 26-i üléséről.
- ¹⁴⁶ A megyei tanács 1952. ápr. 28-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁴⁷ VÁL. MTVB Titk. 104—4/3—1953 — a megyei egészségügyi állandó bizottság 1953. ápr. 8-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁴⁸ VÁL. MTVB Titk. 5205—54/1951 — jelentés az 1951. május 29-i megyei vb. ülésre (a veszprémi járási tanács munkájáról).
- ¹⁴⁹ VÁL. MTVB Titk. 5200—5/62—1951. (a keszthelyi járási tanács munkájáról jelentés 1951. jún. 14-én.)
- ¹⁵⁰ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/6—1951.
- ¹⁵¹ A megyei tanács 1951. júl. 18-i vb. ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁵² VÁL. MTVB Titk. 104—52/3—1952.
- ¹⁵³ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — a megyei tanács 1952. december havi helyzetjelentése a Helyi Tanácsok Titkárságának.
- ¹⁵⁴ L. erre: Házi Árpád beszéde a megyei tanácselnökök 1952. máj. 10-i értekezletén. (A Helyi Tanácsok és a tömegek kapcsolata — Bp., 1952.)
- ¹⁵⁵ VÁL. MTVB Titk. 5203—24/5—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. ápr. tanácsülésekről.
VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a veszprémi járási tanács-tól jelentés az állandó bizottságokról.
A megyei tanács 1952. febr. 8-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁵⁶ Veszprémmegyei Népűjság 1951. április 1.
- ¹⁵⁷ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a veszprémi járási tanács jelentése az októberi állandó bizottságok munkájáról.
- ¹⁵⁸ U. o. — a sümegi járási tanács jelentése.
- ¹⁵⁹ A megyei tanács 1952. okt. 11-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁶⁰ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/3—1951 — a tapolcai járási tanács-tól jelentés az állandó bizottságok munkájáról.
VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a balatonfüredi, a pápai, a devecseri és a keszthelyi járási tanács jelentése az állandó bizottságokról.
Veszprémmegyei Népűjság 1953. november 15.
- ¹⁶¹ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — jelentés az állandó bizottságokról a veszprémi járási tanács-tól.
- ¹⁶² VÁL. MTVB Titk. 5200—45/5—1951 — a tapolcai járási tanács-tól jelentés az állandó bizottságok munkájáról.
- ¹⁶³ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a sümegi járási tanács-tól jelentés az állandó bizottságokról.
- ¹⁶⁴ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a balatonfüredi járási tanács jelentése az állandó bizottságokról.
- ¹⁶⁵ Veszprémmegyei Népűjság 1953. október 25.
- ¹⁶⁶ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a tapolcai járási tanács-tól jelentés az állandó bizottságok munkájáról.
- ¹⁶⁷ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — a balatonfüredi járástól jelentés az állandó bizottságokról.
- ¹⁶⁸ Veszprémmegyei Népűjság 1954. augusztus 26.
- ¹⁶⁹ VÁL. MTVB Titk. 5204—22/19—1951 — levél a megyei tanács-tól a járási és városi tanácsokhoz. (1951. jan. 11-én.)
- ¹⁷⁰ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — levél a járási vb elnökökhöz (1951. május 18-án).
- ¹⁷¹ A megyei tanács 1951. júl. 4-i vb. ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁷² Szabad Nép 1952. január 25.
- ¹⁷³ VÁL. MTVB Titk. 5205—61/1951 — jelentés az 1951. okt. 31-i megyei vb. ülésre.
- ¹⁷⁴ VÁL. MTVB Titk. 104—9/1952 — az 1952. jan. 27-i megyei értekezlet jegyzőkönyve.
- ¹⁷⁵ VÁL. MTVB Titk. 5203—24/11—1951.
- ¹⁷⁶ VÁL. MTVB Titk. 104—67/2—1952 — a megyei népművelési állandó bizottság 1952. jún. 25-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁷⁷ VÁL. MTVB Titk. 5200—46/5—1951 — jelentése a Pápa városi állandó bizottságokról.
- ¹⁷⁸ Veszprémmegyei Népűjság 1951. március 31.
- ¹⁷⁹ VÁL. MTVB Titk. 104—9/1952 — az 1952. jan. 27-i értekezlet jegyzőkönyve.
- ¹⁸⁰ VÁL. MTVB Titk. 104—28/6—1952 — jelentése a BM-nak az 1952. ápr. 15-én a mezőgazdasági állandó bizottsági elnökök járási tapasztalatcsere értekezletéről.
Veszprémmegyei Népűjság 1952. április 20.
Veszprémmegyei Népűjság 1952. április 27.
Veszprémmegyei Népűjság 1952. május 10.
- ¹⁸¹ VÁL. MTVB Titk. 104—62/1953 — jelentés a Helyi Tanácsok Titkárságának 1953. aug. 25-i keltezéssel a községi oktatási és népművelési állandó bizottsági elnökök járási tapasztalatcsere értekezletéről.
- ¹⁸² A megyei tanács 1951. júl. 18-i vb. ülésének jegyzőkönyve.
VÁL. MTVB Titk. 104—42/2—1952.
- ¹⁸³ VÁL. MTVB Titk. 104—83/1953 — az 1953. okt. 9-i állandó bizottsági ülés jegyzőkönyve (egészségügyi).
- ¹⁸⁴ VÁL. MTVB Titk. 104—16/1953 — az 1953. jan. 22-i megyei begyűjtési állandó bizottsági ülés jegyzőkönyve.
- ¹⁸⁵ VÁL. MTVB Titk. 104—83/1953 — a megyei egészségügyi állandó bizottság 1953. okt. 5-i ülésének jegyzőkönyve.
- ¹⁸⁶ Kétségtávol még vannak problémák jelenleg is az ál-

megyeiek	85,6 ‰
járásiak	94,7 ‰
városiak	69,3 ‰
községiek	48,6 ‰

176 Vannak olyan állandó bizottságok, ahol a tanácsstagok jobb aktiválása érdekében a tagokat utcákhoz osztották be, ezzel igyekezve megoldani a lajstromos választásból adódó problémákat.

- 17 VÁL, MTVB Titk. 104—76/2—1953 — az 1953. nov. 24-i megyei értekezlet jegyzőkönyve.
- 178 VÁL, MTVB Titk. 104—17/10—1954.
- 179 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 180 VÁL, MTVB Titk. 104—3/39—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 181 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 182 VÁL, MTVB Titk. 104—3/16—1953 — jelentés az 1953. I. félévi tanácstagai beszámolókról.
- 183 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 184 VÁL, MTVB Titk. 104—3/39—1953.
- 185 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—17/8—1954.
- 186 A megyei tanács 1951. július 4-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- 187 A megyei tanács 1951. november 28-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- 188 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 189 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 190 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—3/1953 — 1953. jan. 3-i keletkezési a megyei tanács a járási és városi tanácsokhoz az 1952. II. félévi tanácstagai beszámolók tapasztalatairól.
- 191 VÁL, MTVB Titk. 104—3/39—1953.
- 192 VÁL, MTVB Titk. 104—3/16—1953 — jelentés az 1953. I. félévi tanácstagai beszámolókról.
- 193 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—17/8—1954.
- 194 VÁL, MTVB Titk. 104—3/39—1953.
- 195 VÁL, MTVB Titk. 104—17/8—1954 — jelentés a Helyi Tanácsok Titkárságának az 1954. I. félévi tanácstagai beszámolókról.
- 196 VÁL, MTVB Titk. 104—77/22—1952.
- VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- VÁL, MTVB Titk. 104—17/8—1954.
- A megyei tanács 1952. okt. 11-i ülésének jegyzőkönyve.
- VÁL, MTVB Titk. 104—3/1953.
- 197 VÁL, MTVB Titk. 104—17/8—1954 — jelentés a Helyi Tanácsok Titkárságának az I. félévi tanácstagai beszámolókról.
- 198 A megyei tanács 1952. okt. 11-i ülésének jegyzőkönyve.
- 199 VÁL, MTVB Titk. 104—3/43—1953.
- 200 Bár 1949-ben igen helytelenül tömegszervezetként hozták létre.
- 201 VÁL, MTVB Titk. 104—83/1953.
- 202 VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951.
- 203 VÁL, MTVB Titk. 5105—55/2—1951.
- 204 VÁL, MTVB Titk. 5205—61/1951.
- 205 Veszprémi Népűjság 1952. szeptember 27.
- 206 VÁL, MTVB Titk. 5205—56/1951.
- 207 A megyei tanács 1950. nov. 21-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- 208 Tanácsok 1950. dec. 15. (I. évf. 6. sz.)
- 209 VÁL, MTVB Titk. 5205—63/1951.
- 210 Veszprém megyei Népűjság 1953. december 4.
- 211 A megyei tanács 1952. ápr. 28-i ülésének jegyzőkönyve.
- 212 Falu és Város 1950/14.
- 213 A megyei tanács 1950. október 30-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- 214 A megyei tanács 1951. jan. 30-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- VÁL, MTVB Titk. 5200—11/8—1951 — a megyei tanács 1951. ápr. 10—jún. 30-i munkaterve.
- Veszprém megyei Népűjság 1951. október 5.
- Szabad Nép 1951. október 20.
- A megyei tanács 1952. febr. 8-i ülésének jegyzőkönyve.
- Veszprém megyei Népűjság 1952. augusztus 6.
- 215 A megyei tanács 1952. ápr. 28-i ülésének jegyzőkönyve.
- 216 VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951 — jelentés az 1951. máj. 29-i megyei vb ülése.
- 217 Veszprém megyei Népűjság 1952. május 10, 1953. febr. 4.
- 218 VÁL, MTVB Titk. 5204—88/1951.
- 219 A megyei tanács 1950. október 24-i vb ülésének jegyzőkönyve.
- VÁL, MTVB Titk. 104—76/2—1953.
- Szabad Nép 1953. augusztus 17.
- VÁL, MTVB Ipari Osztály Iratai 5200—23/IV./1950.
- 220 A megyei tanács 1952. február 8-i ülésének jegyzőkönyve.
- 221 Részletesebben Beér János i. m. 202—203 és 425—423 o.
- 222 A megyei tanács 1953. március 10-i rendkívüli ülésének jegyzőkönyve.
- 223 VÁL, MTVB Titk. 104—76/—1953.
- 224 VÁL, MTVB Titk. 5205—63/1951.

- 223 Veszprémmegyei Népűjság 1953. február 19.
224 Veszprémmegyei Népűjság 1953. október 22.
225 VÁL, MTVB Titk. 5205—5/34—1950 — a megyei tanács 1951. évi költségvetési terve.
A megyei tanács 1954. évi március 5-i ülésének jegyzőkönyve.
226 Veszprémmegyei Népűjság 1953. október 22.
227 Veszprémmegyei Népűjság 1954. január 1.
228 Veszprémmegyei Népűjság 1951. október 14.
229 VÁL, MTVB Titk. 1810—13/1951.
230 Veszprémmegyei Népűjság 1953. október 20.
231 Társadalmi Szemle 1954. 2. sz. 55. o.
232 VÁL, MTVB Titk. 5204—6/1951 — jelentés a BM-nak 1951. július 23-án.
233 VÁL, MTVB Titk. 5204—21/1950 — jelentés a BM-nak 1950. november 29-én.
234 VÁL, MTVB Titk. 5204—54/1955.
235 Társadalmi Szemle 1954. 3. sz. 79. o.
236 VÁL, MTVB Titk. 5204—3/1951 — levél 1951. január 29-én a BM-nak.
237 VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951.
A megyei tanács 1951. január 19-i vb ülésének jegyzőkönyve.
238 A megyei tanács 1951. jan. 30-i vb ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5205—51/6—1951.
239 VÁL, MTVB Titk. 5205—51/6—1951.
VÁL, MTVB Titk. 5205—63/1951.
A megyei tanács 1952. február 8-i ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 104—28/1953.
VÁL, MTVB Titk. 115—2/19—1953 — jelentés az 1953. szeptemberi járási tanácsülésekről.
240 VÁL, A sümegi járási tanács 1950. november 17-i vb ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951.
A megyei tanács 1951. február 13-i vb ülésének jegyzőkönyve.
A megyei tanács 1951. június 19-i vb ülésének jegyzőkönyve.
241 A megyei tanács 1951. június 19-i vb ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 104—28/1953.
242 A megyei tanács 1951. július 4-i ülésének jegyzőkönyve.
A megyei tanács 1952. ápr. 28-i ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5204—84/2—1951.
243 A megyei tanács 1950. szeptember 12-i vb ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5205—55/2—1951.
VÁL, A keszthelyi járási vb 1950. nov. 17-i ülésének jegyzőkönyve.
244 A megyei tanács 1950. augusztus 29-i vb ülésének jegyzőkönyve.
245 A megyei tanács 1951. július 4-i vb ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5105—54/1951.
VÁL, MTVB Titk. 5205—56/1951.
A megyei tanács 1951. július 31-i ülésének jegyzőkönyve.
A megyei tanács 1952. február 8-i ülésének jegyzőkönyve.
A megyei tanács 1952. április 28-i ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 104—28/1953.
VÁL, MTVB Titk. 104—76/2—1953.
247 VÁL, MTVB Titk. 5205—48/1951.
A megyei tanács 1951. június 19-i ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951.
VÁL, MTVB Titk. 5205—56/1951.
VÁL, MTVB Titk. 5205—55/2—1951.
VÁL, MTVB Titk. 5205—51/1951.
VÁL, MTVB Titk. 5204—95/1951 — 1951. november 2-i keltezéssel levél a megyei tanácstól a járási tanácsokhoz.
VÁL, MTVB Titk. 104—28/1953.
Szabad Nép 1954. március 12.
248 VÁL, MTVB Titk. 104—17/2—1954 — jelentés 1954. július 13-án az I. félévi tanácsági beszámolókról.
249 Veszprémmegyei Népűjság 1951. április 21.
250 VÁL, MTVB Titk. 104—76/2—1953 — a megyei ügyész feljegyzése 1953. november 21-én a megyei tanácselnökhöz.
251 VÁL, MTVB Titk. 5204—79/1950.
252 VÁL, MTVB Titk. 5204—168/1951 — 1951. dec. 1-i keltezéssel levél a BM-től a megyei tanácsnak.
253 VÁL, MTVB Titk. 5205—44/9—1951 — jelentés a BM-nak az 1951. novemberi tanácsülésekről.
254 Veszprémmegyei Népűjság 1953. november 25.
255 VÁL, MTVB Titk. 5205—63/1951.
256 VÁL, MTVB Titk. 104—77/11—1952.
257 Veszprémmegyei Népűjság 1953. március 17.
258 Veszprémmegyei Népűjság 1953. április 9.
259 VÁL, MTVB Titk. 104—3/17—1953.
260 VÁL, MTVB Titk. 104—35/1953 — leirat a BM-től.
261 VÁL, MTVB Titk. 104—35/1953 — a megyei tanács leirata a városi és járási tanácsokhoz.
262 VÁL, MTVB Titk. 115—2/19—1953.
263 A megyei tanács 1953. október 24-i ülésének jegyzőkönyve.
264 Veszprémmegyei Népűjság 1953. október 25.
Veszprémmegyei Népűjság 1953. november 15.
265 VÁL, MTVB Titk. 104—3/39—1953.
266 VÁL, MTVB Titk. 5205—56/1951.
267 A megyei tanács 1951. május 29-i vb ülésének jegyzőkönyve.
268 MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1953. augusztus 21-i kibővített pártválasztmányi ülés.
Szabad Nép 1954. február 14.
269 VÁL, MTVB Titk. 5205—55/2—1951.
VÁL, MTVB Titk. 5205—61/1951.
Veszprémmegyei Népűjság 1951. október 6.
Veszprémmegyei Népűjság 1953. november 15.
VÁL, MTVB Titk. 104—37/1954.
270 VÁL, MTVB Titk. 5205—63/1951.
271 A megyei tanács 1950. szeptember 21-i ülésének jegyzőkönyve.
VÁL, MTVB Titk. 5205—54/1951.
Veszprémmegyei Népűjság 1953. november 14.
272 MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1951. november 25-i keszthelyi járási küldöttértekezlet jegyzőkönyve.
MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1952. május 5-i megyei pártbizottsági ülés jegyzőkönyve.
MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1953. augusztus 22-i kibővített pártválasztmányi ülés jegyzőkönyve.
273 MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1953. június 8-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.
274 MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1952. szeptember 1-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.
275 MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1952. december 22-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

²⁸⁶ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1953. okt. 12-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

²⁸⁷ MSZMP Veszprém megyei Bizottság Archivuma — az 1951. március 7-i megyebizottsági ülés jegyzőkönyve.

Megjegyzés:

A megyei tanácsülések és a megyei vb ülések jegyzőkönyv-anyaga a Veszprém Megyei Tanács Titkárságán található.

Organisierung des Rätessystems und Beginn der Tätigkeit der Räte im Komitat Veszprém

Verfasserin untersucht die Entwicklung der Räte und die ersten vier Jahre ihrer Tätigkeit im Komitat Veszprém. Sie schildert den allmählichen Abbau des alten Staatslebens. Dieser Prozeß wurde nach dem Befreiungsjahr beschleunigt. Im Aufbau der staatlichen Organisation waren nämlich grundlegende Veränderungen notwendig, damit die Proletardiktatur ihre Funktionen restlos erfüllen kann. Diese Aufgabe bei den örtlichen Organen zu lösen war die Einführung des Rätessystems berufen. Seine Organisierung bedeutet den autonomen Organen alten Types gegenüber einen Fortschritt. Die Räte werden nämlich auf Grund des allgemeinen, gleichen und geheimen Wahlrechtes gewählt, und das Wahlrecht bedeutet gleichzeitig auch die Wählbarkeit. Die aus dem Volk gewählten Gestandten sind verpflichtet, ihren Wählern Rechenschaft zu geben. Sie sind wann immer abberufbar. Die Verwaltungsorgane sind den Machtorganen (Rätesitzung) unterordnet. Die Einbeziehung der weiten Massen in die unmittelbare Verrichtung der Staatsangelegenheiten wird durch die Tätigkeit der verschiedenen Kommissionen der Räte und des um diese organisierten Aktivanetzes veranschaulicht. Deshalb hat die Bevölkerung die Organisierung der Räte auch im Komitat Veszprém mit Freude begrüßt.

Das Rätessystem bedeutete aber im Augenblick seines Zustandbringens eine viel Möglichkeiten in sich einschließende Form, einen Rahmen, der in den kommenden Jahren mit entsprechendem Inhalt gefüllt werden sollte. Im Interesse dieses Ziels war das wichtigste, den Charakter der Räte als Repräsentanten der Staatsmacht und der Massenorganisation ständig zu verstärken und auf dem Gebiet der Verwaltung die bürokratische Mentalität und Arbeitshmethode zu bekämpfen.

Bei Erörterung der ersten Ergebnisse und der Fehler der Räte — weit über die Eigentümlichkeiten des Komitates hinaus — weist Verfasserin auf die Probleme des ganzen Landes hin. Es wird be-

tont, daß auf diesem Terrain noch wenig Erfahrungen aus Ungarn zu unserer Verfügung stehen. Andererseits fällt die behandelte Zeit auf jene Entwicklungsphase der ungarischen Proletardiktatur, welche die meisten Probleme aufzuweisen hatte. Die landläufigen Fehler von rechts und links haben die Arbeit der Räte auch im Komitat Veszprém stark erschwert. Es handelt sich hier um solche Fehler, wie das Zurückdrängen der Tätigkeit der Räte, als Repräsentaten der Staatsmacht, oder die Oberhand der Verwaltung, die übertriebenen zentralisierenden Bestrebungen und die daraus stammenden Probleme der Wirkungskreise, der Bürokratismus, endlich, als Folge dieser Umstände, ein nicht befriedigender Grad der Einsatzes und der Aktivität der Volksmassen.

Verfasserin beweist mit Hilfe von Datenserien, daß die Erschaffung des Rätessystems — trotz der Fehler — einen Fortschritt bedeutete. Für die Tätigkeit der Räte sind nämlich immer die Ergebnisse bezeichnend. Obwohl die Verbindungen mit den Volksmassen nicht befriedigend, waren, waren sie doch bestimmt viel besser, als vor dem Zustandbringen der Räte. Es gab zahlreiche gut fungierende ständige Kommissionen und Aktivisten. Ernste Resultate wurden auch auf dem Gebiet der Gemeindepolitik erzielt. Es soll die kulturelle Entwicklung der Dörfer besonders betont werden. Die Räte waren also im Wesentlichen fähig, den Obliegenheiten der örtlichen Organe der Proletardiktatur Genüge zu leisten. Die erzielten Resultate haben ermöglicht, daß sie trotz aller Angriffe des Klassenfeindes auch im Sturm der Gegenrevolution im J. 1956 fort dauerten. Eine erfolgreichere Entfaltung der in diesen Räten verborgenen Möglichkeiten ist aber, obwohl das zweite Rätegesetz einen bedeutenden Schritt in diese Richtung bedeutete, erst nach der Liquidierung der beidseitigen Abweichungen und Besiegung der Gegenrevolution erfolgt.

Ilona B. Blickle